

DOOR HET WATER

Bron Reinigend Leven gevend

Dorst lessend Stromend

Vernietigend

Een bron van inspiratie voor bijbel en kunst

doops gezinden | geloofsopbouw & solidariteit

Inhoudsopgave DOOR HET WATER

Inleiding op het thema 4

De Bijbel wat is dat voor een boek? 6

1 Water land *Genesis 1 en 2* 8

2 'En daar is geen water' **Achsa** *Jozua 15: 13-19; Richt. 1: 12-15* 22

3 Water uit de rots *Exodus 17 en Numeri 20* 32

4 Stromen van gerechtigheid *Jesaja 45:1-8; Amos 5: 10-15;21- 24* 42

5 Geplant aan stromend water *Psalm 1* 52

6 Water als reiniging *Johannes 13: 1-16* 64

7 Storm op zee *Marcus 4: 35-41* 76

8 Ideeën voor een dag met Noach en de ark *Gen.6:5-Gen.9* 86

De hoofdstukken 1 tot en met 7 hebben de volgende indeling:

a. opmaat/inleiding	Om samen in het thema te komen.
b. bijbel	Inleiding en tekst(en) zoveel mogelijk bij de grondtaal en mogelijke gespreksvragen.
c. kunst en geïnspireerde personen	Hoe beleven kunstenaars het thema en hoe kun je er door geïnspireerd raken? Welke vragen roept dat op? Ook naar bijpassend youtube materiaal wordt verwezen
d. liederen en muziek	Hoe beleven dichters en lied schrijvers het. En wat doet ons de muziek er bij?
e. kinderen en jongeren	Verhalen en werkvormen voor diverse leeftijden bij het thema. Ook naar bijpassend youtube materiaal wordt verwezen.

DOOR HET WATER

uitgave van de **D**oopsgezinde **G**eloofsopbouw en **S**olidariteit

het is gemaakt door:

Kim de Berg

Christien Duhoux-Rueb

Leuny de Kam

Ineke Reinhold

bestellen via reinhold@ziggo.nl

email versie gratis

Gedrukte versie tegen kostprijs: €10,00 en verzendkosten

bij de laatste ontvangt u nota en banknr. enz. Zie achterkaft

Door het

water

Colofon

Thema

Over water kun je je verwonderen. Soms zie je het voor je voeten als schuim. Een andere keer - hoog in de bergen- kom je het tegen als kristallen. Water uit de kraan laat je vaak zonder nadenken lopen. Maar als je onderweg bent ontdek je opeens hoe dorstig je kunt zijn. Mensen die ergens op de wereld onder het puin zijn geraakt of de weg kwijt zijn ontdekken het: zonder water geen leven!
Aan de andere kant horen we van een stijgende zeespiegel. Wat zou dat betekenen? Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de bijbel water op allerlei manieren een grote rol speelt. Al in het begin zweefde Gods Geest over de wateren. Maar als de geschapen wezens het geschapene niet weten te beheren ontstaat daar opeens een geweldige vloed met daarna een grote belofte aan de mensen, die daaruit gered werden. Later horen we hoe je door het water heen gered kunt worden. Maar als in het leven opeens alle zekerheden weg vallen en je in een soort woestijn van dorst dreigt om te komen. Waar komt dan redding vandaan? Ja blijven vertrouwen op die Stem die de weg wijst naar het leven zoals het bedoeld is: vertrouwend op de aanwezigheid van die onzichtbare G'd: liefde ontvangend en liefde gevend. Klinkt mooi. Maar op zichtbare machten vertrouwen lokt in tijden van onzekerheid en angst vaak meer. Jesaja hoort G'ds stem dan ook niet voor niets roepen:
'Ik ben DE STEM en niemand anders die licht vormt en donker schept, die vrede maakt en kwaad schept. Ik, DE STEM, doe al deze dingen.
Druppel van boven naar beneden, o hemelen, en wolken stort gerechtigheid uit. Laat de aarde zich openen en laat verlossing vrucht dragen en gerechtigheid tezamen uitspruiten.'
Verhalen laten het steeds horen: put uit die bron van de ontmoeting met de A/ander! Daar kan levend water gevonden worden.

Verantwoording illustraties

Het fotomateriaal is door de schrijfsters zelf gemaakt of er is toestemming voor gevraagd. Memoryspel foto's van Jeroen Reinhold. (te gebruiken bij de ark van Noach, zie startdag/ontmoetingsdag) Mochten we toch copy rechten niet achterhaald hebben dan horen we dat graag.

Afkortingen

LB = Lied**b**oek zingen en bidden in huis en kerk *uitg. Boekencentrum*
ZZZ = Zangen van **Z**oeken en **Z**ien *uitg. Kok*

*Uitgave van **S**tichting **D**oopsgezinde **G**eloofsopbouw en **S**olidariteit*
https: stichtingdgs.nl

De Bijbel, wat is dat?

Tenach

De bijbel is een grote tweedelige boekenkast met verhalen, wetten, gedichten, visioenen en liederen. De eerste boekenkast valt in drie delen uiteen. Ze wordt in de joodse traditie **T**e**N**a**CH** genoemd. Want ze bestaat uit drie delen: **T**ora (wet, richtingwijzer) de kern, **N**ebiim (profeten) deze wijzen terug naar de kern als mensen die dreigen te vergeten en **CH**etubim (geschriften) mensen reageren op de Eeuwige (zoals in dit boek de onuitsprekelijke godsnaam verwoord wordt). Deze boeken zijn grotendeels in het Hebreeuws en in het Aramees geschreven. Tegen de tijd dat de rol versleten raakte werden de verhalen op een nieuwe rol overgeschreven en werd de oude rol met eer begraven. Eeuwenlang ging dat zo door. Aan het eind van de eerste eeuw van onze jaartelling werd in de joodse traditie vastgesteld welke rollen tot TeNaCH behoorden.

De rollen van TeNaCH werden later door de christenen in hun Bijbel opgenomen. Alleen de volgorde werd veranderd. De christenen trachtten de rollen historisch te ordenen.

(Bv. Als Ruth de overgrootmoeder van koning David is hoort die rol vóór de boeken Samuël te staan.)

We schrijven nu niet meer op rollen. De christenen hebben de joodse rollen in hun Bijbel opgenomen en er de titel: ' Oude Testament' aangegeven. Eigenlijk zou je moeten zeggen: 'Eerste Testament'.

Deuterocanoniek of apocrief

Tussen de derde en de eerste eeuw vóór onze jaartelling spraken veel joods gelovigen, die rond de Middellandse zee woonden Grieks. Alle boeken van TeNaCH werden in het Grieks vertaald. Deze vertaling heet: Septuagint.

In die tijd ontstaan ook nieuwe verhalen en gedichten. Het zijn deels Griekse vertalingen van Hebreeuwse of Aramese verhalen, deels ook oorspronkelijk in het Grieks geschreven werken. In de Rooms Katholieke traditie worden ze deuteroncanoniek genoemd. Dat wil zeggen: in tweede (deutero) instantie aan de canon toegevoegd. Ze zijn in de Rooms Katholieke bijbel bij het Oude Testament gevoegd.

Als tijdens de Reformatie de bijbel in het Nederlands wordt vertaald, weten de Protestanten niet zo goed raad met de 'deuterocanonieke' geschriften. Ze noemen ze 'apocrief', dat betekent 'verborgen'. De eerste gemeenten die de Weg van Jezus wilden volgen zagen ze in de eerste eeuw van onze jaartelling óók niet las gezaghebbend. In e Statenvertaling werden ze wél vertaald, maar in een los katern in de Bijbel erbij gevoegd.

Dat ze wél gelezen werden in die tijd kun je op de schilderijen van Rembrandt zien!

De Nieuwe Bijbelvertaling is te verkrijgen mét en zónder deuterocanonieke boeken. Je ziet ze daarom op een aparte plank boven de beide boekenkasten hiernaast liggen.

Nieuwe Testament

In de tweede eeuw n.C. besloten diegene die Jezus als de Messias zagen óók vast te leggen wat voor hen wél en niet tot de heilige geschriften behoorde. Er waren veel verhalen over Jezus in omloop. Wie hij was en wat hij gezegd en gedaan had**,** werd daarin verteld. Deze waren in het begin mondeling overgeleverd en in flarden opgeschreven en later door diverse mensen verzameld en tot een geheel gecomponeerd. Daar werden er vier uit geselecteerd. Ze werden de vier evangeliën genoemd.

Daarnaast waren er de verhalen van de volgelingen van Jezus. Hoe zij de boodschap van Jezus verder de wereld in brachten.

En er waren brieven, die antwoorden gaven op vragen die bij de mensen in die tijd leefden. Die brieven waren al vaak overgeschreven omdat er voor anderen óók belangrijke gedachten in stonden.

En tenslotte was er een visioen van Johannes.

De bundeling van al die geschriften noemden de christenen: het Nieuwe Testament. Ze vormen de tweede boekenkast.

III Ezra
IV Ezra
I Makkabeeën
II Makkabeeën
Het boek Judith
Het boek Baruch
Brief aan Jeremia
Het boek der wijsheid
Het gebed van Manasse
Het boek Tobit (Tobias)
Deel van het boek Esther
Deel van het boek Daniël
Ecclesiasticus (Jezus Sirach)
APOCRIEFEN
Genesis
Exodus
Leviticus
Numeri
Deutero-nomium
TORA
Jozua
Richteren
1 Samuël
2 Samuël
1 Koningen
2 Koningen
Jesaja
Jeremia
Ezechiël
Hozea
Joël
Amos
Obadja
Jona
Micha
Nahum
Habakuk
Sefanja
Haggai
Zacharia
Maleachi
NEBIIM
Psalmen
Spreuken
Job
Hooglied
Ruth
Klaag-liederen
Prediker
Esther
Daniël
Ezra
Nehemia
1 Kronieken
2 Kronieken
CHETUBIM
Mattheüs
Marcus
Lucas
Johannes
EVANGELIËN
De handelingen der Apostelen
HANDELINGEN DER APOSTELEN
Romeinen
1 Korinthiërs
2 Korinthiërs
Galaten
Eléziërs
Filippenzen
Kolossenzen
1 Tessalonicenzen
2 Tessalonicenzen
1 Timoteüs
2 Timoteüs
Titus
Filémon
Hebreeën
BRIEVEN VAN PAULUS
Jakobus
1 Petrus
2 Petrus
1 Johannes
2 Johannes
3 Johannes
Judas
BRIEVEN VAN
De Openbaring van Johannes
OPENBARING VAN JOHANNES

Scheppingsverhaal Genesis ? uitgebeeld in zijde.

Scheppingsverhaal Genesis ? uitgebeeld tijdens een tentoonstelling in de Kathedraal van Rochester.

1 Water land Genesis 1 en 2

A Inleiding

Het is altijd wat met water: er is soms te veel en soms te weinig.
Stel je voor: een moeras of een strand met drijfzand. Is het water? Is het vaste grond? Blijf je staan? Zak je naar beneden? Je zou toch willen dat iemand een betrouwbaar pad had uitgestippeld, zodat je niet voortdurend in het onzekere tastte.
Wat zou het geweldig zijn, als het duidelijk was waar water is en waar land. Niet alleen voor mensen, maar ook voor dieren. Zou het voor de vissen niet een uitkomst zijn als ze wisten waar water begint en ophoudt? Maar ook voor de kruipende en lopende dieren verhoogt het de overlevingskansen sterk, als ze weten waar ze veilig kunnen lopen of kruipen en waar ze moeten (leren) zwemmen.
Zou het geen zegen zijn als water en land gewoon hun eigen plek hadden: water hier en land daar, en dat ze ook op hun plek bleven! Meestal is dat wel zo, maar soms niet. We zien dat met enige regelmaat op het nieuws langskomen, en dat is dan altijd een ramp. De rivier bijvoorbeeld is buiten haar oevers getreden –, waarbij we dus eigenlijk zeggen dat we vinden dat de rivier naar haar eigen bedding, terug moet.
Nederland heeft een lange geschiedenis met de strijd tussen water en land, waarin te veel water het opneemt tegen te weinig land. Bekijk eens oude landkaarten en je ziet hoe Nederland van vorm veranderde door die voortdurende strijd. Tegenwoordig wint 'land' het meestal en al vroeg leerden mensen meren droogleggen (Lees bijvoorbeeld het verhaal bij C p.). Al in de middeleeuwen werden stukken land op de zee veroverd, zoals in Groningen waar het land vanuit het klooster van Aduard is ingepolderd. En van recenter tijd kennen we natuurlijk de Noordoostpolder en Flevoland. We kanaliseren rivieren en bouwen dijken om het land te beschermen, maar soms lukt dat niet, zoals bij de watersnoodramp in 1953. Kortom, water en land kennen nog lang niet altijd hun vaste plaats, maar zou het geen droom zijn als het gewoon vast lag? Aan de andere kant heeft die voortdurende strijd wel geleid tot veel (noodzakelijke) expertise die Nederland gelukkig deelt met gebieden waarin problemen zijn met land en water.

B Bijbel

Inleiding

Volgens de verhalen was de situatie in Babylon, waar een deel van het joodse volk tussen 597 en 538 voor het begin van onze jaartelling in ballingschap leefde, slecht. Ondanks het feit dat ze veel vrijheid hadden o.a. om hun geloof te belijden. Ze moesten er riet snijden in moerassig gebied. Elke dag staan in een moerassig gebied waar water en land onduidelijk in elkaar overlopen, maakt niet gelukkig en is ook ongezond. Het is een tijd en situatie waarin dromen ontstaan: als toch eens … En ook zijn er vragen: waarom is het zoals het is? Hoe is alles wat is, begonnen? Waarom is er licht en donker … waarom krijgen we natte voeten … waarom … Is er een bedoeling met de wereld en wat zou die kunnen zijn? Wat is onze plaats in dit alles? Waar was ik trouwens voor ik er was? Zo worden verhalen geboren, vanuit vragen en zoeken naar antwoorden, niet als feiten, maar als een visie op de wereld en ons bestaan en, wat bijbelverhalen betreft: wat het verband is met God?

De eerste verhalen in Genesis, het eerste bijbelboek, kennen we als 'scheppingsverhalen', een benaming die we exclusief voor deze twee verhalen

gebruiken. Een andere en misschien betere naam zou zijn: 'ontstaansverhalen'. Het is een visie op de ontstaansgeschiedenis van de wereld en van het joodse volk, die begint bij God, als een verbondenheid tussen God en mensen met de wereld om hen heen. ***Als je meer wilt weten: lees verder onderaan p. 14 e.v.***

Twee 'scheppingsverhalen'

Deze twee 'scheppingsverhalen' vind je in Genesis 1 en 2, of misschien omgekeerd, want Genesis 2 is het oudste verhaal. Tijdens de ballingschap wordt het joodse volk geconfronteerd met de visie van de Babyloniërs op *hun* wereld. Intussen vertellen ze *elkaar* weer hun eigen oude verhalen in de hoop te begrijpen hoe ze in deze situatie, zo ver van huis, terecht zijn gekomen.
Genesis 1 is als een soort voorwoord – en dus later! - geschreven vóór de verhalen die mensen elkaar vertelden tijdens de Babylonische ballingschap. Het zet de toon – of geeft je de leesbril - voor de rest van de verhalen: het begint bij God die alles tot leven heeft geroepen met kans van slagen om er iets van te maken met elkaar.
Het is een gedicht in zeven strofen, geschreven – waarschijnlijk – door priesters. Waar in de Babylonische visie de goden van goed en kwaad elkaar bestrijden en het maar de vraag is wie er zal winnen, stellen de joodse priesters als tegengeluid, dat hun God aan de basis van hun bestaan staat en dat de schepping in principe 'goed' is. ***Als je meer wilt weten: lees verder p. 15***
We beginnen nu toch maar (samen) te lezen bij Genesis 1: (en het geschiedde betekent steeds wat God zegt wordt werkelijkheid. Woord en daad zijn één).

Genesis 1 'De schepping van hemel en aarde' *(eigen vertaling)*

1In het begin schiep God de hemel en de aarde.
En de aarde was zonder vorm en leeg, en duisternis lag over het aangezicht van de oervloed; en de Geest van God fladderend over het aangezicht van de wateren.
En God zei: *er geschiedde* licht en *er geschiedde* licht.
En God zag het licht, *dat het goed was*; en God maakte scheiding tussen het licht en de duisternis. En God riep tot het licht 'dag' en riep tot de duisternis 'nacht'.
En het *geschiedde* avond en het *geschiedde* morgen: ***één*** dag*.*
(6)En God zei:
Er *geschiedde* een uitspansel in het midden van de wateren, en het *geschiedde* dat het scheidde tussen wateren en wateren.
En God maakte het uitspansel en het maakte scheiding tussen de wateren die onder het uitspansel zijn, en de wateren die op het uitspansel zijn. *En het geschiedde zo.* En God riep tot het het uitspansel hemelen. En het *geschiedde*: avond en het *geschiedde*: morgen, ***tweede*** *dag.*
(9)En God zei:
Dat de wateren vanonder de hemel worden verzameld naar één plaats en het droge worde gezien! *En het geschiedde zo.*
En God noemde het droge aarde en de verzameling van de wateren noemde Hij zeeën.
En God zei:
Dat de aarde uitspruitte spruitsel, kruid zaad zaaiend. Vruchtgeboomte, vrucht makend naar zijn soort, waarin zijn zaad op de aarde. En het geschiedde zo.
En de aarde sproot uit met spruiten, zaad zaaiende zaden naar hun soort en vruchtgeboomte, vrucht makend naar zijn soort, waarin zijn zaad naar zijn soort.
En God zag: het was goed.
En het geschiedde: avond en het geschiedde: morgen, ***derde*** *dag.*

(14) En God zei:
Er geschiede lichtgevers in het uitspansel van de hemelen om scheiding te maken tussen de dag en de nacht. Dat zij zijn tot tekenen en tot bestemde tijden, en tot dagen en jaren. En dat zij zijn tot lichtgevers in het uitspansel van de hemelen om te lichten op de aarde.
En het geschiedde zo.
En God maakte de twee lichtgevers: de grote lichtgever om de dag te regelen en de kleine lichtgever om de nacht te regelen; en de sterren.
En God plaatste ze in het uitspansel van de hemelen om te lichten op de aarde en om te regelen tussen de dag en de nacht en om te scheiden tussen het licht en tussen de duisternis. *En God zag dat het goed was.*
En het geschiedde avond en het geschiedde morgen, ***vierde*** *dag.*
(20) En God zei:
Laat de wateren krioelen met gekrioel van levende ziel; en het vliegende, het vliege over de aarde over het aangezicht van het uitspansel van de hemelen.
En God schiep de grote zeedieren en alle levende ziel, de kruipende, die in de wateren krioelen naar hun soort; en al het vliegende, gevleugeld naar zijn soort.
En God zag dat het goed was. En God zegende hen en zei:
Wees vruchtbaar, en wordt veel en vult de wateren in de zeeën; en het vliegende het worde veel op de aarde!
En het geschiedde avond en het geschiedde morgen, ***vijfde*** *dag.*
(24) En God zei:
Dat de aarde doet uitgaan levende ziel naar haar soort: vee en het kruipende en het wildleven van de aarde naar hun soort! *En het geschiedde zo.*
En God maakte het wildleven van de aarde naar zijn soort, en het vee naar zijn soort, en al het kruipende van de akker naar zijn soort naar hun soort.
En God zag dat het goed was.
26 En God zei:
Laat ons aardemens maken in ons beeld, als onze gelijkenis; dat zij heersen over de vissen van de zee en over het vliegende van de hemelen en over het vee, over heel de aarde en over al het kruipende , kruipend over de aarde! En God schiep de aardemens in Zijn beeld; in het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hem. En God zegende hen en God zei tot hen:
Weest vruchtbaar en wordt veel en vult de aarde en bedwingt haar, en heerst over de vissen van de zee, over het vliegende van de hemelen en over al het levende dat kruipt over de aarde!
29 En God zei:
Zie! Ik heb jullie gegeven alle kruid zaad zaaiend dat is over het aangezicht van alle aarde, en alle geboomte waarin boomvrucht, zaad zaaiend. Aan jullie geschiedde het tot eten
En aan alle wildleven van de aarde, en aan al het vliegende van de hemelen en aan al het kruipende over de aarde, waarin levende ziel is, is al het groene gewas tot voedsel. *En het geschiedde.*
En God zag al wat Hij gemaakt had, *en ziedaar: het was zeer goed.*
En het was avond en het was morgen, ***zesde*** *dag.*
1En voltooid waren de hemel en de aarde en alles wat er te gast is.
En voltooid had God op de zevende dag zijn werk, dat Hij gemaakt had, En Hij rustte op de zevende dag van al zijn werk, dat Hij gemaakt had.
3*En God zegende de* ***zevende*** dag en *heiligde die,* want op die dag rustte Hij van al zijn werk, dat God schiep door het te maken. *(laatste zinnen zijn genummerd Gen. 2:1-3)*

Om verder over door te praten:

- *Hoe vat jij dit verhaal op? Wat zegt het je?*
- Opvallend is dat God iets zegt – en het is er. Het Hebreeuwse woord voor 'woord' is hetzelfde als het woord voor 'daad': dabar. *Wat vind je van die koppeling 'woord en daad'?*
- *Schrijf ieder voor zich drie dingen op, die opvallen en deel dit met elkaar (voor zover je wilt). NB opschrijven is belangrijk omdat je dan niet iets kunt zeggen als 'ik sluit me bij de vorige spreker aan', maar eerst zelf moet nadenken.*
- De eerste drie dagen scheppen een voorwaarde voor de volgende drie waarop planten, dieren en mensen tot doel en zin komen. *Hoe zie jij dit 'decor' voor je?*
- *Het verhaal zegt dat God ziet dat het goed was. Hoe belangrijk lijkt het jou dat bijvoorbeeld donker en licht of water en land zijn gescheiden of onderscheiden?*
- Het gedicht vertelt verder van de volgende drie dagen, dat er planten, bomen en andere gewassen gaan groeien, dat er kruipende, lopende, vliegende en zwemmende dieren komen en tenslotte dat er mensen komen om alles in goede banen te leiden. *Hoe zie je dat voor je?*

Onmogelijk: woorden schieten te kort… een naam?

Het eerste verhaal (in Genesis 2) uit zich als het over de STEM die spreekt gaat, in onuitsprekelijke letters. Want DIE SCHEPPENDE is niet in menselijke woorden te vatten. Vandaar die onuitsprekelijke letters waar de Statenvertaling vroeger van maakte: de HEERE God. Ja dan maken we ons toch weer een voorstelling. En dat was met die onuitsprekelijke geheimzinnige letters nou net niet de bedoeling.
Het tweede dichterlijke verhaal gebruikt het woord 'el' . Eigenlijk ook niet uit te spreken als je alleen 'L' zou zeggen. Vandaar dat in de joodse traditie daar een letter 'e' voor de L komt te staan. Dat komt in namen terug als Daniël = G'd is rechter; Nathaniël: geschenk van G'd; Gabriël : G'd is mijn kracht; Israël : strijder met G'd.
In de later ontstane islamitische traditie gebruiken ze een a rondom de 'L.' Dan wordt het Allah. Het gaat in beide geloofstradities om dezelfde aanduiding van 'G'd'.

Een ander verhaal?

Het verhaal uit Genesis 1 heeft een heel andere toon – meer beschouwend of afstandelijk misschien – dan het verhaal dat in Genesis 2 wordt verteld. Het komt uit een andere tijd en andere omstandigheden. Het volk woont in een woestijngebied. Waar in Genesis 1 sprake is van een teveel aan water is er nu sprake van schaarste. Dus is er een voortdurend geharrewar over een eerlijke verdeling van water en toegang tot bronnen. En dan zie je het voor je: een tuin waar alles moeiteloos groeit met water dat zomaar opwelt en de aarde overal bevloeit. Dat komt door een rivier die er stroomt en wat denk je? Die rivier vertakt zich ook nog eens tot vier stromen, zodat het water echt overal komt en voor iedereen beschikbaar is. Als dát geen shalom is! Lees Genesis 2: 4-15

Genesis 2: 4-15

4 Dit zijn de afstammelingen van de hemel en de aarde. toen zij
geschapen werden.
Op de dag dat DE STEM God aarde en hemel maakte – was er nog geen
enkele veldstruik op de aarde en er was nog geen enkel veldgewas
opgesproten, want DE STEM IS God had nog geen regen gezonden op
de aarde; en er was nog geen aardemens om de grond te bewerken,
maar een damp steeg uit de aarde en bewaterde de bovenkant van de
grond.
7 Toen vormde DE STEM God de aardemens uit het stof van de grond en
blies in zijn neusgaten de adem van leven; zo werd de aardemens tot
een levend wezen.
8 En DE STEM God plantte een hof in Eden, in het oosten, en Hij plaatste
daar de aardemens, die Hij gevormd had.
9 En DE STEM God liet uit de grond uitspruiten allerlei bomen pleizierig
om te zien en goed om te eten.
In het midden van de hof: de boom van het leven en de boom van de
kennis van goed en kwaad.
10 En een rivier kwam uit Eden om de hof te bevochtigen. En vandaar
verdeelde hij zich en vormde vier hoofdstromen.
De naam van *de eerste rivier* is Pison; die is het die rond heel het land
van Havila stroomt, waar het goud is. En het goud van dit land is goed;
ook is er balsemhars en de edelsteen onyx.
En de naam van de *tweede rivier* is Gihon; die is het die rond heel het
land Cusj stroomt.
En de naam van *de derde* rivier is Tigris; die loopt ten oosten van Assur.
En de vierde rivier is de Eufraat.

15 DE STEM God nam de aardemens, en zette hem in de hof van Eden
om die te bewerken en te onderhouden.
16 En DE STEM God gebood de aardemens:
Van alle bomen van de hof mag je vrij eten,
maar van de boom van de kennis van goed en kwaad, daarvan mag je
niet eten, want op de dag dat je daarvan eet, zul je zeker sterven.
18 Ook zei DE STEM God:
Het is niet goed dat de aardemens alleen is; Ik zal een hulp voor hem
maken als iemand tegenover hem.
En DE STEM God vormde uit de grond alle dieren van het veld en alle
vogels van de hemel, en bracht die bij de aardemens om te zien hoe
deze ze noemen zou; en zoals Aardemens elk levend wezen noemen
zou, zo zou zijn naam zijn.
En de Aardemens gaf namen aan al het vee en aan de vogels van de
hemel en aan elke dier van het veld; maar geen helper die bij hem paste
werd door de Aardemens gevonden.
21 En DE STEM God liet een diepe slaap op Aardemens vallen, en deze
sliep in; en Hij nam één van zijn ribben en sloot de plaats ervan toe met
vlees.
En DE STEM God bouwde de rib, die Hij uit Aardemens genomen had,
om tot een vrouw en bracht haar bij Aardemens.
23 Toen zei Aardemens:
Deze is ditmaal been van mijn beenderen, en vlees van mijn vlees! Deze
zal mannin genoemd worden, want uit de man is zij genomen.

Om verder over door te praten:

- *Wat vind je van deze 'scheppingsvisie'?*
- *Wat valt je op?*
- Van de boom van kennis van goed en kwaad mag je niet eten*,*
  Maar hoe zit het met de boom van het leven?
- Die eerste aardemens zoekt in eerste instantie een 'helper'.
  De mens blijkt pas een man te zijn, zodra er een vrouw is geschapen
  die hij herkent als 'gelijk aan mij', zelfde gebeente, zelfde vlees …
- *Welk beeld roept dit bij je op?*

Meer weten en bespreken? Hieronder:
Die eerste verhalen in Genesis, het eerste bijbelboek, kennen we als 'scheppingsverhalen', een benaming die we exclusief voor deze twee verhalen gebruiken. Een andere en misschien betere naam zou zijn: 'ontstaansverhalen'. Het is een visie op hun ontstaansgeschiedenis die

begint bij God, als een verbondenheid tussen God en mensen met de wereld om hen heen.
Er zijn in de Bijbel veel meer 'scheppingsverhalen', maar die noemen we dan anders, bijvoorbeeld 'geslachtslijsten' waarin een eindeloze rij met name genoemde mannen en een eindeloze rij kinderen genoemd worden, verwekt bij veelal naamloos gemaakte vrouwen. Het Hebreeuwse woord voor al deze verhalen is toledot (תּוֹלְדוֹת). Het betekent iets als 'ontstaansgeschiedenis' en wordt meestal gebruikt voor een rij van geslachten of nakomelingen, maar in bijbelse context kan het ook over 'gebeurtenissen' gaan, zoals in Genesis 1 en 2 worden verteld. Het eerste hoofdstuk is als een gedicht en, zoals mijn docent Oude Testament het noemde, 'een soort bokswedstrijd in zeven ronden tussen de Babylonische goden en de God van Israël en elke keer wint God weer!'
God zag dat het goed-tov was. 'Tov' betekent in het Hebreeuws zoiets als 'geschikt voor het doel'. Het is niet perfect, maar alles zit erin om het geschikt te laten zijn. Bijvoorbeeld een rozenknop heeft alles in zich om een prachtige roos te worden (en wordt nooit een andere bloem, maar altijd een roos), maar er kan te veel of te weinig zon zijn, te veel of te weinig water, er kan bladluis langskomen of iemand kan de roos vertrappen … maar in principe is de rozenknop 'tov', geschikt om uit te groeien tot een roos. Een enkele keer wordt er in bijbelverhalen bij de geboorte van een kind gezegd dat het 'tov' is, bijvoorbeeld bij Mozes. Dat zegt niet, dat Mozes perfect is, maar wél is hij geschikt voor het doel: uitgroeien tot leider van het volk.

Als extraatje om over door te denken of te praten:
En de Eeuwige zag dat het 'tov' was, de hele schepping, maar dat betekent dus niet dat het ook goed ging. In tegendeel!
In Genesis 6-9 staat een verhaal over Noach en de grote vloed. Het lijkt alsof de Eeuwige terug is bij 'af' en weer met een schone lei wil beginnen: de aarde wordt weer overspoeld door water en is weer 'woest en leeg'.
Toch is er verschil, want nu wonen er mensen – volgens het verhaal – en zij hebben een keus hoe ze willen leven samen met elkaar en de rest van de schepping – maar ze kiezen voor zichzelf. Alleen Noach met familie redt het en daarmee maakt de Eeuwige een doorstart, want niet alles wordt verzwolgen in chaos. De nadruk ligt op de ark die als een safe van alle leven dat leven behoedt. Nieuwe kansen dus …

- *En wat hebben wij ervan gemaakt, volgens jullie?*

C Geïnspireerde personen en kunst

Jan Adriaanszoon Leeghwater

Of hij mij nu precies inspireert, weet ik niet, maar ik houd wel van mensen die 'outside the box' denken en dát deed Jan Adriaanszoon Leeghwater wel. En hij is ook nog eens doopsgezind, volgens de bronnen, want zijn vader en diens moeder waren 'mennoniet', zijn moeder was rooms katholiek. Hij was zelf lid van de Waterlandse (doopsgezinde) gemeente – wat wel passend klinkt. In zijn *cronicken-boek* beschrijft hij de plaatselijke doopsgezinde gemeente en hoe leden deelnemen aan het plaatselijk gemeentebestuur – in die tijd ongebruikelijk voor dopers die zich ver van politieke taken hielden.
We kennen Leeghwater uit de schoolboekjes, omdat hij betrokken was bij diverse droogmakerijen. Hoe toepasselijk is het dan dat hij de achternaam Leeghwater heeft. Die had hij dan ook niet bij zijn geboorte in 1575. Hij is geboren als Jan Adriaenszoon in de Rijp.
De naam Leeghwater heeft hij pas later aangenomen in verband met een octrooi dat hem in 1605 werd verleend voor het principe van de duikerklok. Zelf schreef hij zijn naam als Leegwater, waarbij 'leeg' staat voor 'laag'. Maar in oude documenten wordt verwezen naar Jan Adriaanszoon als Leeghwater. Zo kennen wij hem, maar het is dus meer een bijnaam die tot achternaam is geworden.
Zijn vader was timmerman Adriaan Symonszoon en hij had twee oudere broers. Zijn geboortehuis stond aan de weg van de Rijp naar Wormerveer en was tot 1960 het oudste huis van de Rijp. Het was een houten huis met een stenen pui en het was destijds aan restauratie toe, maar de toenmalige eigenaar werkte niet mee – en zo verdween het huis.
Leeghwater staat bekend als molenmaker en waterbouwkundige. Hij vindt daarbij allerlei dingen uit: zoals de bovenkruiende oliemolen die altijd naar de wind toe gedraaid kon worden en de duikerklok. Als waterbouwkundige kreeg hij het toezicht op de poldermolens voor de droogmakerij van de Beemster (1612) en er werden ook andere meren drooggelegd: Purmer (1622), Heerhugowaard (1625), Starnmeer en Wormer (1626) en Schermer (1635).
Hoewel hij in principe als doopsgezinde tegen gewapende strijd is, worden onder zijn leiding in 1629 de moerassen rond 's Hertogenbosch, dat belegerd werd door de Staatse troepen, drooggelegd.
Leeghwater had een internationale reputatie en hij adviseerde o.a. ook bij het droogleggen van moerassen bij Bordeaux in 1628, bij Metz in 1630 en in 1633 was hij in Sleeswijk-Holstein betrokken bij de afsluiting van het Bottschlotter Tief.

In 1629 reisde Leeghwater ook naar Engeland, waar Koning Karel I zijn hulp vroeg bij het droogmalen van landerijen.
In 1641 publiceerde Leeghwater zijn *Haarlemmermeer-boek*. Hij was hiermee één van de eersten die pleitten voor drooglegging van het gevaarlijk groeiende Haarlemmermeer. Pas in 1852 wordt dit gerealiseerd. Eén van de drie grote gemalen: gemaal De Leeghwater, aan de zuidrand van de Haarlemmermeer, is nog steeds in gebruik. Eén van de andere gemalen: de Cruquius, is nu een (interessant) museum.
De Haarlemmermeerpolder werd een geliefde plek voor doopsgezinde boerenzonen die geen eigen boerderij hadden, omdat ze niet de oudste zoon waren of niet met een ervende boerendochter trouwden. Op een gegeven moment was een derde van de polder in handen van (hoofdzakelijk) dopers, veelal uit Haarlem en werd er een verbod afgekondigd op verdere verwerving. De boeren kwamen overal vandaan en als je nu door de Haarlemmermeer rijdt, waan je je bijna in een soort openluchtmuseum, want er zijn boerderijen uit elke provincie in verschillende bouwstijlen.

De laatste jaren van zijn leven bracht Leeghwater door in Amsterdam als timmerman en metselaar, waar hij meewerkte aan de bouw van het stadhuis op de Dam (het huidige Paleis op de Dam) onder leiding van Jacob van Campen. Hij hielp ook mee aan het restaureren van de door een brand verwoeste Nieuwe Kerk, en maakte in 1645 een op
de Bavo in Haarlem geïnspireerd, onuitgevoerd gebleven ontwerp voor een nieuwe toren. In deze kerk is hij ook begraven in 1650. Hij was drie keer getrouwd, maar met wie, meldt de historie niet, evenmin of hij nakomelingen heeft gehad.
Kortom, een indrukwekkende lijst van verdiensten, maar volgens zijn biograaf, J.G. de Roever, was Leeghwater een ijdeltuit en een opschepper. Zo had hij op grond van archiefonderzoek veel minder van doen gehad met de droogmakerijen dan hij ons wilde doen geloven. In de 19e eeuw was de geschiedschrijving over de droogmakerijen en molenbouw nogal geromantiseerd voorgesteld en werd zijn rol behoorlijk opgepoetst.

Kunst

- Bekijk de kunstwerken die op p. 8 staan.
  Bij welk scheppingsverhaal hoort het bovenste?
  En wat spreekt je al dan niet aan in het kunstwerk?
  Bij welk scheppingsverhaal hoort het onderste?
  En wat spreekt je al dan niet aan in het kunstwerk?
- Bekijk het kunstwerk voorop de map of op p.21 van G.C.F. Rueb-Hansma
  Wat ervaar je bij dit kunstwerk?

- Zoek op je computer -als dat kan- 'Schepping in de kunst' op. Zoek nu Hanneke van de Beek-de schepping-Exto.nl
  Bekijk de 7 scheppingsdagen zoals zij deze uitbeeldt.
  Vergelijk dit met Michel Angelo's schepping en met de schepping van Il Tintoretto .
  Wat valt je op als je de kunstwerken vergelijkt?

Michelangelo

Tintoretto >>

D Liederen en muziek

LB = Liedboek van de kerken

Zitten of opstaan deel 3

2.....	Scheppingslied
LB 162.....	In het begin lag de aarde verloren
LB 322.....	Die chaos schiep tot mensenland
LB 356.....	O God die uit het water
LB 603.....	De vloed van vóór de tijd
LB 605.....	De toekomst is al gaande
LB 608.....	De steppe zal bloeien
LB 839.....	Ik danste die morgen toen de …
LB 984.....	Gezegend die de wereld schiep
LB 987.....	Bron van het zijnde

E Kinderen en jongeren

In elke zich respecterende kinder- of jeugdbijbel (zie onderaan p. 20 voor voorbeelden) staat een verhaal over de schepping, soms alleen Genesis 1, soms alleen Genesis 2 en soms allebei en soms een mengelmoes. Het vinden van een verhaal is daarmee geen probleem, wél de goede keuze. De uitdaging ligt erin dat we kinderen (en volwassenen soms ook) meekrijgen in het verhaal als verhaal, dat dus geen feiten weergeeft. Zoals een zondagsschoolmeisje van een jaar of zes eens zei: 'Het is misschien niet zo gebeurd, maar het is wel waar'.

Gesprek:

- *Wie is er wel eens naar het strand geweest?*
- *En wie heeft er toen ook een zandkasteel gebouwd?* Dat kan je het best doen als het eb is, want dan is de zee ver weg en er is een groot strand. (zie voor kleuren foto p. 21)

Kijk eens hoe mooi het erbij staat! Maar het blijft niet zo lang staan, want na een tijdje wordt het toch altijd weer vloed en dan komt de zee en dan verdwijnt het zandkasteel in de golven. Dat is altijd zo bij het strand: dan is er land (strand) en dan is er water (zee), om de beurt, je kunt er de klok op gelijk zetten.
Dat is heel anders bij een moeras, daar lopen water en land door elkaar. Als je er doorheen wilt lopen, weet je niet of je voet in het water wegzakt of op vaste grond kan staan. Heel lang geleden woonden er mensen in zo'n moerasgebied en ze vonden het knap lastig. Dan dachten ze wel eens: 'Wat zou het fijn zijn, als we precies wisten waar water en waar land is.' En ze dachten ook wel eens: 'Hoe zou dat toch komen, dat het zo rommelig is hier? Wie heeft dat bedacht? Hoe komt het dat de wereld is zoals die is? En waarom zijn er dieren en mensen? Wat doen die hier en hoe zijn ze hier gekomen? En ze begonnen erover na te denken en ze vertelden elkaar wat ze bedacht hadden en zo ontstonden er prachtige verhalen.

Maar er waren ook andere mensen en die woonden in de woestijn. 'Hadden we maar water', zuchtten ze soms, 'dan zouden we makkelijker iets kunnen laten groeien en de dieren konden drinken en we hoefden niet te vechten over elke druppel water.' En ze droomden over een tuin waar een grote rivier doorheen stroomde zodat er water genoeg was. Niemand had meer dorst en niemand hoefde meer te vechten om een druppel water. En die rivier? Die werd verderop zelfs vier rivieren, dus er was echt genoeg water voor iedereen en voor alles om te kunnen leven. Wat een droom!
Zo zou het moeten zijn en ze vertelden elkaar daar prachtige verhalen over om de moed erin te houden als ze weer eens geen water hadden.

Verhaal:
Kies een verhaal uit een goede kinderbijbel (***zie hieronder)*** of vertel het zelf na. Kies of je een van de verhalen wilt vertellen (en welke dan) of dat je ze allebei wilt vertellen. Als je een navertelling van Genesis 1 kiest, zou je kunnen ophouden na de derde dag en de kinderen vragen om te bedenken wat er ***nu*** in de wereld allemaal kan leven. *Wat mist er nog na die derde dag?* Hoor hoe het in dit verhaal verder gaat:

Aan de slag:
Als verwerking kan je een kijkdoos maken die je inricht met planten, bomen, dieren en mensen. Je kunt ook een grote poster maken met een collage van 'de wereld'. Let er vooral op, dat er goed wordt samengewerkt en dat iedereen kan meedoen: daar gaat het uiteindelijk ook in bijbelverhalen om!

Voorbeelden van een naverteld 'scheppingsverhaal' in kinder- of jeugdbijbels:

Op weg –	Baukje Offringa	p. 146 vv
Het Verhaal –	Henk Barnard	p. 9 vv en p. 13 vv
De Startbijbel –		p. 10 vv
Woord voor Woord –	Karel Eijkman	p. 206 vv en p. 212 vv
Verhalen over God, de mensen en de wereld –	Mathilde Roolfs	p. 9 vv en p. 12 vv

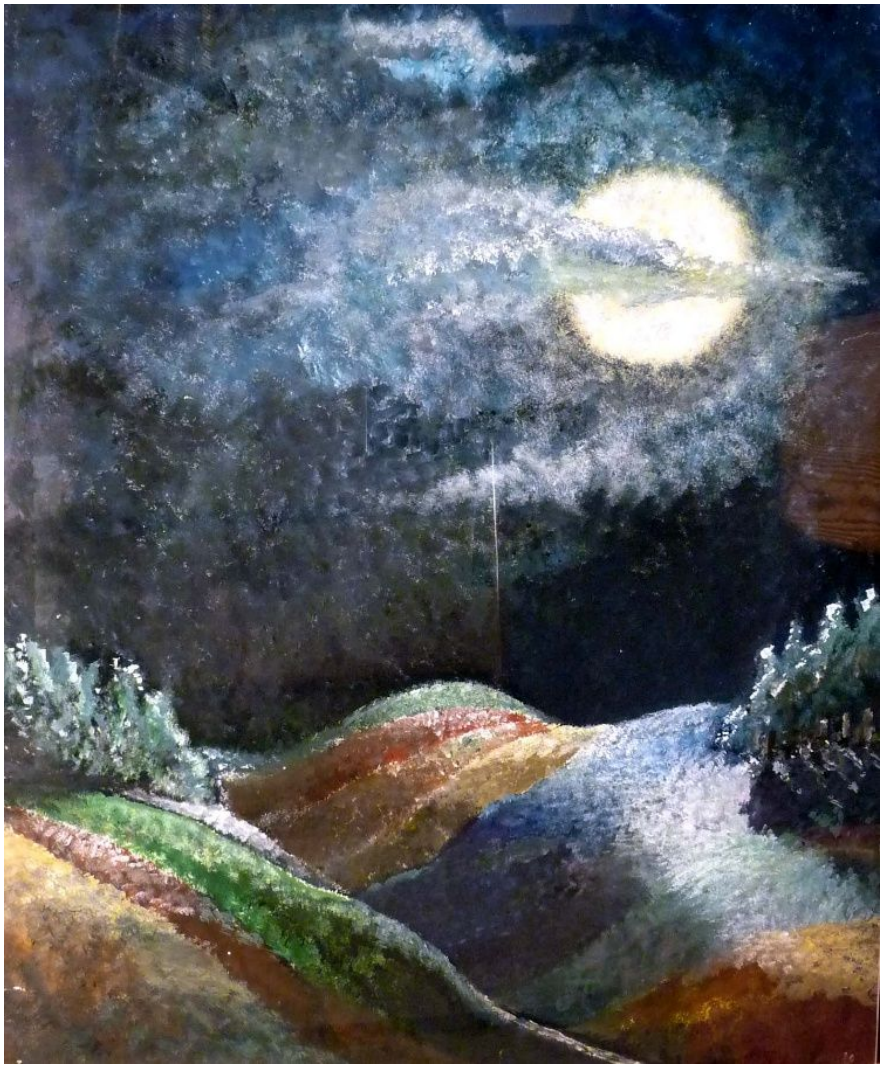
Verhalen over de noodzaak van water:

Groeien als een boom –Baukje Offringa:

Zonder water geen leven	p. 34
De weg naar de bron	p. 37

Een huis vol verhalen – René Hornikx:

Sprankelend water	p. 114

Welke titel zou jij deze krijttekening geven?

G.C.F. Rueb-Hansma

'Water doet groeien'
Sculpture Garden in Churt, Engeland foto Chr. Duhoux-Rueb

2 'En daar is geen water …' het verhaal van Achsa

A Inleiding

Tijdens de afwas zongen mijn moeder en ik – en soms mijn broertje, maar die drukte vaak zijn nog niet bestaande snor – een scala aan 'vaderlandse liederen', variërend van 'de blanke top der duinen' tot een loos meisje dat ging varen en de poort die in naam van Oranje open moest. Ter afwisseling zongen we over het Angeles dat in de verte klepte en het epische Klokke Roelants, aangevuld met de nodige canons over een slaperige Vader Jacob en met veel enthousiasme – als echte Rotterdammers - over de brand in Mokum de 'bijnaam' van Amsterdam -, waar, jammer en helaas, geen water was. Wie kent ze nog, deze liederen die de afwas lichter maakten:
'Brand in Mokum 2x,
Zie daarginder 2x:
Brand! Brand! 2x
En daar is geen water' 2x
Dramatisch, want als er geen water is bij een grote brand, dan loopt dat desastreus af. Dát snapte ik al snel, maar ook andere zaken verlopen minder voorspoedig als er geen water is. Water in de juiste hoeveelheid laat mensen, dieren en de natuur gedijen. Water verbindt als waterwegen, kanalen, rivieren, zeeën waarover gevaren kan worden 'naar de overkant', water maakt ook scheiding als je het water niet kunt overbruggen. Door het water groeit er veel en mensen groeien in bijbelse context als ze door het water gaan … maar als het er niet is, loopt er veel mis.

Mogelijkheid voor een gesprek:
- Welke ervaringen hebben jullie met 'water' in positieve of negatieve zin?

B Bijbel **Jozua 15: 13-19; Richteren 1: 12-15; 1 Kronieken 2:49**.

Er was eens … een jonge vrouw die Achsa heette. Nee, eigenlijk begint het verhaal eerder, veel eerder.
Er was eens een volk, dat nog geen volk was. De mensen waren slaven in het Land van Duisternis. Ze moesten hard werken, maar dat was niet het ergste. Ze bestonden niet, bijna niet dan, want hun werk moest gebeuren en daarvoor waren ze van nut. Ze leefden een gebogen bestaan, omdat ze steeds moesten buigen voor wie boven hen stonden, en dat was bijna iedereen. De machtiger mensen keken over hen heen, de slaven waren de laatsten in de rij … helemaal onderop.
Er waren eens mensen, die moeten leren een volk te worden, als ze met Mozes door het water het land ontvluchten, waar ze zijn klein gehouden, op weg naar een land waar ze rechtop mogen staan. Een Stem die klinkt uit een brandende struik die niet verbrandt, belooft hen een land, maar waar het is, weten ze niet, hoe groot of hoe klein het is, weten ze niet. Ze horen alleen dat er al zes volken wonen en dat zij het zevende volk zullen zijn, want dát heeft de Stem beloofd en 'zeven' is het getal van volheid. Daarom krijgen ze ergens onderweg Tien Leefregels mee, suggesties om er een land van te maken dat het 'Beloofde Land' genoemd zal kunnen worden. Dat gebeurt op een berg nog wel, de ontmoetingsplaats tussen de Eeuwige en mensen, wordt er verteld . Zo zal het een land worden, waar mensen elkaar het leven gunnen, een land van omkijken naar elkaar. Nee, het is er nog niet, maar het kan

het ervan komen met hun komst als zevende volk en natuurlijk als ze die Tien Leefregels ook in de praktijk brengen.
Na veertig jaar in de woestijn waarin ze leren van en met elkaar om rechtop te staan en te oefenen om medemensen te zijn van en voor elkaar, komen ze aan bij een land waarin nog plaats voor hen is. Alleen voor de zekerheid en uit gewoonte misschien, vechten ze zich naar binnen. Ze veroveren dorp na dorp, stad na stad, stuk land na stuk land, maar dan stuiten ze op hun 'Waterloo', Kirjath Sefer.
Daar wonen Kanaänieten die hun stad niet zomaar opgeven – en waarom zouden ze ook? Na vergeefse pogingen looft Kaleb, de opperbevelhebber, een extra beloning uit: degene die de stad inneemt, zal zijn dochter Achsa tot vrouw krijgen. Het verhaal vertelt niet, of dit in overleg met zijn dochter en misschien haar moeder gebeurt, maar dit soort zaken komt wel vaker voor, vooral in sprookjes, maar ook wel 'in het echt'– waarmee ik het natuurlijk niet wil goedpraten!
En wat denk je? Otniël, nota bene zijn eigen neef, verovert zowel de stad als de hoofdprijs: Achsa. En daar hebben we haar, Achsa. Zo wordt ze geïntroduceerd in het eerste deel van Kronieken:

1 Kronieken 2: 48-49

48 En Shaäf, de bijvrouw van Kaleb baarde Maächa, Sheber en Tirhana
49 Ze baarde ook de vader van Madmanna: Seva, de vader van Machbena*
en de vader van Gibea.
En Kalebs dochter was Achsa**.

* *Machbena en Gibea zijn namen van steden. Bedoeld is waarschijnlijk de eerste bewoners of stichters van die steden.*

** De Hebreeuwse naam *Aksah* (עכסה) betekent 'enkelring' of 'enkelketting'.

Mogelijkheid voor gesprek:

- Wat valt je op in deze beschrijving van het gezin van Kaleb?
- Stel dat je een familieportret zou mogen maken, waar zou je iedereen dan laten staan of zitten?

- **Lees nu het korte verhaal in zowel Jozua 15 als Richteren 1.**

Jozua 15: 13-19

13 En aan Kaleb, de zoon van Jefunne, gaf hij een deel van de nakomelingen van Juda, naar de mond van de EEUWIGE tot Jozua: de stad van Arba (vader van Anak), dat (is) Hebron.
14 En Kaleb verdreef vandaar de drie zonen van Anak: Sesai, Ahiman en Talmai, geboren van Anak.
15 En vandaar ging hij opwaarts tot de inwoners van Debir en de naam van Debir was vroeger Kirjath-Sefer.
16 En Kaleb zei: 'Wie ooit verslaat en inneemt Kirjath-Sefer, ik zal hem mijn dochter Achsa tot vrouw geven'.
17 En Othniël, de zoon van Kenaz, de broer van Kaleb, nam haar in.
En hij gaf hem Achsa, zijn dochter, tot vrouw.

18 En het geschiedde, toen zij kwam, dat zij bij hem aandrong om van haar vader een
veld te vragen.
En zij sprong van de ezel af. En Kaleb zei tegen haar: 'Wat is er met je?'
19 En zij zei: 'Geef mij een zegen. Omdat u mij land van het zuiden*****
gegeven hebt, geef mij ook waterbronnen.
Toen gaf hij haar hooggelegen waterbronnen en laaggelegen waterbronnen.

**NEGEV betekent letterlijk 'droog" maar wordt ook vaak voor Zuiderlijk land gehouden. Het zuiden van het land Israël bestaat uit de Negev woestijn.*

Richteren 1: 10-15

10 En Juda keerde zich tegen de Kanaänieten die in Hebron woonden en de naam
van Hebron (was) vroeger Kirjath-Arba.
Zij versloegen Sesai, Ahiman en Talmai.
11 En van daar keerde hij zich tegen de inwoners van Debir en de naam van Debir
(was) vroeger Kirjath-Sefer.
12 En Kaleb zei: 'Wie Kirjath-Sefer verslaat en haar inneemt, ik zal hem geven mijn
dochter Achsa tot vrouw.'
13 En Othniël, de zoon van Kenaz, de broer van Kaleb, die jonger was dan hij, nam
haar in.
En hij gaf hem Achsa, zijn dochter, tot een vrouw.
14 En het geschiedde, toen zij tot hem kwam, dat zij er bij hem op aandrong om van
haar vader een veld te vragen.
En zij sprong van de ezel af. En Kaleb zei tegen haar: 'Wat is er met je?'
15 En ze zei tegen hem: 'Geef mij een zegen. Het land van de Negev* mij gegeven,
je zult me dan ook waterbronnen geven.'
En Kaleb gaf haar hooggelegen bronnen en laaggelegen bronnen.

Mogelijkheid voor gesprek

- *Wat valt je op in de teksten uit Jozua en Richteren?*
- *In hoeverre komt de tekst uit Jozua overeen met de tekst uit Richteren? En waarin verschilt die?*
- *We weten niet veel over Achsa, maar kennelijk kan Achsa bij haar vader een potje breken. Waaruit zou je dat kunnen afleiden?*
- Het huwelijk van Achsa en Otniël is een gearrangeerd huwelijk zoals dat toen – en nog – vaak voorkomt. Ze kennen elkaar niet of misschien van naam (Otniël is haar neef, dus misschien kennen ze elkaar wel in dit geval), maar in ieder geval hebben de partners er zelf weinig in te zeggen. In 'hogere kringen' was dat bij ons ook heel gewoon: vanwege staatsbelang of om de bezittingen in de familie te houden bijvoorbeeld was het niet ongebruikelijk. Voor 'de liefde' had men dan een minnares of minnaar. Wij zetten in onze cultuur tegenwoordig liever in op een romantisch huwelijk waarin beide partners voor elkaar kiezen. *Wat spreekt jou het meest aan en waarom?*
- Voor en na de tekst over Achsa gaat het zowel in de boekrol Jozua als in Richteren over de verovering van het land. Als je bovenstaande stukjes weg laat gaat het

verhaal naadloos verder. *Kennelijk belangrijke interrupties, want waarom zouden deze onderbrekingen verteld zijn en niet één keer, maar twee keer in twee verschillende boekrollen?*

- Achsa was waarschijnlijk nog heel jong – want ze was nog niet verloofd of getrouwd – en je dochter uithuwelijken was aan de orde van de dag, dus veel keus had ze niet anders dan met Otniël te trouwen. *Welke ongebruikelijke 'speelruimte' pakt ze wel?*
- Temidden in de verwoestende intocht, wil Achsa water om op te bouwen. *Wat vind je van deze opmerking en dit idee? In hoeverre past dit bij 'Het Beloofde Land' volgens jou?*
- Lees Jozua 15: 18 en Richteren 1:14 nog eens aandachtig. *Wat gebeurt hier nu precies? Wie doet wat en wie doet wat niet en wat heeft de ezel die plotseling tevoorschijn komt, ermee te maken?*
  NB Ezels als rijdier passen niet in een oorlogsmachine vanwege hun wat onvoorspelbare gedrag. Voor een oorlog worden paarden gebruikt.
- *Hoe stel je je voor dat Kaleb 'zomaar' hoog- en laaggelegen bronnen geeft?*

C Geïnspireerde personen en kunst

Urmila Chaudhary een inspirerende vrouw

Geboren om te gehoorzamen, geboren zonder macht of invloed, maar tóch verschil maken voor het leven van velen, ook zonder dat er water in het spel is, zoals bij Achsa wel het geval is.
Je vindt een hele rij voorbeelden in het boek 'Kinderen die de wereld veranderen'. Deze vaak jonge mensen putten uit een innerlijke bron, waarin ze hoop en kracht vinden. Eén daarvan is Urmila Chaudhary.
Urmila wordt in Nepal geboren in 1989 als lid van de Tharu-stam. Als haar vader ziek wordt, is er geen geld voor medicijnen en haar broer besluit ten einde raad om zijn zesjarige zusje Urmila te verkopen, zoals toen niet ongebruikelijk was in de Tharu-stam.
Zo wordt Urmila een kamalari, een kindslaaf, zonder rechten, zonder invloed of macht. Noodgedwongen werkt ze voor een rijke familie in Kathmandu die haar had gekocht om het huishouden te doen (ze is 6 jaar!). Ze maakt lange dagen, zonder betaling en ze krijgt ook geen kans om onderwijs te volgen, ondanks de afspraken die daarover zijn gemaakt. In 2002 wordt het kamalari systeem formeel afgeschaft in Nepal, maar dat betekent niet, dat het daarmee is afgelopen met kinderarbeid als huisslaafjes en in bijvoorbeeld de kledingindustrie. De kamalari zelf konden immers niet of nauwelijks lezen, en de 'bazen' maakten hen niet wijzer. Kindslaven zijn van groot economisch belang voor hun eigenaren, die daarom niet erg geneigd – en genegen – zijn hen te helpen.
Zo leeft Urmila elf jaar in slavernij. Toch heeft ze het niet alleen maar slecht en soms mag ze mee met gezinsuitstapjes. Van de kinderen in het gezin leert ze ook wat lezen en schrijven.

Als een familielid haar begint lastig te vallen, beklaagt ze zich bij haar 'mevrouw" wat op zich al veel moed vraagt, maar ze wordt wel gehoord en vervolgens bij een parlementslid te werk gesteld
Haar nieuwe bazin vernedert en vertroetelt haar. Ze mag soms mee naar een concert en ze mag leren autorijden, maar ze mag niet naar school, want 'dan zou ze te wijs worden'. Als ze zeventien is, leest ze bij toeval in de krant dat het kamalari systeem is afgeschaft – dat is dan niets nieuws natuurlijk, maar voor haar wel. Ze leest er ook over een organisatie (IDP – Independent Daughters Program) die zich inzet voor kamalari kinderen. Nadat ze zich tijdens een inbraak bij het parlementslid moedig heeft gedragen, mag ze als beloning haar broer zien die in Kathmandu is voor een demonstratie. Dan neemt ze de benen en ze sluit zich aan bij IDP om samen met anderen actief de strijd tegen kinderarbeid aan te gaan. Ze volgt inhaalonderwijs en schrijft toneelstukken, die in de dorpen worden opgevoerd, om te waarschuwen tegen het kamalari systeem.
Ze richt met anderen het Freed Kamalari Development Forum (FKDF) op, een Nepalese non-profit organisatie die kindslaven opspoort en bevrijdt. Hier ontmoeten voormalige kindslaven elkaar, hier kunnen ze hun verhalen kwijt en hier kunnen ze ook worden bijgeschoold.
In 2019 begint Urmila haar rechtenstudie en zet zij zich ervoor in dat Nepal de eigen wetten goed naleeft.
Op 16 mei 2018 ontvangt Urmila De Freedom from Fear Prijs voor haar moed om het kamalari systeem van kindslaven te stoppen en vanwege haar inzet voor het recht van meisjes op onderwijs. Zo is ze een bron van inspiratie en een voorbeeld voor veel mensen.

Mogelijkheid voor gesprek
- Wat vind je van het verhaal van Urmila?

- Waarvoor of tegen welk onrecht zou jij je willen inzetten?

-Zie ook p. 31 – als je meer wilt lezen

Kunst

Bekijk eens de afbeelding op p. 22.

- Wat zie je erin?

- Welke titel zou je het willen meegeven?

Al in de oudheid waren aquaducten bijzondere staaltjes van bouwkunst. Ze waren vaak kilometers lang en zorgvuldig geconstrueerd om water te brengen naar plaatsen waar geen water was. Het verloop van de helling van begin tot eind moet nauwgezet worden berekend, zodat het water in het juiste tempo stroomt, niet te snel, niet te langzaam en van A naar B***. (zie voor kleur p. 31)***

Let eens op de constructie, de mooie bogen, de stapeling van de (ongelijke) stenen. Na alle eeuwen staat het er nog, al wordt hij niet meer gebruikt om water te vervoeren.

Aquaduct bij Caesarea (Israel)

D Liederen en muziek

Eva's lied	9	Lied van de ketting van vrouwen (vul zelf aan met een couplet over Achsa, Urmila, enz.
	32	Lied van de vrouw bij de bron
	41	Vredelied
Eva's lied 2	4	Zing voor de vrouwen (zij durven het leven aan, doden geen kind'ren maar laten hen voortbestaan)
	9	Beloofd Land
	19	Stromen van levend water
	20	Een lied over water
LB	327	Hierheen, dorstigen
	382	O alle gij dorstigen, komt tot de stromen
	929	Zoals de regen

- Het zal niemand verbazen waarschijnlijk, dat er geen lied is speciaal voor Achsa, maar daar kunnen we iets aan doen natuurlijk. Het makkelijkst is om een bestaan de melodie te kiezen en daar (nieuwe) woorden op te maken.

E Jongeren en/of kinderen (zie ook p. 31)

'Oudere jongeren' (vanaf een jaar of 10) zouden in dit geval eigenlijk gewoon het bijbelgedeelte (B) kunnen gebruiken.
Je kunt door het water gaan en door het water kan er veel groeien en bloeien – of juist verdrinken. Als introductie zou je kunnen vragen of ze (pop)liedjes over water kennen of waaraan ze denken bij 'door het water'.

Ook het verhaal van Urmila kan gebruikt worden met een nagesprek of ze zich ergens voor zouden willen/kunnen/'moeten' inzetten, voor wat dan wel (of niet) en op welke manier.
Je kunt dan individueel of samen een motto bedenken of een poster maken en als je helemaal durft zou je er tijdens een kerkdienst aandacht voor kunnen vragen met een flitsende presentatie.

Jongere kinderen

Begin gesprek:
- *Als ik 'water' zeg, waar denken jullie dan aan?*
  (even rustig brainstormen, eventueel iets opschrijven al was het maar als geheugensteuntje voor jezelf)
- Nu hebben wij in ons land een heleboel water: rivieren, sloten en kanalen, uit de kraan, regen of hagel en sneeuw … Daardoor kunnen we zwemmen, vissen, varen, douchen, tandenpoetsen, koken, afwassen, … *Maar stel je nu eens voor dat er geen water is, wat kan er allemaal niet meer?*

Het leven ziet er zonder water heel anders uit en eigenlijk is er dan bijna geen leven meer … Dat snapte ook een jonge vrouw die heel lang geleden leefde … Haar verhaal staat in de bijbel en zelfs in twee verschillende bijbelboeken (Jozua en Richteren) en toch kent bijna niemand haar verhaal.

Het verhaal van Achsa
NB in geen enkele kinderbijbel ben ik tot nu toe het verhaal van Achsa tegengekomen, maar dat hoeft ons natuurlijk niet tegen te houden om het gewoon zelf na te vertellen.

Er was eens een meisje dat Achsa heette. Nou ja, meisje … ze is al bijna volwassen. Haar vader heet Kaleb en hij is druk bezig met land te veroveren waar hij en zijn familie zouden willen wonen.
Je moet namelijk weten, vertelt de bijbel, dat haar familie, samen met veel andere families, uit een ver land is gekomen. Daar waren ze slaven en jaren geleden had een man, die Mozes heet, aan de baas van het land, de farao, gevraagd of de slaven een paar dagen vrij mochten krijgen om feest te vieren voor God. Maar de farao zei, dat dit echt niet kon. Nou ja, om een lang verhaal kort te maken: Mozes vraagt steeds weer opnieuw, wel tien keer, of de slaven een paar dagen vrij mogen en steeds als de farao 'nee' zegt, gebeurt er iets ergs, zoals een kikkerplaag of er zijn ineens allemaal muggen. En eindelijk zegt farao dat ze helemaal maar vrij moeten zijn, dat ze weg moeten gaan, uit zijn land. Zo wordt het in de bijbel verteld.

Toen zijn ze jarenlang dwars door de woestijn gelopen op zoek naar een land waarvan ze gehoord hadden, dat ze er mochten wonen. Maar ja, daar woonden al mensen en dus bedachten ze dat ze dan het land maar moesten veroveren.
Nu was er een stad die zich niet wil overgeven en opeens zegt Kaleb: 'Als iemand die stad kan veroveren, dan mag die met mijn dochter Achsa trouwen'. Wat Achsa daar zelf van vindt, horen we niet, maar als een gehoorzame dochter trouwt ze met haar neef Otniël, die de stad heeft veroverd.
Wij vinden dat misschien vreemd, maar tot zover is het gewoon zoals de dingen gebeurden, toen. Ze krijgen van Kaleb een stuk land om samen te gaan wonen, maar dan gebeurt het! Achsa kijkt rond en ziet dat er geen water is op dat stuk land. Zo kan ze er natuurlijk niets van maken. Ze kan geen dieren houden, ze kan geen voedsel laten groeien en zij en Otniël kunnen zelf ook niet goed leven zonder water. En dus springt ze op haar ezeltje om te laten zien dat ze geen slechte bedoelingen heeft. Weet je, in die tijd en nog lang daarna werden paarden gebruikt voor de oorlog en ezels juist voor vrede.
Achsa springt dus op haar ezeltje, rijdt naar haar vader en zegt: 'Er is geen water.' Misschien moet Kaleb wel lachen om zijn dochter, want het was toen niet de gewoonte dat meisjes hun mond open deden en al helemaal niet tegen hun vader. We weten, dat hij in ieder geval niet boos werd, want hij geeft haar waterbronnen, zodat ze weer iets kan laten groeien en bloeien na alle verwoesting die is aangericht.
Wat een verhaal over een meisje dat juist vrede wil – en daarna gaat de oorlog gewoon verder en veroveren haar families het ene stuk land na het andere, en de ene stad na de andere en dat geeft altijd puinhopen.
Je zou denken, dat het weinig nut had, wat Achsa deed, maar haar verhaal is toch maar mooi bewaard gebleven. Zelfs in twee bijbelboeken! En toch zijn er weinig mensen die het verhaal kennen, maar in ieder geval kennen jullie het nu.
Misschien heb je er iets aan, als je denkt: 'Wat kan ik er nu aan doen, want ik ben nog zo jong.' Gelukkig dacht Achsa dat niet, want ook als je jong bent kun je belangrijke dingen doen.

Napraten en verder …

- *Wat vinden jullie van Achsa?*

- *Zou het niet leuk zijn om een standbeeld voor haar te maken? Je kunt dat eerst tekenen, of je kunt een foto maken terwijl iemand poseert als Achsa. Hoe zou ze staan? Of zou ze juist zitten? Wat zou je Achsa in haar handen geven? Wat zou er verder bij het standbeeld te zien (kunnen) zijn?*

- *Kijk eens naar het kunstwerk aan het begin van dit hoofdstuk. Waarom vind je dit juist wel of juist niet bij Achsa passen?*

- *Je kunt ook een poster maken alleen of met elkaar waarom van alles te vinden is over juist wel of juist geen water. Knip of scheur plaatjes uit oude tijdschriften of teken wat je wilt laten zien. Als je het met elkaar maakt, is het handig om te overleggen hoe je het doet: water en geen water door elkaar of water aan de ene kant en niet-water aan de andere ..*

En als je je kunstwerk(en) aan mensen laat zien, bijvoorbeeld in de kerk, vergeet dan niet het verhaal van Achsa erbij te vertellen.

Meer weten van inspirerende mensen?

In het boek 'Kinderen die de wereld hebben veranderd' (Floris van Straaten en Els Kloek; PixelPerfect Publications; www.kinderen veranderen.nl) vind je meer verhalen van kinderen die de ogen openen voor onrecht dat wordt bedreven. Ze klagen niet, maar stellen aan de kaak en proberen er iets aan te doen. Je vindt er verhalen over onder andere Malala en Nkosi Johnson, over Shin Dong-hyuk en Nujood Ali, Iqbal Masih en Rekha Kalindi en nog veel anderen. Sommigen werden bekend, anderen beroemd en sommigen zijn we al weer vergeten. Daarom: als je het boek al hebt, lees het geregeld en als je het nog niet hebt: koop het. Het zijn stuk voor stuk bronnen van inspiratie.

- *Kijk eens in je omgeving of de omgeving van de kerk waar je water kunt vinden en zet een waterzoektocht uit langs monumenten, gebouwen, parken en fonteinen. Waar is water en waar is het niet maar zou het wel moeten zijn en waar is het niet en dat is ook goed.*

- *Water is belangrijk, maar in veel plekken op de wereld is geen water (meer). Soms komt dat door de droogte (bijvoorbeeld door klimaatverandering), maar soms ook omdat water als drukmiddel wordt gebruikt: het ene land (of de ene groep mensen) sluit het water af voor een andere, zoals bijvoorbeeld in de Gaza-strook gebeurt. Je kunt bij dit hoofdstuk – maar ook zonder dat! – ervoor kiezen om bijvoorbeeld een project(je) te starten. Kijk eens bij UNICEF, waar je al voor € 60,- kunt bijdragen aan schoon drinkwater voor kinderen in de Gaza strook. Voor € 120 draag je bij aan voedsel voor ondervoede kinderen – maar er zijn veel meer projecten waarbij water komt kijken – of liever gezegd, waar juist geen water meer bij komt kijken terwijl het wel zou moeten.*

Aquaduct bij Caesarea (Israël)

Jan Steen **Mozes slaat water uit de rots**

Städel Museum, Frankfurt am Main

3 Water uit de rots Exodus 17 en Numeri 20

A Wie ben ik? Met wie verbonden?

Op straat , in de trein mensen bezig met werk, gesprekken, filmpjes. Ik kijk hen aan en mis verbinding met de mensen om me heen. Ik geniet van de luchten en het landschap waar de trein me doorheen trekt maar waar zijn de mensen? Maar als we uitstappen zijn er opeens toch een paar: ze helpen iemand met een rollator.. en houden een deur open. Ik slaak een zucht: mensen die op me af kwamen als alleen met zichzelf bezig bleken toch medemensen te zijn.
Maar in de krant en op het journaal kom ik ook mensen tegen die alleen met hun 'Ego' bezig zijn: Ik ben goed, Ik tel mee, Ik bepaal wat goed is. Ik zorg op mijn manier voor vrede. Het ego kan je ook belasten. Soms krijg je het gevoel: de hele wereld is ook tegen me.
Maar ik vraag me af als je zo op jezelf gericht bent en leiding krijgt: hoevelen tellen daarbij niet mee? Met hoeveel mensen gaat het daardoor niet goed? Hoeveel mensen worden oorlogen ingepraat of opgeroepen te betogen om daarna te worden gedood? Daar heeft het pure Ego geen idee van.
Ook de reclame weet er goed gebruik van te maken: die geeft producten en adviezen aan dat stemmetje in je dat zegt: "Ik wil mooi zijn, ik wil meetellen, ik wil rijk zijn, ik wil gezien en gehoord worden. En: Zou IK falen, zou IK fouten maken? Kom nou, dat bestaat niet.'
Maar ik denk: Fouten maken doen we allemaal en je leert door ze onder ogen te zien. Om jezelf te leren kennen moet je beseffen dat je van oorsprong net zo bent als iedereen. En dat oog hebben voor de mensen om je heen je meer mens maakt. Ná onze geboorte worden we sterk beïnvloed door onze omgeving en door de mensen om ons heen.

- *Door welke mensen om je heen ben jij sterk beïnvloed?*
- *Door welke gebeurtenissen ben je in leven sterk beïnvloed?*
- *Kun je een gebeurtenis herinneren waarin het je duidelijk werd dat je een eigen wil had waardoor je een eigen weg wilde inslaan?*
- *Met welke mensen of welke gemeenschap buiten die van je familie ben je je gaan verbinden?*

Eckhart Tolle geeft een andere manier van denken aan. Hij is een Duitse leraar en auteur op het gebied van spiritualiteit en zegt: 'Stop met zo bezig te zijn met jezelf tegenover jezelf en tegenover anderen. Pas als je daarmee stopt kom je tot leven.' En hij vervolgt:
'Het doel is dat je een passief en naamloos instrument wordt in de handen van het Leven, dat via jou handelt, en via jou zijn eigen mysterieuze doelen najaagt. Wees er tevreden mee een *nobody* te zijn. Dán schik je je naar 'de evolutionaire impuls van het universum.' En hij vervolgt: 'Als jij je ego niet volgt maar het observeert, dan 'ben je' bewust, en dan ben je deel van het grote, pure Bewustzijn dat achter alle materiële vormen ligt. De ouderwetse naam daarvoor is 'God'. Als je je bewust wordt van het Zijn, is dit wat er eigenlijk gebeurt: het Zijn wordt zich bewust van zichzelf, in jou.' Zo stroomt het grote, vormloze Bewustzijn (of: God) via jou de wereld in.

- *In hoeverre ben je het wel of niet eens met zijn idee?*

B Bijbel Exodus 17: 1-7 en Numeri 20: 2-13

Inleiding:

Exodus: Exodus betekent uittocht in het Grieks. De Hebreeuwse naam voor dit bijbelboek is eleh sjemot (= dit zijn de namen). Want het begint met de namen van de zonen van Israël die naar Egypte trokken… Maar dan zien we al gauw vreemdelingen haat groeien. De Farao van Egypte merkt dat de afstammelingen van Jacob die, door hongersnood gedreven, een toevlucht in Egypte vonden, in aantal groeit. Hij besluit hun groei te beperken en beveelt om alle pas geboren jongetjes te doden. Baby Mozes wordt te vondeling gelegd en 'toevallig' door de dochter van de farao in zijn mandje drijvend in het water gevonden. Als pleegzoon groeit hij in het paleis op. Maar volwassen geworden ontdekt hij dat hij afstamt van die stammen van Jacob die als slaven behandeld worden. Op een keer ontvlamt hij in woede en kan zijn handen niet thuis kouden als een Egyptenaar een van 'zijn volk' afranselt. Mozes doodt de Egyptenaar en moet dan vluchten. Op zijn vlucht ontmoet hij bij een bron een aantal meisjes die hun kudden daar te drinken geven. Door andere herders, die hun kudde te drinken willen geven worden de meisjes weggedrongen. Maar Mozes neemt het voor hen op en de herders moeten wachten. Daarna wordt Mozes door Jethro, de vader van de meisjes in zijn huis opgenomen. Even later trouwt Mozes met een van de meisjes: Zippora en gaat hij de kudden van Jethro hoeden. Zo had hij rustig verder kunnen leven .. maar op een dag ziet Mozes een brandend braambos nadert het en dan hoort hij een STEM die hem zegt dat hij zijn volk uit Egypte moet leiden. Op Mozes' vraag: 'wie kan ik zeggen dat mij deze opdracht geeft?' Krijgt hij tot antwoord: ' Ik ben die Ik ben'.
Mozes vertrouwt de STEM en leidt zijn volk door het water heen Egypte uit. De hen achterna jagende Egyptenaren komen om doordat het water opeens aanzwelt. Zo worden Mozes en zijn volk door het water heen gered en komen ze in de woestijn terecht. Waarheen? Na een tijdje begint het volk te morren: 'Waren we maar in Egypte gebleven, daar wisten we waar we aan toe waren…' En dan krijgen ze ook nog verschrikkelijke dorst en beginnen woedend te worden op Mozes en zijn broer Aaron met hun woorden op wie ze eerst vertrouwd hebben.

Numeri

De Hebreeuwse naam voor het boek Numeri is Bemidbar. Dat betekent: in de woestijn. Het boek gaat verder waar het boek Exodus eindigt: de Israëlieten zijn nu iets langer dan een jaar onderweg vanuit Egypte. Er komen heel veel getallen in Numeri voor die voor het volk van belang zijn. Het gaat om registreren, tellen en organiseren van de Israëlieten tijdens hun verblijf in de woestijn op weg naar het beloofde land. Vandaar dat wij het boek: Numeri noemen. Het boek laat vooral zien hoe moeilijk het is om op die STEM die ze God noemen te vertrouwen. Op mensen en wat ***die*** zeggen vertrouwen lijkt veel logischer.

- *Door welke mensen werd Mozes beïnvloed?*
- *Door welke gebeurtenissen is hij in zijn leven sterk beïnvloed?*
- *Wanneer heb je het idee dat het zijn eigen impuls was en wanneer niet? Welke woorden van Eckart Tolle komen daarbij bij je op?*

- *Lees nu de onderstaande teksten en ontdek waar de teksten heel verschillend zijn.*

Exodus 17: 1-7 *eigen vertaling*

1 En de hele gemeenschap van de kinderen van Israël trok op uit de woestijn Sin, volgens hun routes, op bevel van DE STEM, en zij legerden zich te Rafidîm; en daar was geen water voor het volk om te drinken.
2 En het volk twistte met Mozes, en zij zeiden:
Geef ons water, dat wij drinken. En Mozes zei tot hen:
Waarom twisten jullie met mij? Waarom stellen jullie DE STEM op de proef?
3 En daar dorstte het volk naar water, en het volk mopperde tegen Mozes, en zei:
Waarom heb je ons dan uit Egypte doen optrekken, om mij en mijn kinderen en mijn vee van dorst te laten sterven?
4 En Mozes riep luid tot DE STEM, zeggende:
Wat zal ik dit volk doen? Nog een weinigje, of zij stenigen mij!
5 DE STEM sprak tot Mozes:
Ga heen van voor het aangezicht van het volk en neem met je (sommigen) van de oudsten van Israël; en neem in je hand je staf , waarmee je de rivier sloeg, en ga.
6 *Zie!! Ik zal daar voor je aangezicht staan op de rots in Horeb. En jij zult de rots slaan en water zal er uit komen, en het volk zal drinken.*
En Mozes deed alzo voor de ogen van de oudsten van Israël.
7 En men noemde de naam van de plaats Massa en Meríba, vanwege het getwist van de kinderen van Israël en omdat zij DE STEM op de proef gesteld hadden, zeggende:
Is DE STEM in ons midden, of niet?

Numeri 20: 2-13 *eigen vertaling*

1 En de kinderen van Israël, de hele gemeenschap kwam in de eerste maand naar de wildernis van Sin. En het volk bleef in Kadesh. Daar stierf Mirjam en werd daar begraven.
2 Er was geen water voor de gemeenschap en ze verzamelden zich tegen Mozes en tegen Aäron.
3 En het volk krijste tegen Mozes, en sprak, zeggende:
Waren we maar gestorven, toen onze broeders voor het aangezicht van DE STEM stierven!
5 *En waarom hebben jullie de, door DE STEM verzamelden, laten komen naar deze wildernis om hier te sterven, wij en ons vee? Waarom hebben jullie ons hier -uit Egypte- naar toe opgebracht? Om ons op deze slechte plek te laten komen, geen plek voor zaaizaad, vijgen, wijnstokken of granaatappelen!*
Ook is er geen water om te drinken!
6 Mozes en Aäron gingen van het aangezicht van de vergadering weg naar de ingang van de tent van de samenkomst, en zij vielen op hun aangezichten.
Verschijning van DE STEM schouwden ze.
7 En DE STEM sprak tot Mozes, en zei:
8 *Neem de staf en verzamel de vergadering, jij en Aäron, je broer. En spreek voor hun ogen tot de rots dat deze haar water aanreikt. Water zul je uit de rots naar hen brengen.*
Water breng je uit de rots omhoog naar hen toe en je laaft de vergadering en haar vee.
9 Mozes nam de staf van voor het aangezicht van DE STEM weg, zoals DEZE hem geboden had.
10 Mozes en Aäron vergaderden de vergadering voor de rots.
Hij zei tot hen:

	Hoort toch, jullie weerspannigen! *Zullen wij water voor jullie uit deze rots omhoog brengen?* 11 Mozes hief zijn hand op, sloeg de rots met zijn staf tweemaal: eruit vloeide veel water. De vergadering en haar vee dronk. 12 Maar DE STEM zei tot Mozes en tot Aäron: Omdat jullie in Mij geen vertrouwen hadden om Mij voor de ogen van de kinderen van Israël te heiligen, daarom zullen jullie deze gemeenschap niet inbrengen in het land dat Ik hun gegeven heb. 13 Dit zijn de wateren van het gekrijs omdat de kinderen van Israël met DE STEM krijsden. En Hij heiligde hen.

Toelichting en mogelijke vragen bij Exodus 17

- *Vergelijk het antwoord dat Mozes in Exodus 17: 2 geeft met dat in Numeri 20: 3, 4. Wat valt je op?*

- *Wat is volgens jou – op het eerste zicht- het grote verschil tussen het handelen van Mozes in de Numeri tekst en in de Exodus tekst?*

- *Waarom denk je dat Mozes en Aäron weggaan van het volk en naar de tent van de samenkomst gaan?*

- *Wat ervaar jij in hun houding? Waarom zouden Mozes en Aäron DE STEM aangeroepen hebben in Exodus 17:4?*

- *Wat zegt jou de zin: Verschijning van DE STEM schouwden ze.(vers 6) Wordt ook wel vertaald als: Heerlijkheid van DE STEM verscheen hun.*

- *Het tweemaal slaan (vs 11). Wanneer beginnen wij tweemaal te rammen?*

- *Hoe verklaar je de wijze waarop ze de opdracht van DE STEM uitvoeren?*

- *Wanneer zie je die houding van mensen in onze samenleving terug?*

- *Hoe denk je dat je zou moeten handelen als je je aan de opdracht van DE STEM wilt houden?*

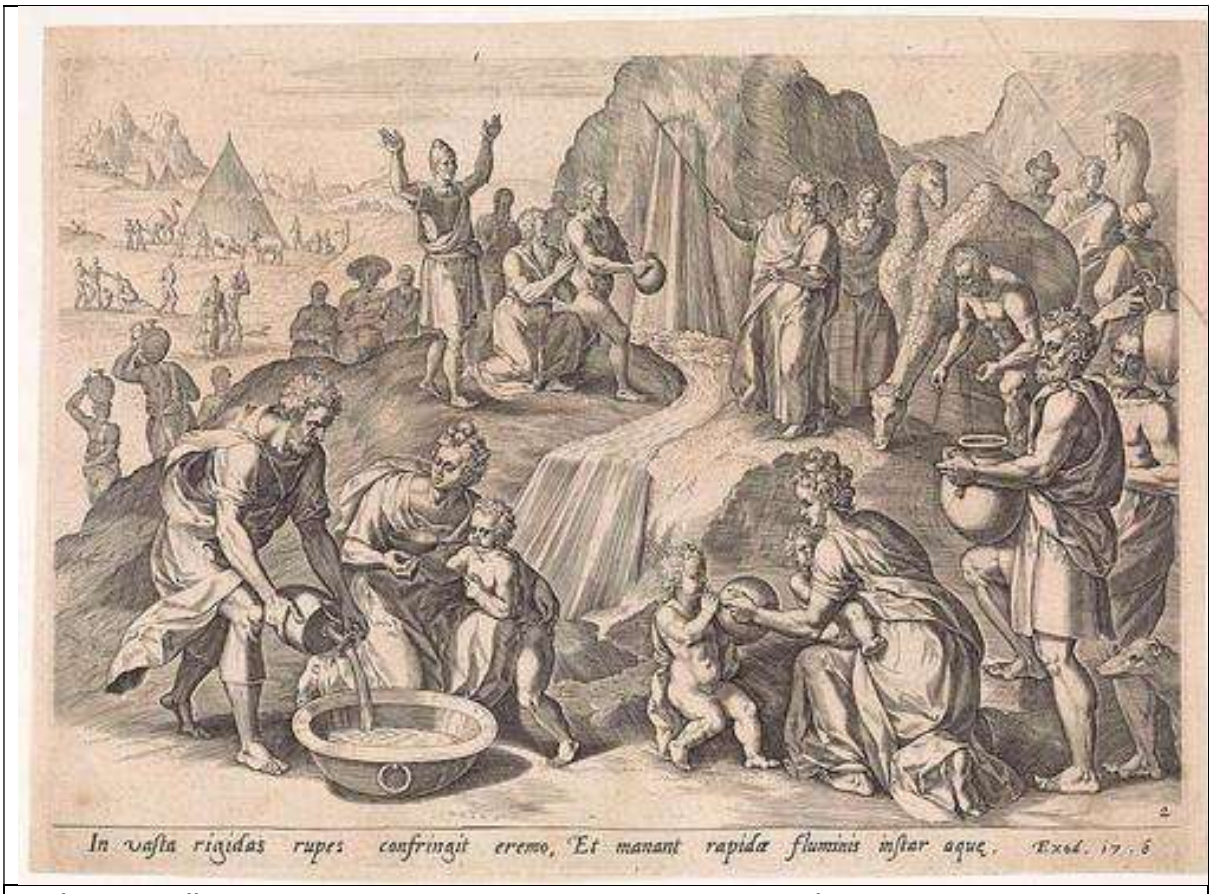
- *Wat zegt vers 13 jou ?*

C Geïnspireerde personen en kunst

Biografie van Jan Steen

Jan Havickszoon Steen werd in 1626 geboren in Leiden in een welgestelde katholieke brouwersfamilie en bleef zijn hele leven katholiek. Hij studeerde kort aan de Universiteit van Leiden. Daarna volgde hij een schildersopleiding in Utrecht en later bij Adriaen van Ostade in Haarlem of bij Jan van Goyen in Den Haag. Dat denken we omdat hij in 1649 trouwde met Griet van Goyen. Hij woonde toen in Den Haag, want in november van dat jaar werden drie van zijn houten lijsten door het Haagse timmermansgilde in beslag genomen, omdat hij niet aan zijn gildeverplichtingen voldeed. Op 6 februari 1651 werd zijn oudste zoon Thaddeus, in Den Haag gedoopt, twee jaar later volgde zijn dochter Eva. In 1654 verhuisde hij naar Delft. Daar huurde hij voor zes jaar brouwerij 'De Slang'. Daaruit moest grotendeels zijn inkomen komen. Bovendien had dit het voordeel dat hij heel veel verschillende mensen zag, die elk zo met hun eigen ding bezig waren.
Maar zijn brouwerij floreerde niet. In 1657 moest een andere brouwer borg voor hem staan. Tien jaar lang had hij schulden af te betalen. Daarna beleefde hij in Haarlem zijn meest productieve periode. In totaal maakte hij 450 schilderijen. Mensen werden vrolijk van het kijken naar zijn schilderijen omdat het vaak heel rommelige huiselijke tafrelen waren. Daar komt nog onze uitdrukking 'Het lijkt hier wel een huishouden van Jan Steen' vandaan.
Ook bij het bijbelse tafereel dat Jan Steen ons op p.32 laat zien verdiept hij zich in alle mensen die in zijn idee aanwezig waren bij dat slaan op de rots van Mozes. En allemaal zijn ze bezig met iets anders!
Maar zijn vrouw stierf. En zijn ouders stierven. In 1670 verhuisde Jan Steen terug naar Leiden, waar hij de rest van zijn leven in het huis van zijn ouders zou wonen. In 1671 werd hij gekozen tot hoofd van het kunstenaarsgilde. In 1672 opende Steen een taveerne 'De Vrede'.
Op 22 april 1673 hertrouwde hij met Maria van Egmond. Hij had toen zes kinderen uit zijn eerste huwelijk. Ook Maria was eerder getrouwd geweest en had twee kinderen. Met haar kreeg hij in 1674 een zoon. Zijn schulden liepen toen - als gevolg van het rampjaar - weer op.

- Bekijk het schilderij van Jan Steen op p. 32
- *Beschrijf drie mensen die er voor jou uitspringen en waarom ze je opvallen.*
- *Wat wil Jan Steen ons, volgens jou, daar over Mozes laten zien?*

Johann Sadler 1643 Rijksmuseum

- *Wat is voor jou het grootste verschil tussen de prent van Johann Sadler en het schilderij van Jan Steen?*

D Liederen en muziek

Liedboek zingen en bidden in huis en kerk =**LB**
p.1329 Gedicht voor onderweg
LB 813 Vreemden zijn wij ooit geroepen
LB 816 Dat wij onszelf gewonnen geven
LB 809 Blijf niet staren op wat vroeger was

- *Wat voor betekenis geven deze liederen en dit gedicht aan: het slaan van Mozes op de rots?*

LB 605 De toekomst is al gaande
LB 655 Zing voor de Heer een nieuw gezang
LB 659: 4, 5 en 6 Wandelend in de woestijn

E Kinderen en jongeren

Vertel het verhaal

- *Wie weet er nog van Mozes die met zijn volk aan de Farao van Egypte ontkwam? (dit eventueel samen ophalen of vertellen. Door het water heen. Toen de Egyptenaren hen kwamen achtervolgen stroomde het water net weer terug. Die verdronken. Maar het volk o.l.v. Mozes ontkwam kwam net op tijd voor het water weer terug stroomde. Maar ze kwamen in de woestijn terecht….)*

Ja, en als ons verhaal begint zijn ze nog steeds aan het zwerven onder leiding van Mozes en zijn broer Aäron door die woestijn. Iedere keer weer verder trekken. Nooit weten wat je morgen weer tegen komt. Het begint de mensen te vervelen. Ze hadden zich bij hun vlucht uit Egypte zich wat anders voorgesteld!! Steeds weer trekken. Nergens echt thuis. En ze beginnen tegen Mozes te roepen. 'Hé je hebt ons bedonderd met je mooie praatjes! Waren we maar in Egypte gebleven! Toen wisten we waar we aan toe waren. ja we waren slaaf en we werden geslagen en konden niet zeggen wat we wilden zeggen, maar toen wisten we tenminste waar we aan toe waren!' Mozes antwoordde: 'We kunnen niet meer terug. Echt, we moeten door-gaan. Vertrouw er op dat de STEM die mij geroepen heeft om jullie te bevrijden uit Egypte bij ons is!' 'Die Stem dat noemen wij God,' riepen de mensen. 'Maar we hebben het gevoel dat die ons nu in de steek laat! Al dagen geen water. Onze waterzakken raken leeg! Het is zo warm. Onze mond is droog, onze lippen barsten. We hebben dorst. In Egypte hadden we water! Mozes hou je mond over God, over die STEM, zorg maar dat die God van jou ons water geeft!!' En Mozes dacht. Wat moet ik toch beginnen? Ze denken dat je bij God alles bestellen kunt!!
Toen Mozes vroeger bij zijn schoonvader Jethro in de woestijn de schapen hoedde, had hij geleerd dat het wel eens voorkwam, dat er water in een berg zat. Dat sijpelt door zachte steen heen en stuit dan op harde steen en blijft daar zitten in allerlei spleten van die harde steen. Soms vond je zo'n plek. Dan moest je de zachte steen weg slaan en kwam er water tevoorschijn. Naar zo'n plek ging Mozes op zoek. Hier en daar sloeg hij met zijn staf tegen de berg. Klonk het als zachte steen? Hij tuurde langs de rotswanden. Zag een spleet. Het leek van zachtere steen. Hij sloeg er met zijn staf tegen en dacht: God, laat het lukken! Want de mensen zijn wanhopig en dreigen van dorst om te komen!
En.. ja, er begon water uit die spleet te sijpelen. Mozes sloeg nog eens en het water begon te stromen en de mensen begonnen te juichen en vingen het water op. Ze gaven elkaar te drinken. Tenslotte keken ze Mozes aan en knielden voor hem neer. 'Hij heeft water uit de rots geslagen!! Mozes, onze Mozes heeft water uit de rots geslagen!' klonk het.
Mozes was blij, maar tegelijkertijd voelde hij ongemak bij al die loftuitingen van het volk, die hij zomaar aanvaard had.
En hij dacht: Waarom ben ik er niet voor uit gekomen dat ik DIE STEM hoorde en dat het God was, die me de juiste richting naar de spleet wees en dat het eigenlijk God was die me het water uit de rots liet slaan?

- *Heb je wel eens opgeschept over iets dat eigenlijk iemand anders bedacht/gedaan had?*
- *Heeft iemand anders wel eens een idee van jou gepikt?*

Water uit de rots spuiten
Laat donkere rotsen maken door papier te verkreukelen en dat op papier te plakken. Met ergens een grote spleet.
Geef ieder een rietje, een penseeltje.
Geef ieder een papier en een dekseltje met een klodder blauwgroene waterverf.

Schep nu met je rietje 5 kleine klodders verf in en rondom die spleet.

- Zet nu het rietje tegen een klodder op je papier en blaas daarna op je rietje.
- Zet dan je rietje op een volgende klodder van je papier en blaas er op.
- Herhaal dat tot je naar jouw idee voldoende water uit de spleet hebt geblazen.

NB gebruik niet giftige verf en het gaat om blazen niet inhaleren!!
Anders kun je ook verf en kwast laten gebruiken om water te laten stromen.

Knip en plak en verfwerkje
Benodigd:
- een wit vel papier
- plaksel
- stukken geel papier
- stukken blauw papier
- stukken bruin papier
- p.p. een kwast of penseel
- witte verf
- blauwe verf
- beetje water om kwast uit te spoelen en eventueel servetje

- een figuur Mozes (uitgeknipt of laten uitknippen of zelf laten tekenen en uitknippen. Ligt aan de leeftijd)

Aanwijzing:
- neem het witte vel voor je
- pak een stuk blauw papier en plak dat bovenaan. Dat is de lucht.
- plak nu onderaan gedeeltelijk over het blauw heen geel papier. Dat is het woestijnzand.
- scheur nu het bruine papier in de vorm van een berg. Plak die over geel en blauw heen. Op een plek waar jij een berg wilt hebben.
- neem nu je kwast met witte verf en maak wolken in de blauwe lucht.
- spoel je kwast uit
- neem nu je kwast met blauwe verf en laat water uit je berg stromen.
- neem/maak nu de figuur van Mozes en plak die zó dat het lijkt of hij het water uit de rots laat stromen.

Download hier het werkblad: https://biblestoriesforchildren.wordpress.com/2014/01/30/bible-story-coloring-page-for-moses-and-water-in-the-wilderness

Het grote gezicht, kunstwerk gemaal Joure
foto gemaakt door: ***Maree Blok en Bas Lughthart***
zie ook http://www.bloklughthart.nl

Maori-leider Ned Tapa, een inspirerende man. Hij zet zich in voor de rechten-voor-de-natuur-beweging

4 Stromen van gerechtigheid

Jesaja 45:1-8; Amos 5: 10-15;21 - 24

A Inleiding, stromen van gerechtigheid

Het is verrassend hoeveel beelden er zijn bij het woord water. Water staat voor chaos, maar ook voor leven. Het kan bedreigend zijn, maar in z'n overvloed ook zegenrijk. Dat laatste beeld vinden we bij Jesaja, waar staat (Jesaja 45:8): "Hemel, laat gerechtigheid neerregenen,
laat haar neerstromen uit de wolken".
Ook de profeet Amos gebruikte een dergelijke beeldspraak.
In hoofdstuk 5:24 staat: "Laat liever het recht stromen als water, en de gerechtigheid als een altijd voortvloeiende beek."
Zoals water ons kan overspoelen of zoals het altijd blijft stromen, zo zou het met gerechtigheid en vrede ook moeten zijn in deze wereld.
Dat ideaal lijkt steeds verder weg te raken. Het vooruitgangsgeloof (het idee dat het steeds beter zal gaan in de wereld) hebben we los moeten laten. Die stromen van vrede lijken eerder kostbare druppels geworden. Zelfs in Europa, na zoveel jaren vrede, klinkt oorlogstaal. Ook het recht wordt voortdurend met voeten getreden. Kritische rapporten van mensenrechten-organisaties gaan opeens niet alleen over landen ver weg, maar ook over ons eigen land.
Dat maakt dat het verlangen naar dat oude visioen weer heel erg levend is. Maar ook dat de kritische stemmen van de profeten over hoe we het recht verkwanselen weer extra prangend klinken en actueel zijn.

- *Hoe kijk jij aan tegen de huidige situatie in Nederland en in de wereld?*
- *Welke dingen baren je zorgen?*
- *Wat geeft je hoop?*
- *Wat houdt gerechtigheid voor jou in?*
- *In hoeverre is dat beeld van een wereld waarin vrede en gerechtigheid overvloedig stromen voor jou een realistisch toekomstbeeld?*
- *Als Doopsgezinden hebben we het vredeswerk hoog in het vaandel staan. Wat betekent dat voor jou concreet?*
  Welke ervaringen heb je met dit vredeswerk?

B Bijbel **Jesaja 45:1-8 en Amos 5: 10-15; 21-24**

Inleiding

Profeten spelen in de bijbel een belangrijke rol. Zij vertegenwoordigen de kritische stem van God, maar houden ons ook een hoopvol perspectief voor. Een profeet was iemand die kon spreken namens God. Goddelijke inspiratie was de voorwaarde om als profeet te kunnen optreden. De achtergrond van profeten was dan ook heel verschillend. Zo zijn er in de Bijbel voorbeelden te vinden van profeten die van beroep schaapherder, priester, boer of schrijver waren. Ze konden dus uit alle lagen van de bevolking komen.

In de bijbel zijn er verschillende bijbelboeken waarin sprake is van profeten. Uit de eerste vijf boeken (de Pentateuch) kennen we bijvoorbeeld de profeet Mozes. In de zogenaamd "historische" boeken (dat zijn de boeken van Jozua tot en met Ester, waarin de geschiedenis van het volk Israël wordt verteld), staan de verhalen van de profeten Elia en Elisa. En dan zijn er de boeken die naar een profeet genoemd zijn en die meestal ook profetieën bevatten (uitspraken van de profeet). Voorbeelden daarvan zijn Jesaja en Amos. Een uitzondering is het boekje Jona, dat bevat geen teksten van de profeet, maar vertelt het verhaal over hem.
Het is overigens goed om steeds voor ogen te houden dat de oorspronkelijke Joodse bijbel een andere indeling kent. Zij onderscheiden drie delen in de bijbel: de Tora (dat zijn de eerste vijf bijbelboeken), de Nebiim (dat zijn boeken waarin profeten optreden of die op naam van profeten staan) en Chetubim (de overige geschriften). In deze indeling hoort het boek Jozua, anders dan bij ons, ook bij de profeten.

- *Wat roept het woord profeet bij jou op?*

Over Jesaja en Amos

Jesaja staat bekend als de grote bijbelse profeet. Zijn naam betekent 'God is mijn redding'. De profetieën uit dit bijbelboek beslaan zo'n driehonderd jaar in de geschiedenis van Israël en Juda. De naam van het boek verwijst naar een profeet die leefde tussen 750 en 700 voor Christus. Maar de teksten uit het boek zijn afkomstig van verschillende bronnen en gaan niet allemaal op die ene profeet terug. Zo wordt het tweede gedeelte van het boek (hoofdstuk 40-55) toegeschreven aan een andere profeet, die we wel Deutero-Jesaja noemen of de tweede Jesaja.

Het laatste deel bevat uitspraken van nog weer een andere profeet. Het is dus lappendeken van profetische teksten.
Belangrijke thema's uit dit bijbelboek zijn: kritiek op cultische en sociale misstanden, de ondergang van vijandige volken en het beeld van Jeruzalem als de stad van God en als plek van het heil. Een belangrijk motief is de dag waarop zowel het oordeel als de redding zal plaatsvinden.

Amos zou je kunnen zien als de profeet van de sociale gerechtigheid. Voortdurend klaagt hij in naam van God het volk aan vanwege het onrecht dat zij doen en dat ze laten bestaan.
Het optreden van Amos vond plaats in het midden van de achtste eeuw (760-750 voor Christus). Hij was een schapenfokker en vijgenteler uit Tekoa, ongeveer 15 kilometer ten zuiden van Jeruzalem. Zijn naam betekent 'lastdrager'.
Het bijbelboek Amos kun je onderverdelen in twee delen. In het eerste deel (hoofdstuk 1 tot en met 6) klinken woorden van God, in het tweede deel (hoofdstuk 7 tot en met 9) gaat het meer over Amos zelf die vertelt over de visioenen die hij gezien heeft.
Het is een van de oudste profetenboeken uit de bijbel, wel is het heel duidelijk gestileerd. Dat is te zien aan de literaire vorm met poëtische teksten en veel herhalingen (een belangrijk kenmerk van Hebreeuwse poëzie uit die tijd).

- We lezen nu eerst een tekst van Jesaja.

Jesaja 45: 1-8 *(Eigen vertaling)*

1 Aldus zegt DE STEM tot zijn gezalfde, Cyrus*,
van wie Ik de rechterhand vat,
om aan hem stammen te onderwerpen.
lendedoeken van koningen openend,
om voor zijn aangezicht deuren te openen,
en poorten die niet meer gesloten zullen worden.
2 Ik zal voor je aangezicht uit gaan,
hobbels zal ik vereffenen,
Ik zal bronzen deuren uit elkaar breken,
en ijzeren grendels stuk knippen.
3 en Ik geef je schatten van duisternis,
en rijkdommen van verborgen plaatsen.
Opdat je mag weten dat Ik ben DE STEM,
die jou bij je naam roept: de God van Israël.
4 Omwille van mijn dienaar Jakob,

En omwille van Israël, mijn uitgekozene.
Ik riep je zelfs bij je naam, benoemde je
hoewel je MIJ niet kende.
5 Ik ben DE STEM en niemand anders,
buiten Mij is er geen God.
Ik zal je omkleden ook al kende je Me niet.
6 Zo mogen die van zonsopgang
en die van zonsondergang weten,
dat er niets is buiten Mij.
7 Ik ben DE STEM en niemand anders
die licht vormt en donker schept,
die vrede maakt en kwaad schept.
Ik, DE STEM, doe al deze dingen.
8 Druppel van boven naar beneden, o hemelen,
en wolken stort gerechtigheid uit.
Laat de aarde zich openen
en laat verlossing vrucht dragen
en gerechtigheid tezamen uitspruiten.

* Met Cyrus wordt Cyrus de Grote bedoeld (die regeerde ca. 559-530 v.Chr.). Hij was stichter van het Perzische Rijk die Babylon veroverde. In de Bijbel (Jesaja 45:1) wordt hij uniek aangeduid als God's "gezalfde" (Messias) en herder, omdat hij de Joodse ballingen toestemming gaf terug te keren naar Jeruzalem en de tempel te herbouwen.

Om verder over door te praten:

- *Welk Godsbeeld of welke Godsbeelden haal jij uit deze tekst?*
- In vers 5 zegt G'd dat er buiten Hem geen andere god is.
  Wat haal jij uit deze tekst?
  Bidden gelovigen uit verschillende godsdiensten eigenlijk tot dezelfde God?
  In de bijbel worden andere goden vaak afgoden genoemd.
  Wat zijn voor jou afgoden?
- In vers 7 openbaart G'd zich als degene die de bron is van zowel het goede als het kwade.
  Hoe kijk jij daar tegenaan?
  Wat is volgens jou de oorsprong van het goede? En wat van het kwade?
- In vers 8 leren we G'd kennen als degene die uit de hemel gerechtigheid laat neerdalen, zoals regen. Wanneer je terugkijkt naar vers 1 kun je dat zien als een beloning voor de goede daden van Cyrus. Meer overdrachtelijk zou je hierin kunnen lezen dat goede

daden meer goeds bewerkstelligen en de zegen van de Eeuwige krijgen.
Op welke manier ervaar jij de zegen over het goede dat je doet?

Laten we ons nu verdiepen in wat Amos ons zeggen wil:

Amos 5: 10 - 15 en 21 – 24 *(eigen vertaling)*

10 Zij haten in de poort degene die berispt, verafschuwen degene die rechtvaardig spreekt.
11 Daarom - omdat jullie op de armen trappen en accijns vraagt over een deel van hun graan - hebben jullie huizen van steen gebouwd, maar jullie zullen er niet in wonen! Hebben jullie gewenste wijngaarden geplant, maar jullie zullen hun wijn niet drinken.
12 Want ik ken jullie vele overtredingen en jullie zonden zijn talrijk: het kwellen van de rechtvaardige, het aannemen van steekpenningen en het in de poort opzij schuiven van het recht van de armen.
13 Daarom: Wie verstandig is in deze tijd houd zich stil, want het is een kwade tijd.
14 Zoek het goede en niet het kwade, opdat jullie leven. En moge het zo zijn dat DE STEM, de God van de hemelse machten, bij jullie zal zijn, zoals jullie altijd zeggen.
15 Haat het kwade, heb het goede lief en breng gerechtigheid tot stand in de poort. Misschien zal DE STEM, de God van de hemelse machten, de rest van Jozef genadig zijn.
Daarom zo zegt de STEM:…..

21 Ik haat, Ik versmaad jullie feesten. Ik schep geen genoegen in jullie plechtige samenkomsten. 22 Ook al brengen jullie me brand- en graanoffers, Ik zal er geen behagen in scheppen, noch zal Ik de vetgemeste beesten van jullie vredeoffers een blik waardig keuren.
23 Neem het gedruis van jullie liederen van me weg. De melodie van jullie snaarinstrumenten wil Ik niet horen.
24 Laat liever gerechtigheid neerstromen als water,
en waarachtigheid altijd stromend als een beek!

Om verder over door te praten:

- *Welke aspecten uit de tekst herken je in onze eigen tijd?*
- *Welke voorbeelden kun je noemen van wat voor jou manifestaties van kwaad en onrecht zijn?*
  En welke van verzet tegen het kwaad?

- In het laatste deel (21-24) geeft G'd aan dat hij geen waarde hecht aan religieuze vroomheid als die niet gepaard gaat met rechtvaardig gedrag. *In hoeverre zijn wij hier ook schuldig aan?*
- Denk aan de spreuk: 'daden gaan woorden te boven.' *Op welke manier maken we dat waar en wanneer blijven onze goede bedoelingen toch in woorden steken?*
- Van oudsher maakt bij vele kerkgenootschappen een schuldbelijdenis deel uit van de liturgie. Wij doen dat lang niet altijd meer. *Wat zou er zinnig kunnen zijn aan zo'n schuldbelijdenis in de dienst? Wat zijn de risico's?*
- *Hoe kunnen wij als individuen bijdragen aan recht en gerechtigheid?*

C Geïnspireerde personen en kunst

Film: I am the river, the river is me

(Hier te zien: https://www.npodoc.nl/documentaires/2025/01/i-am-the-river-and-the-river-is-me.html)

Deze documentaire vertelt het verhaal van de Whanganui-rivier in Aotearoa (Nieuw-Zeeland). Het is de eerste rivier ter wereld die werd erkend als rechtspersoon, als een levend en ondeelbaar wezen. Māori riviervoogd Ned Tapa nodigt een internationaal groepje vrienden uit voor een kanotocht van vijf dagen over de rivier, om deze plek waar de natuur regenereert te ervaren.

Zie ook p.42 in kleur

Maori-leider Ned Tapa is een inspirerende man. Hij zet zich in voor de rechten-voor-de-natuur-beweging. In een interview met De Correspondent vertelt hij over zijn achtergrond. "Toen ik vier was, tilde mijn vader me op, zette me op zijn schouders en wandelde de rivier in.

Hij verdween onder water, liet me spartelend achter. Ik leerde snel zwemmen."
Later leerde hij zo ook vissen, kanoën en jagen (hij was een jaar of tien toen hij voor het eerst zelf een hert schoot). De rivier was zijn speeltuin, zijn visgrond, levensbron, wegennet, tempel. 'Ook daarom zeggen we: *ko au te awa, ko te awa ko au*, oftewel 'ik ben de rivier, de rivier ben ik',

legt Tapa uit. ‘We delen onszelf niet op in “mens” en “rivier”. We zijn één levend wezen. Daarom moeten we goed op de rivier letten – en andersom let de rivier ook op ons. Zelfs als we hier zijn.’
Tapa vertelt ook over hoe de Britten de Whanganui vroeger ook als een riool beschouwden. Ze dumpten hun huisvuil en bedrijfsafval gewoon in de rivier. Ze zagen de rivier duidelijk niet als onderdeel van zichzelf. Maar als je wél zo gaat kijken naar je omgeving, dan stop je vanzelf met vervuilen, meent hij. Inmiddels zijn de afvalstromen strikt gescheiden van de rivier.
Door de rivier te erkennen als rechtspersoon hopen Tapa en zijn mede-standers dat de natuur beter beschermd wordt. Als de natuur zelf 'partij' is, kan er beter aanspraak worden gemaakt op rechtbescherming. Inmiddels is ook in Nederland op dit gebied resultaat geboekt: de gemeente Eijsden-Margraten erkent sinds 2023 een stukje natuur langs de rivier de Maas als rechtspersoon.

- *Hoe kijk je aan tegen het idee van de natuur als rechtspersoon?*
- *Wat hebben natuurbescherming en gerechtigheid voor jou met elkaar te maken?*
- *Hoe kijk jij aan tegen beweging als Extinction Rebellion die zich inzetten voor natuurbehoud en daardoor vaak in aanvaring komen met ons rechtssysteem?*

Kunst: Het grote gezicht, kunstwerk gemaal Joure

Zie ook p.42 groter en in kleur

Dit bijzondere kunstwerk roept bij mij het beeld op van hoe mensen iets tot stromen kunnen brengen. Het beeld is gemaakt door Maree Blok en Bas Lughthart. Het is zes meter hoog en rijst op uit het water.

Precies het vlak, waarin het gezicht overgaat in water, vormt de water-scheiding van het gebied. De drie waterstralen pompen zo de grote hoeveelheid water over de waterscheiding, die nodig is om in een groot gebied van Joure het water te laten stromen.
Zoals elk kunstwerk kan ook deze sculptuur bij mensen meerdere reacties oproepen. Door het te verbinden met de tekst uit Jesaja zie ik er de kracht in van mensen om iets teweeg te brengen wat de wereld instroomt. Daarvoor hebben we bronnen nodig die ons voeden. Bij dit

kunstwerk stroomt water van de bron letterlijk door de haren van het beeld weer naar buiten. Figuurlijk gezien hebben ook wij onze bronnen die onze keuzes en ons gedrag kunnen inspireren. Dat kan de bijbel zijn, maar ook kunst of de natuur. De woorden van de profeten kunnen inspireren om meer werk te maken van gerechtigheid. Wanneer je in de natuur bent, kan het besef tot je doordringen hoe kwetsbaar die natuur is. Dat kan leiden tot meer milieubewust gedrag. Bepaalde kunst kan een bevlogenheid voor iets in beweging zetten.

- *Wat ervaar jij als je naar dit kunstwerk kijkt?*
- *Welke bronnen voeden en inspireren jou?*
- *Wat stroomt er in jou en waardoor kom jij in beweging?*

D Liederen en muziek:

Lied van Amos, zie: https://www.youtube.com/watch?v=Tks7wbvCmTQ

Wat vraagt de Heer nog meer van ons ...	**LB**2013	992
Dauw hemel (een acclamatie)	**LB**2023	368b
Komt tot ons, scheur de hemelen Heer (advent)	**LB**2023	437
Draag mijn droom als levensteken	**ZZZ**	423
Ik zal in mijn huis niet wonen	**ZZZ**	427

E Kinderen en jongeren

Verhalen I (voor jongere kinderen) Vertel het verhaal over Amos uit de kinderbijbel: **Woord voor Woord.** *(bladzijde 173-175)*

- *Waarom zijn sommige mensen boos op Amos?*
- *Wat vind jij van de manier waarop Amos de mensen aanspreekt?*
- *Wat denk jij dat voor God belangrijk is?*

Verhalen II (voor oudere kinderen/tieners)
Voor oudere kinderen en tieners biedt de monologenbijbel **Spiegelfamilie** *(uitgevrij Zilt, 2024)* een vernieuwende manier om de bijbel te laten spreken. Het bevat meer dan 90 teksten *(van Kees van der Zwaard)* en bijna 40 tekeningen *(van Sylvia Weve).* Verschillende verhalen klinken nu als monoloog. De 'sprekende' personages zijn soms personen (van Sara tot Maria, van Jeremia tot Paulus), maar het kunnen ook dieren zijn (de mus of het nijlpaard), er zijn zelfs monologen van het gras en de chaos in het boek te vinden.

- Lees uit **Spiegelfamilie** de tekst: 'Hoelang nog?!' Naar psalm 82
- *Aan welke mensen denken jullie bij deze tekst?*
- Het is best een strenge tekst met een oordeel.
  Wanneer is het goed om mensen streng toe te spreken?
  Hoe kun je ervoor zorgen dat het ook helpt?

- Maak naar aanleiding van deze tekst een collage met goed en kwaad, welke mensen zijn een slecht voorbeeld en welke een goed?

Werkvormen I
Bij Amnesty International kun je een lespakket bestellen over recht en gerechtigheid voor kinderen (zie: https://www.amnesty.nl/wat-we-doen/educatie/docenten/lesmateriaal-basisonderwijs/kinderen-die-kind-willen-zijn). Hieronder een beschrijving van dit pakket. Zoals je ziet komt in het spel (varen naar een nieuw land) het thema water terug.

Het Verdrag voor de Rechten van het Kind bestaat sinds 1989. Met het lesmateriaal 'Kinderen die gewoon kind willen zijn' maken kinderen op een actieve en speelse manier kennis met de rechten uit dit verdrag.
De les duurt ruim 60 minuten inclusief nabespreking. Iedere leerling ontvangt een werkboekje in de vorm van een paspoort. De les begint met het invullen van hun persoonlijke gegevens. Vervolgens wordt een korte animatiefilm vertoond. De film wordt mondeling besproken en behandelt aan de hand van kijkvragen in het werkboekje.
De les wordt afgesloten met het spel 'varen naar een nieuw land'. De leerlingen worden gestimuleerd om actief over het belang van de kinderrechten na te denken. De leerlingen stellen zich voor dat ze naar een nieuwe land gaan varen. Om daar te komen moeten ze kiezen welke overbodige dingen ze overboord gooien. Ze moeten prioriteiten stellen en kunnen in discussie gaan met elkaar.
Het achterliggende doel van het spel is, naast een algemene introductie van de rechten van het kind, ook te benadrukken dat al deze rechten met elkaar samenhangen en dus even belangrijk zijn.

Werkvormen II
Voor jongere kinderen is het begrip 'gerechtigheid' heel groot en misschien moeilijk. Wel hebben ze een gevoel bij wat eerlijk en oneerlijk is.
Werkvorm: maak situatie-kaartjes met daarop steeds een andere situatie. Ga in de kring zitten, laat de kinderen om de beurt een kaartje pakken en voorlezen (of lees het zelf voor) en bespreek te situatie vanuit de vraag: *Is dit eerlijk of oneerlijk?*

Voorbeelden van situaties *(je kunt er natuurlijk ook zelf een aantal bij verzinnen):*
- Jij bent niet goed in dansen, maar je zus is er een ster in. Is dit eerlijk?
- Jij hebt vier paar schoenen en je moeder acht. Is dit eerlijk?
- Jij moet om zeven uur naar bed, maar je broer pas om negen uur. Is dit eerlijk?
- Als je een jongetje bent, ga je later waarschijnlijk meer verdienen dan als je een meisje bent. Is dit eerlijk?
- In Nederland hebben de meeste mensen meer geld dan de mensen in Afrika. Is dit eerlijk?
- Jij mag na het eten nog een uur spelen en je buurjongetje een half uur. Is dit eerlijk.?
- Je vriendinnetje krijgt meer zakgeld dan jij. Is dit eerlijk?
- Jij gaat op vakantie met het vliegtuig, maar je neef blijft in Nederland. Is dit eerlijk?

Indiase kunstenares Lucy D'Souza

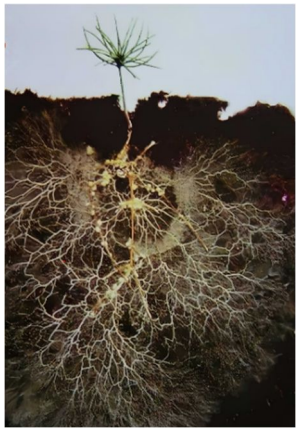
Zie ook link 'Waterpsalm'

- *Op welke plek laat Lucy de rivier ontspringen?*
- *Welke symbolen van vruchtbaarheid ontdek je?*
- *Wat zeggen de verschillende richtingen die de vissen nemen je?*
- *Waaraan ontdek je dat- hoewel de hoofdfiguur vrouwelijk is afgebeeld deze tegelijkertijd ook naar Jezus verwijst?*

5 Geplant aan stromend water: de uitnodiging van Psalm 1

A Inleiding

Het beeld van een boom aan het water is door de hele Bijbel terug te vinden en staat symbool voor de mens die leeft vanuit de verbinding met de Eeuwige. De mens die geworteld is in de Tora en vruchtbaar is.

Stek van een dennenboom, 2 maanden oud

De profeet Jeremia (hoofdstuk 17, vers 7 en 8) noemt de rechtvaardige een boom die niet vreest in tijden van hitte. En bij de profeet Ezechiël (hoofdstuk 47, vers 12) gaat het over de vruchtbomen die staan langs de stroom die uit de tempel komt en iedere maand vrucht dragen. Hun bladeren brengen zelfs genezing.

In dit hoofdstuk kijken we in het bijzonder naar de eerste Psalm, die als het ware de deur die het Psalmenboek opent. Zowel in de joodse wijsheidstraditie als in de christelijke spirituele traditie staat het beeld van de boom aan het water voor de gelovige die innerlijke groei en stabiliteit kent en keuzes maakt die recht doen aan het goede leven.

Psalm 1, een uitnodiging om geplant te worden aan het water en vrucht te dragen!

- Bekijk het plaatje hierboven. Wanneer je ziet hoe groot het wortelstelsel al is van een stek van een dennenboom van twee maanden oud.
  Waar liggen jouw wortels?
  En hoe -denk je- dat die in jouw leven gegroeid zijn?

B Bijbel Psalm 1

Psalm 1 *Eigen vertaling*

1. Gelukkig de mens die niet treedt
   in het overleg van de kwaadwillenden,
   op de weg van bozen geen voet zet,
   niet zit in de kring van de spotters.

2. Maar in de aanwijzingen van de Eeuwige
   vreugde vindt
   en deze overweegt, dag en nacht

3. Als een boom is zij, wortelend waar water stroomt.
   Vrucht dragend in het seizoen, haar bladeren zullen niet verdorren.
   Tot ontplooiing komt al wat zij doet.

4. Hoe anders de kwaadwillenden,
   zij zijn als kaf: de wind blaast het weg.

5. Kwaadwillenden houden niet stand waar recht heerst,
   bozen niet in de kring van de rechtvaardigen.

6. De Eeuwige kent de weg van de rechtvaardigen,
   de weg van de kwaadwillenden breekt af.

Toelichting
De kerkhervormer Maarten Luther heeft ooit gezegd: 'Als je geen tijd hebt om de hele Bijbel te lezen, lees dan de Psalmen, want daar staat alles in. En als je geen tijd hebt om alle Psalmen te lezen, lees dan Psalm 1'.

Psalm 1 is een 'beginsel'-psalm. Wie in beginsel, dat wil zeggen in principe, kiest voor de weg van de Tora, is een rechtvaardige. Hij of zij is als een boom aan een water, die vruchten draagt op zijn of haar tijd. Dag en nacht slurpt deze boom de Tora van de Eeuwige op, om rechtvaardig te kunnen handelen. Psalm 1 wijst ons de enige juiste weg, die we volgens de Psalmen moeten gaan en dat is de weg van de Tora horen, Tora uitspreken en Tora doen!

- Kijken we naar vers 1 en vers 2.
1.*Gelukkig* de *mens* die niet… die … niet… niet… 2. maar…

Het eerste woord is **'gelukkig'**, vroeger werd vertaald 'welzalig'. We kennen dat woordje ook uit de 'zaligsprekingen' van Matteüs 5: 'gelukkig (zalig) de barmhartigen' etc. In het Bijbels Hebreeuws staat hier אַשְׁרֵי (asjree) en asjree betekent 'gelukkig'. Maar dan wel gelukkig in de zin van: alles wat hij/zij doet, gelukt en komt tot bloei. Zoals dat in vers 3 staat 'in het seizoen draagt zij vrucht' en 'alles wat hij doet komt tot bloei/tot ontplooiing'.
Het tweede woord is **'de mens'**. In het Bijbels Hebreeuws staat er הָאִישׁ (ha-isj) en ha-isj wordt vaak vertaald als 'de man', maar in het algemeen betekent het 'de mens' dus manlijk-en-vrouwelijk.
Na de eerste twee woorden, klinkt een drievoudige negatie om het grote 'ja' in te luiden: '**die niet… die… niet… niet… máár…'**. Het negatieve moet dienst doen om het positieve in de verf te zetten.
Bij de Tien Woorden in Exodus 20 staat ook al veelvuldig het negatieve 'niet' of 'geen' – met als doel het positieve te benadrukken: dat we God en de naaste zullen liefhebben. In Psalm 1:1 is er dus eerst driemaal 'niet', vóór, 'het maar' dat leidt naar het grote 'ja' en dat is: van harte ja zeggen aan de Tora van God.
Het negatieve in vers 1 wordt ook benadrukt door de beweging die de werkwoorden maken: '*niet* treedt… zet *geen* voet …*zit*'. Het is een bewegen dat stopt. De weg van kwaadwillenden, de weg van de bozen en spotters, is een weg die leidt tot definitieve in-activiteit, een weg waarop het Rijk van de Messias niet wordt gediend.

Met die 'kwaadwillenden', of 'goddelozen' zoals vaak in eerdere Bijbelvertalingen van Psalm 1 stond, worden niet zozeer filosofische atheïsten bedoeld, maar mensen die handelen tégen Gods goede Tora in. Mensen kunnen uiterlijk soms vrome of keurige mensen zijn, maar met de daden in hun leven precies het tegenovergestelde doen wat rechtvaardigen zouden moeten doen: Gods goede aanwijzingen onderhouden en het opnemen voor armen, wezen, weduwen, vreemdelingen. Goddelozen zijn dus niet zozeer mensen die zeggen niet in God te geloven. Goddelozen zijn vooral diegenen die door hun manier van leven Gods goede plannen afbreken, dat wordt in vers 1 bedoeld met 'kwaad doen'. Goddelozen gaan de verkeerde kant op.

De 'bozen' (of 'zondaars', zoals in vele vertalingen staat d.w.z. mensen die niet toekomen aan het doel waarvoor ze geschapen zijn), zijn degenen die door hun daden het Rijk van

de Messias niet dienen. Zondaars betreden en staan en blijven betreden en staan. Ze gaan niet echt vooruit op de weg van het Koninkrijk.
Met 'spotters' worden de koude cynici bedoeld, zij die zeggen: 'Ach het wordt toch niets met dat Rijk van de Messias, ach geloof je nu echt in gerechtigheid? Hou op, blijf zitten, het heeft toch allemaal geen zin, die inzet voor het goede.'
Psalm 1 stelt nuchter vast: we worden omgeven door talrijke goddeloze kwaad doeners, zondaars en spotters. Maar Psalm 1 zegt óók: het gaat niet goed met de mens die daaraan meedoet. Het gaat echter wél goed met de mens die vreugde vindt en plezier heeft in de Tora, die vindt bij dag en bij nacht vreugde in het onderricht van de Eeuwige. Deze mens is gelukkig en welzalig.

- *Geef hedendaagse, concrete voorbeelden van mensen die in deze twee verzen 'kwaadwillenden, bozen en spotters' genoemd worden.*
- *Wanneer heb je boosheid, jaloezie, frustratie in je eigen leven ervaren?*
- *Met wie of wat spot je wel eens?*

Kijken we naar vers 3.
De mens uit Psalm 1 is 'gelukkig', niet alleen omdat hij/zij bij dag en nacht zich verdiept in de Tora, de Tora overpeinst en tot zich door laat dringen, maar óók omdat hij met die Tora iets doet.
In Psalm 1, vers 3 staat: 'op tijd, in het seizoen, draagt zij vrucht' en ook 'alles wat hij doet komt tot bloei, tot ontplooiing' – in vroegere vertalingen stond er: al wat hij onderneemt, gelukt. Daarmee is niet het vrij ondernemerschap bedoeld, maar is wel het 'alles wat' bedoeld, dat verband houdt met het doen van Gods Tora. Alles wat de mens met de Tora doet, komt tot bloei – in de ogen van God gaat het dan goed.
In vers 3 wordt een belangrijke stap gemaakt *van* het zich verdiepen in de Tora, het overpeinzen en mediteren van de Tora (vers 2), *naar*: Tora doen. Dat is dezelfde stap die in het begin van het Bijbelboek Jozua wordt gezet.
In de Pentateuch (zo worden de eerste vijf boeken van de Bijbel ook wel genoemd zie **p. 6 en 7**)) gaat het als het ware over de theorie van de Tora, wordt de Tora overpeinsd en vervolgens gaat het in de Vroege Profeten (het boek Jozua is daar onderdeel van) om het in de praktijk brengen van die Tora. Ieder mens moet dat telkens weer doen: eerst Gods Tora lezen, er zich in verdiepen en overpeinzen, om daarna die Tora te doen, net zoals Jozua deed.

Jozua 1, vers 8 is bijna parallel aan Psalm 1, verzen 2.b en 3.d:

Jozua 1:

8. Leg dat wetboek geen moment terzijde en verdiep je er dag en nacht in, opdat je je aan alles houdt wat erin geschreven staat.
Dan zal alles wat je onderneemt voorspoedig verlopen.

Psalm 1:

2.b...en zich verdiept in zijn wet, dag en nacht.
3.d...alles wat hij doet komt tot bloei.

Je verdiepen in de Tora en Tora overpeinzen, leidt tot leven en handelen volgens Tora. En wie zich verdiept in de Tora en Tora doet, die bereikt zijn doel: het doel waar God de mens voor heeft geschapen. Zo'n mens heeft in de ogen van God een vruchtbaar leven. Zo'n mens is een rechtvaardig mens en zo'n mens wordt in Psalm 1: 3 vergeleken met een boom die het water van de Tora opslurpt.

Psalm 1 herhaalt hier ook een beeld uit het boek van de profeet Jeremia.

Jeremia 17, verzen 17 en 18 *(NBV21)*

17 Gezegend wie op de EEUWIGE vertrouwt,
wiens toeverlaat de EEUWIGE is.
18 Hij is als een boom geplant aan water,
zijn wortels reiken tot in de rivier.
Hij merkt de komst van de hitte niet op,
zijn bladeren blijven altijd groen.
Tijden van droogte deren hem niet,
steeds weer draagt hij vrucht.

Een boom langs een beek, een boom die steeds groen blijft ondanks de hitte – dat is als een oase in de woestijn, dat is als een paradijselijke situatie. Een rechtvaardig mens kan zo een stukje paradijs, een stukje hof van Eden zijn, te midden van een wereld met spotters en schenders. Een rechtvaardig mens is iemand die met zijn of haar woorden en daden bijdraagt aan het naderbij komen van het Rijk van 'met God zijn', Rijk van vrede.

- *Op welke manier laat jij de wortels van je levensboom groeien aan stromend water?*
- *Waren er periodes in je leven dat je het gevoel had geen water te kunnen vinden?*

Kijken we naar vers 4
Psalmen zijn op een geheel eigen manier gedichten. Een stijlfiguur, die in Psalmen soms te vinden is, is de 'antithese': het tegenovergestelde.
In Psalm 1 vormt vers 4 de antithese van vers 3.
Een rechtvaardig mens werd geassocieerd met een boom, met vruchten, met groene bladeren – dankzij het water van de Tora dat leven en groei tevoorschijn brengt.
Bij het tegenovergestelde van de rechtvaardige, de kwaadwillende, overheerst de dorheid en de doodsheid: het kaf verwaait in de wind, het verwaait in het niets.

- *Hoe ga jij om met het kwade wat je tegenkomt in je leven of wat je ervaart om je heen?*
- *In hoeverre heeft dat invloed op het goede wat jij probeert te leven?*

Kijken we naar vers 5
In vers 5 is een andere stijlfiguur te vinden: het 'parallelisme', twee regels die parallel zijn. Deze stijlfiguur komt vaak in de Psalmen voor. Enkele voorbeelden:

Psalm 72, verzen 1 en 2: *(eigen vertaling)*

1 Geef, o God, aan de koning uw rechten,
uw gerechtigheid aan de koningszoon.
2 Zo zal hij uw volk richten met gerechtigheid,
en uw verdrukte vromen met recht.

Psalm 98, verzen 2 en 5: *(eigen vertaling)*

2 De EEUWIGE heeft zijn redding bekendgemaakt,
voor de ogen van de volken zijn gerechtigheid onthuld.
5 Psalm zingt voor de EEUWIGE bij de lier,
laat bij de lier uw lied weerklinken.

Bij Parallelisme wordt met andere woorden iets herhaald. Zoals dus ook in Psalm 1 vers 5. Dat helpt ons om te begrijpen wat er wordt bedoeld met 'waar recht heerst'. Is dat een menselijke juridische rechtszaak? Of is het misschien het Laatste Gericht, het laatste oordeel? Zo werd en wordt het vaak gelezen. Maar het is geen van beiden! Want 'waar recht heerst' staat parallel aan 'de kring van de rechtvaardigen'. Met 'waar recht heerst' wordt hier dus bedoeld dat wat de rechtvaardigen doen: recht doén, dus 'waar recht heerst' = recht doén.
En dat is voor Psalm 1 een weg gaan waarop men zich verdiept in de Tora en vooral ook de Tora doet. Dat is een weg gaan waarop men Gods aanwijzingen onderhoudt en het opneemt voor hen die in allerlei opzichten zwak zijn.
De rechtvaardigen gaan de weg van recht doen, maar op die weg houden de 'wettelozen' geen stand, want het is niet hun streven om recht te doen, ze zijn niet geïnteresseerd in het doen van Tora, ze vallen door de mand in de kring van de rechtvaardigen. En daarom is de weg van degenen die de Tora niet willen doen, een weg die in Gods ogen uitloopt op niets, een weg die vergaat, een weg die doodloopt

-Neem papier en pen: Bedenk zelf een voorbeeld van de stijlfiguur parallelisme. Dus zeg in twee zinnen na elkaar hetzelfde, maar in de 2e zin op een andere manier en met andere woorden.

Vers 5 klinkt in de Statenvertaling (vertaling uit 1637) **zo**:

'Daarom blijven de goddelozen niet staande in het gericht,
de zondaars niet in de gemeenschap van de rechtvaardigen.'

-Wie zouden de Statenvertalers bedoeld hebben met 'goddelozen'?
-Wat het verschil is met de vertaling van Psalm 1:5 zoals die op p. 53 staat?

Kijken we naar vers 6 Hier wordt duidelijk gemaakt dat er twee wegen zijn, die iedereen kan gaan. Ook de evangelist Matteüs heeft het in het Nieuwe Testament over twee wegen, de brede en smalle weg, Matteüs 7: 13-14.

13 Ga door de nauwe poort naar binnen.
Want de brede weg, die velen volgen,
en de ruime poort, waar velen door naar binnen gaan,
leiden naar de ondergang.
14 Nauw is de poort naar het leven,
en smal de weg ernaartoe,
en slechts weinigen weten die te vinden.

In Psalm 1 wordt duidelijk waarom de brede weg op niets uitloopt, waarom de weg van de wettelozen vergaat en de andere weg van de rechtvaardigen niet.
In de huidige NBV21 vertaling van Psalm 1vers 6 staat: 'de EEUWIGE beschermt', in de Hebreeuwse grondtekst staat **יוֹדֵעַ** (jodea') van het werkwoord jada – en dat betekent: 'kennen'. Dus letterlijk staat er: de EEUWIGE kent de weg van de rechtvaardigen. In het Oude Testament heeft 'kennen' een heel diepe betekenis, zelfs intiem: met je hart kennen. Adam 'kende' Eva, Adam had gemeenschap met Eva. Kennen is in het Bijbels Hebreeuws: heel vertrouwelijk omgaan met. De rechtvaardigen weten dat God met hen vertrouwelijk om wil gaan, ze weten dat God hen 'kent' en ze beantwoorden dit door het zich verdiepen in de Tora en het doen van Tora. De rechtvaardigen geloven in wat ze nog niet zien, maar ze weten dat de weg van Tora doen, de weg ten leven is. Ook al is die weg 'smal'. **Zie p. 60 en 61**.

C Geïnspireerde personen en kunst

Psalm 1 heeft vele dichters al geïnspireerd, ik citeer er hieronder twee, één van de Nederlandse theoloog **Hans Bouma** (1941) en één van een priester en bevrijdingstheoloog uit Nicaragua **Ernesto Cardenal** (1925-2020).

Psalm 1 in de her-taling van Hans Bouma:

Is de wet
je lust en je leven,

ben je vaardig
in gerechtigheid,

spreek dan van geluk,
hoe prachtig en duurzaam
mens ben je dan.

Geen gestalte die vervaagt,
Kaf in de wind,
Geen weg die doodloopt.

Als een boom
wortel je in de aarde,
ben je onder dak bij de hemel.

Voorgoed sta je in bloei.

De vertaling / interpretatie van Ernesto Cardenal
(uit 'Protest achter prikkeldraad – moderne Zuid-Amerikaanse psalmen', 1970):

Gelukkig de man die de partijlijn niet volgt
niet deelneemt aan hun samenkomst
niet met de gangsters aan één tafel zit
en geen krijgsraad houdt met generaals.
Gelukkig de man die zijn medestudent niet verraadt
en niet de spion is van zijn broer.
Gelukkig de man die geen beursberichten leest
niet luistert naar hun radio
en geen geloof hecht aan hun leuzen.

Hij zal zijn als een boom
Geplant aan stromend water.

- *Welke van deze vertalingen spreekt je het meest aan en waarom?*
- *Op welke manier zou je psalm 1 kunnen vertalen op de manier zoals Ernesto Cardenal het doet, maar dan voor onze tijd?*
- *Kijk ook naar wat er op p. 60 voor jongeren staat.*

Beeldende kunst van Lucy D'Souza
'Gelukkig de mens die niet meegaat met wie kwaad doen. Hij zal zijn als een boom geplant aan stromend water. Alles wat hij doet komt tot bloei.' Psalm 1 schetst een beeld van de uitbundige vruchtbaarheid, die we op dit schilderij van de christelijke Indiase kunstenares Lucy D'Souza uitgebeeld zien. Op p. 52 *Zie ook link 'Waterpsalm'*

- *Op welke plek laat Lucy de rivier ontspringen?*
- *Welke symbolen van vruchtbaarheid ontdek je?*
- *Wat zeggen de verschillende richtingen die de vissen nemen je?*
- *Waaraan ontdek je dat- hoewel de hoofdfiguur vrouwelijk is afgebeeld deze tegelijkertijd ook naar Jezus verwijst?*
  (in India waren rivieren vroeger verbonden met vrouwelijke godinnen)

D Liederen en muziek

LB **1** Gezegend Hij die in der bozen raad
1 a Gelukkig de mens
313 Een rijke schat van wijsheid
316 Het woord dat u ten leven riep
312 Niet als een storm als een vloed
330 Woord dat ruimte schept
ZZZ **211** Als een boom ben je geplant

E Kinderen en jongeren

Bekijk samen het kunstwerk dat Lucy D'Souza van Psalm 1 maakte en vraag wat de kinderen/jongeren er in ontdekken. (op p.52) *Zie ook link 'Waterpsalm'*

Wijsheid over innerlijke strijd
Iedereen kent het wel: die innerlijke stem die ons naar het negatieve trekt — boosheid, jaloezie, frustratie — en tegelijkertijd die andere kant die juist liefde, geduld en compassie zoekt. Deze innerlijke strijd wordt prachtig uitgebeeld in een oude parabel: het verhaal van de twee wolven.

De parabel van de twee wolven
Op een dag zat een oude grootvader met zijn kleinzoon bij het vuur. De jongen keek naar zijn grootvader, die stil leek te peinzen. De oude man zei uiteindelijk:
"In elk van ons woedt een strijd, een strijd tussen twee wolven. Die strijd vindt plaats in jou, in mij, in iedereen."
De kleinzoon keek verbaasd en vroeg: "Twee wolven, opa?"
De grootvader knikte en zei: "Ja. De ene wolf is slecht. Hij staat voor woede, jaloezie, verdriet, spijt, hebzucht, arrogantie, zelfmedelijden, schuldgevoel, wrok, minderwaardigheid, leugens, valse trots en ego."
"De andere wolf is goed. Hij staat voor vreugde, vrede, liefde, hoop, sereniteit, nederigheid, vriendelijkheid, welwillendheid, empathie, vrijgevigheid, waarheid, mededogen en geloof."
De jongen dacht even na en vroeg toen: "Welke wolf wint dan, opa?"
De oude man keek hem aan, glimlachte zacht en zei: "Degene die je te eten geeft."

Een mooie hertaling van psalm 1 voor jongeren is van Karel Eykman
(Uit: 'Een knipoog van u zou al helpen' van Karel Eykman, 2013, Kokboekencentrum)

Naar psalm 1

Je rijdt de straat uit
tegen het ochtendlicht in.
Je recht je rug
om de rugzak aan je schouders.
Je kijkt niet om
je richt je blik recht vooruit.
Zo fiets je naar school.

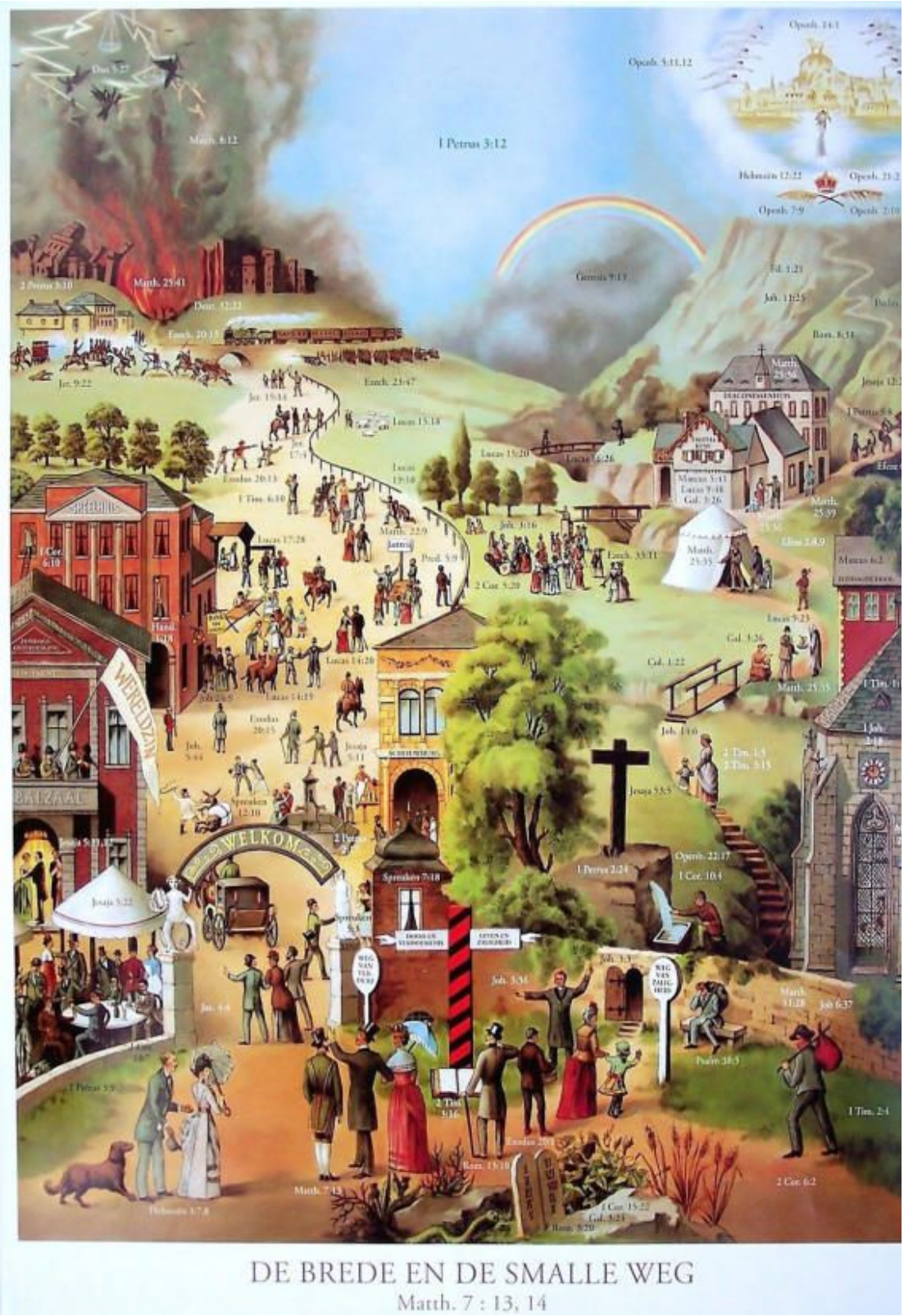
Als ik je zo zie
ben ik zo trots op jou.
Ik zou je mee willen geven:
blijf nieuwsgierig en blijf overeind.
Ga met open ogen de wereld tegemoet.
Blijf niet hangen bij de slappe hap van vlotte babbels.
Maar ga de weg van moedige eerlijkheid
dan ben je op de goede weg.

Ga zonder vrees tegen beterweters in.
Wat je ook doet, doe er goed aan.
Waar het ook met je heengaat, je komt er wel.
Zo fier als je nu bent, moet je blijven.
Zo zal ik je altijd onthouden.
Je moet je houden aan het lef, dat je al hebt.

Zie ik je zo wegfietsen
dan heb je mijn zegen.
Daar moet je het mee doen.

Maar kijk je wel goed uit bij dat kruispunt?

De afbeelding op p.61 is ontworpen door een graveur uit Stuttgart in 1868, op aanwijzing van Charlotte Reihlen-Mohl (1805-1868). Zij hoorde bij de Duitse Piëtistische beweging, een stroming in de Lutherse kerk, die niet zozeer de leer benadrukte, maar zich vooral met het leven bezig hield.
Charlotte Reihlen zette zich in voor evangelisatie, zondagsschool, weeskinderen, diaconessen, strijd tegen alcoholisme, kortom veel charitatief werk.
Er bestonden al eerder soortgelijke afbeeldingen over de brede en de smalle weg, maar zij vond aanpassing hiervan nodig. Deze afbeelding werd in korte tijd heel populair in veel landen van Europa. Hieronder zie je de Nederlandse variant.
De prent was uitnodigend-waarschuwend-educatief bedoeld en hing in de eeuw die volgde in menige huiskamer, school- en catecheselokaal. Ze dient om mensen aan het denken te zetten over de prioriteiten in hun leven.

- *In hoeverre vind je dat deze afbeelding recht doet aan Psalm 1?*
- *Wat vind je opvallend aan deze afbeelding?*

Voetwassing ***Sieder Köder***

6 Water als reiniging Johannes 13: 1-16

A Inleiding

Water speelt een belangrijke rol in veel Bijbelse verhalen en heeft dikwijls een symbolische betekenis. Voorbeelden: bij de schepping het scheiden van water en land, bij de zondvloed en de ark van Noach, de doortocht van het joodse volk door de Rode Zee, Mozes die met zijn staf water uit de rots slaat, Jezus' gesprek met de Samaritaanse vrouw bij een waterput, water dat op het bruiloftsfeest in Kana verandert in wijn. Water is in de bijbel in overvloed te vinden: reinigend, verkwikkend, maar ook bedreigend.
Water speelt ook een rol bij liturgische handelingen. In Exodus 30 (vers 17-21) wordt beschreven dat priesters hun handen en voeten moesten wassen voordat ze de tabernakel of de tempel binnengingen.
In de Bijbel komt het regelmatig ter sprake dat mensen hun voeten wassen of laten wassen. In die tijd was dat ook nodig. De wegen waren vaak stoffig en men liep op blote voeten of sandalen. Het is dan ook logisch dat mensen hun voeten wasten als ze ergens aankwamen.
Het was een teken van gastvrijheid. Als bijvoorbeeld Abraham in Genesis 18 ziet dat er drie mannen bij zijn tent staan, zegt hij: 'U bent mijn gast'. Vervolgens laat hij water halen waarmee ze hun voeten kunnen wassen. Het ultieme teken van gastvrijheid is het laten wassen van de voeten van je gasten, vaak gedaan door slaven.
In dit hoofdstuk kijken we vooral naar het verhaal uit Johannes 13 waarin Jezus de voeten van zijn leerlingen wast en welke betekenis dit verhaal in de loop van de eeuwen gekregen heeft.

- *Wat betekent water voor jou?*
- *Heb je een bijzondere ervaring gehad waarbij water een rol speelde?*
- *Wanneer heb jij voor het laatst de voeten van iemand anders gewassen?*
- *Of wanneer heeft iemand anders jouw voeten gewassen?*

B Bijbel Johannes 13, 1-16

Inleiding
De drie evangeliën Mattheus, Marcus en Lucas lijken op elkaar, zij volgen ongeveer dezelfde verhaallijn over het leven van Jezus. Zij worden ook wel de synoptische evangeliën genoemd. Het vierde evangelie, dat naar Johannes, wijkt hier vanaf en heeft een heel eigen inhoud.

Over wie de schrijver is, heerst geen overeenstemming binnen de theologische wetenschap. Men denkt dat het evangelie pas na het jaar 100 is geschreven, dan kan de auteur niet de discipel Johannes zijn. Men noemt de schrijver dan ook Johannes de Evangelist, ter onderscheiding van de apostel. Deze Johannes de evangelist had waarschijnlijk kennis genomen van de drie andere evangeliën, die eerder geschreven waren.
Bij het lezen van een bijbeltekst stap je meteen in de wereld van datgene wat beschreven wordt. In het evangelie naar Johannes dus de leefwereld van Jezus.

Maar wat ook een rol speelt bij het lezen van de bijbeltekst is de wereld van de schrijver, in dit geval Johannes.
Hij schrijft in zijn evangelie dus over het openbare leven van Jezus, wat zich afspeelde tussen de jaren 30 en 33 na Chr. Zelf leefde Johannes de evangelist ongeveer 70 jaar later. In die tussentijd was er veel gebeurd. De onderdrukking door de Romeinen was alleen nog maar toegenomen, maar ook de opstand van het Joodse volk werd steeds heftiger.

Uiteindelijk stuurde de Romeinse keizer een leger naar Palestina, met zijn zoon Titus als legeraanvoerder om de Joodse opstand neer te slaan. Dit leidde tot een bloedige tocht van Galilea in het noorden naar Judea in het zuiden. In het jaar 70 werd de stad Jeruzalem met haar tempel verwoest. De triomfboog van Titus in Rome verbeeldt deze overwinning. Je ziet op de afbeelding dat de buit uit de tempel door de Romeinse soldaten meegedragen wordt, waaronder de Menorah (7-armige kandelaar) en de Tafel met de toonbroden.

Detail Titusboog in Rome

Inmiddels waren er overal in Klein Azië christelijke gemeenschappen ontstaan, onder andere ook door de reizen van Paulus. Johannes schrijft zijn evangelie voor deze christelijke gemeenschappen. Hij wil het verhaal over Jezus op een nieuwe manier opschrijven om in deze repressieve tijd verzet te kunnen bieden. Een tekst die 'vertrouwen' en 'solidariteit' oproept voor nieuwe christenen.

In de tijd van Jezus steunde de Jeruzalemse tempelelite Rome's expansiepolitiek. De tempel - het economisch, politieke en ideologische hart van het jodendom - werd daarmee een schakel in de ongehoorde uitbuiting door Rome. Johannes weet, ongeveer 70 jaar later, waar deze collaboratie op uitgelopen is. Daarom vind je in dit evangelie een voortdurende polemiek tussen Jezus en de Judese tempelleiders. Deze worden aangeduid met het woord Ιουδαίοι (Joudaioi). Dit woord wordt vaak vertaald met 'Joden', waardoor heel wat uitspraken van Johannes anti-Joods gaan klinken. En dat is, als we rekening houden met de geschiedenis, een riskante aangelegenheid. Een betere vertaling is 'Judeeërs', een bepaalde groep binnen het toenmalige Jodendom, die vooral in en bij Jeruzalem in Judea woonde en niet te beroerd was om met de Romeinen onder één hoedje te spelen zodat ze hun financiële belangen en hun macht veilig konden stellen.
Om het Johannesevangelie goed te kunnen begrijpen, wordt aan ons lezers gevraagd om rekening te houden met het onderscheid tussen beschreven tijd en tijd van opschrijven.

Johannes 13: 1-16 *(eigen vertaling)*

1 En vóór het feest van Pesach, toen Jezus wist dat het uur gekomen was dat Hij uit deze wereld zou overgaan naar de Vader, had hij de zijnen in de wereld lief. Hij hield van hen tot het einde.
2 En toen de maaltijd plaats gevonden had, had de diabolos Judas Iskariot, de zoon van Simon, reeds in het hart gegeven dat hij Hem zou verraden.
3 Jezus, in het bewustzijn dat de Vader Hem alles in handen gegeven had en dat Hij van God uitgegaan was en tot God heen ging, stond op 4 van de maaltijd, legde zijn

kleren af, nam een linnen doek en deed die om zijn middel.
5 Daarna goot Hij water in de waskom en begon de voeten van de leerlingen te
wassen en af te drogen met de doek die Hij om zijn middel had.
6 Hij kwam dan tot Simon Petrus en die zei tegen Hem:
Heere, gaat u mij de voeten wassen?
7 Jezus antwoordde en zei tegen hem:
Wat Ik doe, weet je nog niet, maar je zult het na dit alles verstaan.
8 Petrus zei tegen Hem: op geen enkele manier mag u mijn voeten wassen in de
eeuwigheid niet! Jezus antwoordde hem:
Als Ik jou niet was, kun je niet bij me horen.
9 Simon Petrus zei tegen Hem:
Heer, niet alleen mijn voeten, maar ook de handen en het hoofd.
10 Jezus zei tegen hem:
Wie gebaad heeft, heeft niet anders nodig dan de voeten te wassen, maar is
helemaal rein. En jullie zijn rein, maar niet allen.
11 Want Hij wist wie Hem verraden zou; daarom zei Hij: Jullie zijn niet allen rein.
12 Toen Hij dan hun voeten gewassen had en zijn kleren genomen had, ging Hij weer
aanliggen en zei tegen hen:
Verstaan jullie wat Ik aan jullie gedaan heb?
13 Jullie noemen mij de leraar en de Heer en jullie zeggen het goed, want Ik ben
het. 14 Want als Ik dan, jullie Heer en jullie leraar, jullie de voeten waste, zo
behoren jullie ook elkaars voeten wassen.15 Want Ik heb jullie een voorbeeld
gegeven, opdat zoals Ik voor jullie heb gedaan, jullie net zo zullen doen.16
Voorwaar, voorwaar, Ik zeg jullie: Een dienaar is niet meer dan zijn heer, en
een gezant niet meer dan degene die hem gezonden heeft.

Toelichting
Dit is het verhaal van het laatste avondmaal zoals de evangelist Johannes het heeft geschreven. Anders dan Marcus, Mattheüs en Lucas spreekt hij niet over het breken van het brood en het schenken van de wijn. Bij Johannes krijgt de liefde 'tot het einde' gestalte in de voetwassing. Dit ritueel vindt daarom ook tijdens de maaltijd plaats en dus niet vòòr de maaltijd.

We kijken even naar een paar bijzonderheden in de tekst:
Vers 1
'Jezus wist dat zijn uur gekomen was dat hij uit de wereld zou heengaan naar zijn Vader.' Johannes geeft hier het lijden en de dood van Jezus aan met het woord eenvoudige woord 'heengaan'. Hiermee geeft hij aan dat de nadruk mag liggen op de opstanding.

Vers 2
Hier wordt gesproken over de duivel, die Judas aangezet heeft om Jezus over te leveren. In het Grieks staat er de 'diabolos', wat betekent de door-elkaar-gooier. Deze duivel is, zoals overal in de bijbel waar dit woord voorkomt, niet een boze bovenaardse geest, maar wel de hinderaar, een uitdager en voetjeslichter, die handelt in opdracht van boze krachten, eigen aan de wereldorde. Judas wordt beïnvloed door krachten die handlangers zijn van de macht van Rome. Later in het verhaal komt hij met Romeinse soldaten om Jezus te arresteren.

Vers 4
Jezus stond tijdens de maaltijd op om de voeten van zijn leerlingen te wassen. Je zou verwachten dat hij dit voor de maaltijd zou doen. Het is eigenlijk een soort 'liturgie' met een specifieke betekenis.
Jezus neemt een linnen doek. Is dat een verwijzing naar de linnen doek waarin het lichaam van Jezus wordt gewikkeld na zijn overlijden?

Toelichting
Johannes legt de nadruk dus niet op het delen van brood en wijn, maar op de voetwassing. Nog even dan staan de leerlingen er alleen voor en moeten ze elkaar de voeten wassen. Jezus wil zijn leerlingen voorbereiden op wat komen gaat. Vervolging en onderdrukking.
De evangelist Johannes staat in zijn tijd daar middenin. Daarom wil hij zijn mede-gelovigen bemoedigen door het schrijven van zijn evangelie. Zodat ze solidair blijven met elkaar, ondanks alles wat het 'door-elkaar-gooit'. Dat ze elkaar de voeten blijven wassen, in navolging van Jezus.
En door Jezus' voorbeeld weten ze hoe ze met elkaar moeten omgaan. Hoe ze gemeente kunnen zijn. Een sleutelwoord in Jezus' afscheidsrede is 'liefde': Jezus geeft zijn leven uit liefde voor de mensen. Hij vraagt aan zijn leerlingen om uit liefde voor hem ook elkaar lief te hebben. Jezus heeft een diepe voetafdruk achtergelaten in de wereld en in hun leven. De leerlingen mogen in zijn voetstappen treden, en daarbij zal hij hen nooit alleen laten.

Romeins waterbekken, zoals gebruikt bij een voetwassing (Saalburg)

- *Op welke manier zou je de wereld waarin de evangelist Johannes leefde kunnen vergelijken met onze wereld?*

- *Judas werd door de duivel (de door-elkaar-gooier) aangezet om Jezus over te leveren. Kun je 'door-elkaar-gooiende' krachten benoemen in onze tijd?*

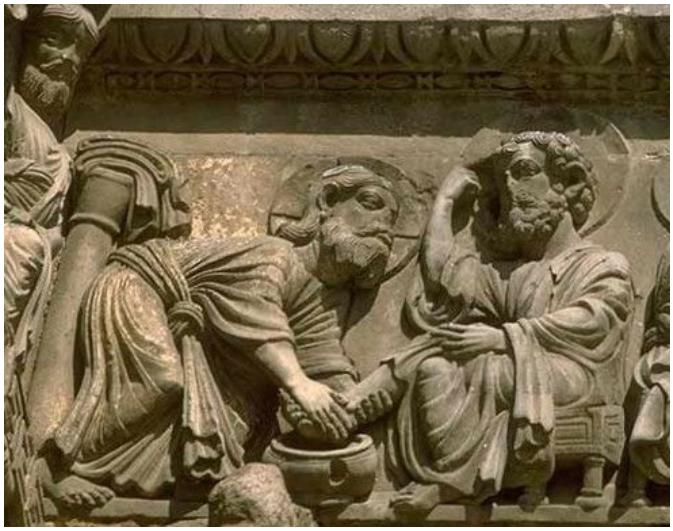
- *Waarom is het juist Petrus die protesteert? Probeer vanuit de tijd van Johannes te denken en welke rol Petrus toen had.*

C Kunst en inspiratie

Abdijkerk Saint-Gilles

Dit is een foto van de abdijkerk te Saint-Gilles (in de buurt van Arles) in Frankrijk.
Boven de deur zie je een breed reliëf met beeldhouwwerk.

Dit is een close-up van het beeldhouwwerk boven de linker deur.

Bekijk aandachtig de foto van het beeldhouwwerk boven de linker deur.

- *Wat wordt hier afgebeeld?*
- *Hoe herken je Jezus?*
- *Van wie wast Hij de voeten?*
- *Wat wil deze zeggen met zijn rechterhand?*
- *Wat ligt er op de zuil links van het kunstwerk?*
- *Lees de tekst in het evangelie van Johannes. Onderlijn de woorden in de tekst die op het kunstwerk afgebeeld zijn.*

Dit beeldhouwwerk staat bovenaan de centrale toegang van de kerk. Wat zou men met het beeldhouwwerk op die plaats willen duidelijk maken?

Beeldmeditatie Voetwassing van Sieder Köder

- Leg de afbeelding van p. 62 voor je en laat deze in stilte op je inwerken.

Daarna kan iemand de tekst die hoort bij de beeldmeditatie *(kijk allen ondertussen naar p. 62)* heel rustig voorlezen met korte stiltes tussen de alinea's.

Tekst bij de beeldmeditatie *(p.62)*:

De titel van deze afbeelding luidt 'Voetwassing'. We treffen Jezus op het moment dat hij ligt neergeknield voor Petrus om hem de voeten te wassen. De gebogen rug van Jezus en de voorovergebogen houding van Petrus lopen van links onder naar rechts boven diagonaal over de afbeelding. Rechtsonder zien wij de waskom met water. Linksboven staan brood en wijn klaar voor de Pesach viering die hierna zal volgen. Het valt op dat de andere leerlingen niet in beeld zijn. Alleen Jezus en Petrus.
We zien Jezus op de rug. Heel goed te zien zijn de blote voetzolen van Jezus. Vaak zie je voetzolen afgebeeld wanneer iemand aan het bidden is. Jezus' leerlingen worden vaak afgebeeld met blote voeten: zij symboliseren dat ze in Jezus' voetstappen willen gaan. Jezus heeft een joodse gebedsmantel aan, een witte sjaal met zwarte randjes. Dat is verrassend, want Johannes vertelt dat Jezus zijn bovenkleren aflegde, en zich omgordde met een linnen doek.

Dan begint hij zijn leerlingen de voeten te wassen. Tot ontzetting van Petrus. Want het wassen van de voeten behoorde een slaaf te doen. Straks zal Jezus aan zijn leerlingen uitleggen dat hij hun een voorbeeld van dienstbaarheid wilde stellen. Dat hij daarmee wilde aangeven hoe God onder de mensen aanwezig is: niet als één die gediend wil worden, maar als iemand die zelf dienstbaar wil zijn.

We kunnen Jezus' gezicht niet zien. Maar de kunstenaar heeft de opstelling zo gecomponeerd dat Jezus met zijn gezicht boven de bak met water hangt, en zo zien we zijn gezicht tóch: weerspiegeld in het water.
Petrus staat met zijn voeten in het water waarin Jezus' gezicht zich weerspiegelt. Zo wordt in beeld gebracht dat zijn leven verweven is met dat van Jezus.

In tegenstelling tot Jezus zien we Petrus wél in het gezicht. Het is alsof hij overdonderd wordt door wat er gebeurt. Zijn rechterhand rust losjes op Jezus' linkerschouder. Met zijn linker maakt hij een afwerend gebaar. Alsof hij Jezus wil tegenhouden. Dat is precies wat het verhaal zelf vertelt. Maar hier lijkt het, alsof hij tegelijk al weet dat er geen tegenhouden aan is, alsof hij zijn afwerend gebaar zelf alweer terugneemt.
Mooi is ook dat Petrus' hoofd zich precies bevindt op de plek waar we Jezus' hoofd zouden verwachten. Net als van elke leerling zal straks van hem gevraagd worden ook een christus (= gezalfde) te zijn.

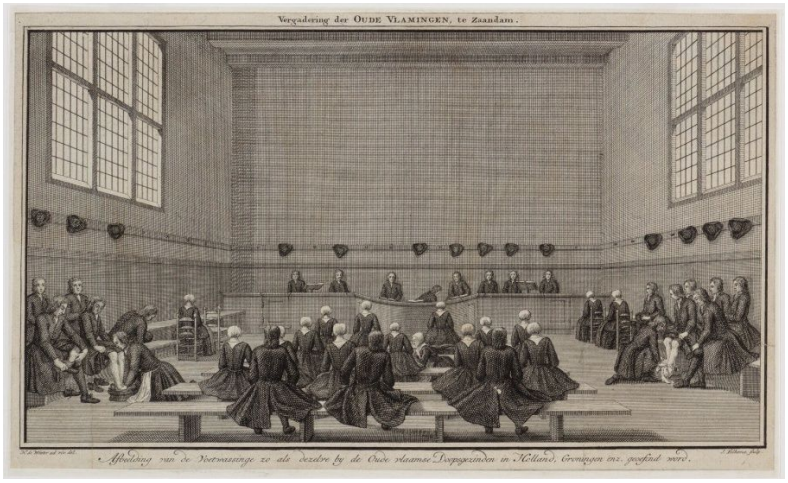
Dit tafereel speelt zich af op een vloerkleed dat de diepblauwe kleur van de hemel heeft.

Tenslotte dwaalt onze blik naar het brood en de wijn die op tafel klaarstaan voor straks. Het zijn ingrediënten die behoren bij het joodse Pesach maal. Hier verwijzen brood en wijn ook naar Jezus zelf. 'Dit brood en deze wijn: dat ben Ik voor jullie'. Woorden die verwijzen naar zijn dood, zijn opstanding uit de dood, en de gave van zijn geest aan ieder van ons.

Ik zie mezelf op de plek van Petrus en probeer te voelen en tot mij te laten doordringen wat er aan mij gebeurt……

Om verder over door te praten

1. De Doopsgezinde traditie in Nederland heeft lange tijd de praktijk van de voetwassing behouden, voorafgaand aan het avondmaal. Meestal werd dit tweemaal per jaar gevierd. Bij bepaalde Mennonieten en Amish gemeenschappen in Canada en Noord-Amerika wordt de voetwassing nog steeds gedaan.
   - Bekijk de oude gravure van de Doopsgezinde Vermaning in Zaandam.
   - *Wat valt je op?*

Voetwassing bij de Oude Vlaamse Doopsgezinden te Zaandam.
Gravure uit de 17e eeuw

Onbewust zijn we gewend aan een God die hoog boven ons is. Wanneer we zeggen dat Jezus het gezicht van God is en hij wast onze voeten, dan is het alsof God voor ons knielt en ons verzorgt.

   - *Hoe zou de kerkelijke traditie eruit gezien hebben wanneer de voetwassing het centrale sacrament van het christendom zou zijn geworden en niet het avondmaal/de eucharistie?*

2. Wanneer Jezus in de verhalen van de evangeliën het brood en de wijn deelt, richt hij zich tot de groep van leerlingen. Bij de voetwassing knielt Jezus bij ieder persoonlijk neer en raakt hun huid vol zorg aan. Bij de voetwassing speelt de directe aanraking dus een rol. Iemand die jouw voeten komt wassen, komt dicht bij je.
   Wanneer je alleen woont kan het ook gebeuren dat je niet vaak lichamelijk aangeraakt wordt. Of dat je zelden een knuffel krijgt. Dat kan ervaren worden als een gemis. Hier is een woord voor bedacht: huidhonger. De laatste jaren zijn hier ook boeken over verschenen', bijvoorbeeld: 'Huidhonger' van Gemma Boormans en Esther Cohen. Een citaat hieruit:

      'Je hebt soms andere handen nodig om jezelf te kunnen voelen'.

   - *Hoe is dat voor jou?*
   - *Welke ervaring komt er bij je boven bij het woord 'aanraking'?*
   - *Is er door corona voor jou iets veranderd in het aanraken of aangeraakt worden van en door anderen?*
   - Bespreek met elkaar op welke manier de voetwassing een positieve aanvulling zou kunnen zijn in onze liturgie of in ons gemeenteleven.

3. Hieronder zie je een foto van de Arkgemeenschap in Gent. Een Arkgemeenschap (L'Arche) is een gemeenschap van mensen met en zonder beperking gesticht door Jean Vanier, waar ook Henri Nouwen een tijd woonde. Hier praktiseert men het ritueel van de voetwassing op een geheel eigen manier. Niet zozeer binnen een liturgische viering, maar meer als teken van een engagement om elkaar te dienen. Dit is hun website: Achtste en prachtigste sacrament | De Ark
   Een citaat van deze website is:

   "En zoals het was tussen Jezus en zijn leerlingen, zo is het tussen ons, als zijn leerlingen.
   Wij gaan met elkaar om in de geest van dit voeten wassen.
   Hij wast onze voeten en wij wassen de voeten van een ander.
   We gaan met elkaar om in deze geest van dienstbaarheid."

   - *Zou jij gemakkelijk mee kunnen doen met zo'n voetwassing?*
   - *Of zou je je opgelaten voelen?*
   - *Of denken 'zijn mijn voeten wel schoon, ruiken ze wel fris?'*
   - *Wat zegt de uitspraak 'geest van dienstbaarheid' jou?*

C Liederen en muziek

In de Rooms-Katholieke traditie wordt op Witte Donderdag (donderdag vóór Pasen) de voetwassing gedaan als onderdeel van een liturgische viering. Traditioneel wordt daarbij het lied 'Ubi caritas' (Waar liefde en barmhartigheid is, daar is God) gezongen. Er zijn vele versies van gecomponeerd.

Een mooie uitvoering van het Ubi caritas van Ola Gjeilo, uitgevoerd door Voces8 is VOCES8: Ubi Caritas by Ola Gjeilo

Het Taizélied 'Ubi caritas' staat ook in ons Liedboek: Lied 568a. Je kunt dit gemakkelijk samen vierstemmig zingen. Op YouTube vind je de afzonderlijke stemmen om te oefenen (typ: Ubicaritas Taizé Alt, Tenor of Bas)

Uit LB Lied 568b Ubi caritas
Lied 569 Toen Jezus wist nu is gekomen
Uit 'Gezangen voor Liturgie'
Lied 599 'Een nieuw gebod geef ik u'
Uit 'Zangen van Zoeken en Zien'
Lied 443 'Komen ooit voeten gevleugeld mij melden de vrede'

E Kinderen en jongeren

Vooraf:
Maak voor elk kind een kopietje van dit schilderij (op p.73) en zorg voor een blanco blad wat erop past, plus wat schaartjes.
Vertel eerst het verhaal van de voetwassing (b.v. Baukje Offringa 'Op Weg' vanaf p. 261).
Laat de kinderen het blanco blad op het schilderij leggen en laat hen 'deurtjes' tekenen en daarna openknippen in het blanco papier, op die plaatsen waarvan het kind vindt dat het een belangrijk detail is op het schilderij. Door het deurtje te openen wordt dat detail zichtbaar.

Laat elk kind om de beurt een deurtje openen en stel een vraag bij betreffende plaatje. Bijvoorbeeld:
1. De **schort** van Jezus *Wie draagt normaal een schort?*
   W*at wil Jezus ermee duidelijk maken?*
2. Het **wasbekken** *Wat dient dit voor? Waarom is dat nodig?*
3. De **afwijzende hand** van Petrus *Wat wil die hand zeggen?*
   Van wie kan die hand zijn?
4. De **vragende blik** van Jezus *Wat wil Hij vragen?*
5. De **krans rond zijn hoofd** *Wat wil de kunstenaar daarmee duidelijk maken?*
6. Het **gezicht van Petrus**: *Wie zou hij aankijken? Wat zegt hij?*
7. Als alle 'deurtjes' open zijn, neem je het hele blad met de 'deurtjes' weg en bekijk met elkaar het schilderij.

Verwerking voor oudere kinderen
Vertel het verhaal over de voetwassing of kijk dit filmpje met elkaar:
johannes13, de voetwassing

Leg een stapel kranten en tijdschriften klaar. Vraag eventueel vooraf aan de leerlingen om zelf ook kranten en tijdschriften mee te brengen.
Knip van verschillende kleuren papier een aantal voetjes (minstens 2 voor elk kind).
Indien nodig groepjes maken van 3 à 4 kinderen.

De kinderen/jongeren gaan in de kranten en tijdschriften op zoek naar een artikel of een foto waaruit *dienstbaarheid* spreekt.

- **Vraag** of ze op zoek gaan naar een voorbeeld van hoe mensen zich vandaag inzetten voor anderen.

Bijvoorbeeld: iemand te eten of te drinken geven, voedselbank, opvang van vluchtelingen, kleding geven, gastvrij zijn, zieken of ouderen bezoeken …
Ga nu dus op zoek naar afbeeldingen of geschreven tekst over dienstbaarheid.

- **Ga daarna met de kinderen/jongeren in een kring zitten** en **leg een *grote flap, lijm en een stapeltje papieren voetjes neer.***
- Laat ieder kort vertellen over het gevonden artikel of de gevonden foto. Ga samen met elk om de beurt op zoek naar de manier waarop er in het artikel of de gevonden foto wordt geholpen.
  Laat hen de kern van wat ze vonden opschrijven op een papieren voetje en plak deze rondom op de flap.

Vraag tot slot:

- *Welke van onze voetjes passen bij het Bijbelverhaal van de voetwassing?*
- *Bij welk voetje sluit het verhaal, volgens jou, minder (of helemaal niet) aan? Waarom?*

- **Geef elk kind een nieuw papieren voetje.**

En stel een vraag:

- *Wat kun jij geven aan een ander zonder dat je er iets voor terug verwacht?*
- *Welk klein stapje kun jij zetten in het helpen van anderen?*
- *Wat heb je ervoor nodig?*
- *Wat zijn mogelijke obstakels? Hoe kun je deze oplossen?*
- *Hoe gemotiveerd ben je om dit ook echt te doen? Wat motiveert jou?*

- In het voetje schrijven ze wat zij kunnen doen voor een ander en op welke manier. Daarna worden de voetjes in het midden van de flap geplakt en het resultaat bewonderd!

Voetwassing van P.P. Rubens uit 1632.

Hokusai *Onder de golf voor de kust van Kanagawa*

In het Japans: 神奈川沖浪裏, *Kanagawa-oki nami-ura*.

7 Overspoeld dreigen te worden Marcus 4: 35-41

A Inleiding

Behalve een leven gevende kracht kan water ook bedreigend zijn. Letterlijk: nog altijd heeft het een risicovolle kant om de zee op te gaan, verdrinken er mensen, zijn er levensgevaarlijke overstromingen. Denk maar aan de watersnoodramp of aan de tsunami van een aantal jaar terug. Maar ook aan de verhalen die elk jaar in de krant te lezen zijn van kinderen en volwassenen die omkomen omdat ze niet kunnen zwemmen of doordat ze de stroming verkeer inschatten.
Maar ook in figuurlijke zin wordt het water verbonden met de ervaring van wat (levens)bedreigend is of wat sterker lijkt te zijn dan wijzelf. Zo spreken we over 'overspoeld worden door verdriet'. Of over 'kopje onder dreigen te gaan' op die momenten dat we het leven niet goed aankunnen. En wanneer we het nauwelijks meer uithouden, zeggen we dat 'het water ons tot de lippen komt'.
In deze tijd zijn er steeds meer mensen, ook jongeren en jongvolwassenen, die dat soort ervaringen maar al te goed kennen. Vier op de tien Nederlanders heeft te maken met angst- of depressiegevoelens. Bijna een kwart van de bevolking heeft last van heel veel stress. Het is niet vanzelfsprekend om in deze wereld het hoofd boven water te houden.

Om over door te praten:

- *Wat heb jij met de zee?*
  Wat is jouw eerste herinnering aan de zee of een groot water?
- *Waar en wanneer heb jij leren zwemmen?*
  Welke herinneringen heb je daaraan?
- *V*oor sommige mensen is zeilen hun lust en hun leven.
  Wat maakt het varen zo bijzonder?
  Wat heb je nodig om je veilig te voelen op het water?
- *Wat is jouw eerste associatie bij het begrip 'overspoeld worden'?*
- *Hoe denk je dat het komt dat zoveel mensen het gevoel hebben ten onder te gaan in deze maatschappij?*
- *In hoeverre herken je zelf iets of veel van dat gevoel?*

B Bijbel Marcus 4: 35-41

Inleiding
In onze bijbel zijn vier evangeliën opgenomen, boeken die de verhalen uit het leven van Jezus vertellen. Drie daarvan (Mattheüs, Marcus en Lucas) zijn sterk aan elkaar verwant, in theologische termen worden dat de synoptische evangeliën genoemd. Sommige verhalen zijn in alle drie die evangeliën terug te vinden. Andere gedeeltes staan in twee van de drie bijbelboeken en elk evangelie heeft ook nog eens uniek materiaal.
Van de drie synoptische evangeliën is Marcus het oudste. Hij schreef het omstreeks het jaar 70.
Het Griekse woord *evangelie* betekent zoveel als goede boodschap (goed nieuws). Voor Marcus was het verhaal over Jezus het ultieme goede nieuws. Een heel belangrijk aspect daarvan is dat in Jezus voor hem het Koninkrijk van God nabij is gekomen.
Dat is best bijzonder wanneer je bedenkt dat hij schrijft vlak ná de verwoesting van Jeruzalem en van de tempel door de Romeinen. In een moeilijke tijd dus. Maar voor Marcus overheerst de goede en hoopvolle boodschap die hij in Jezus werkelijkheid heeft zien worden.
Wie deze Marcus precies was, weten we niet. Wel weten we dat hij een bondig schrijver was: zijn evangelie is verreweg het kortste.
Later hebben Mattheüs en Lucas de tekst van Marcus gebruikt voor hun eigen versies van het evangelie.
Het verhaal dat hier centraal staat is ook bij hen te vinden (bij allebei in het achtste hoofdstuk). Je kunt die drie versies als je wilt ook nog naast elkaar leggen en vergelijken.

Tekst: Marcus 4: 35 – 41 *(eigen vertaling)*

35 En op diezelfde dag, toen het avond geworden was, zei Hij tot hen:
Laat ons oversteken naar de overkant.
36 En zich van de schare los makend, namen ze hem mee zoals Hij was
zoals Hij al in de boot was. Andere kleine boten waren ook met Hem.
37 En er ontstond een grote storm van wind, en de golven sloegen over
in de boot, zo dat het al vol liep.
38 En Hij was in het achterschip, slapende op het oorkussen; en zij maak-
ten Hem wakker, en zeiden tot Hem:
Meester, bekommert u zich er niet om dat wij aan het vergaan zijn?
39 En wakker gemaakt, bestrafte hij de wind, en zei tot de zee:
Stilte! Wees stil!
En de wind ging liggen, en er was een grote kalmte.
40 En Hij zei tegen hen:
Waarom zijn jullie zo vreesachtig? Hoezo? Hebben jullie geen geloof?
41 En zij vreesden met grote vrees, en zeiden tegen elkaar:
Wie is toch Deze, dat ook de wind en de zee Hem gehoorzaam zijn?

Om verder over door te praten:

- *Welke vraag zou je aan de schrijver van het verhaal willen stellen - als dat zou kunnen?*
- *Wat vertelt deze tekst ons over Jezus?*
- In vers 38 vragen de leerlingen aan Jezus:
  'Meester, kan het u niet schelen dat we vergaan?'
  Welke gevoelens zouden achter deze vraag kunnen zitten?
  Wat zou jij in deze situatie gezegd of gevraagd hebben?
- *Hoe zou jij het laatste vers uitleggen?*
- *Waarom denk je dat de leerlingen door schrik bevangen worden?*
- Wanneer je dit verhaal symbolisch leest:
- *Waar zou de storm dan symbool voor kunnen staan?*
- *Wat leert dat jou over de boodschap van dit verhaal?*
- God wordt in deze tekst niet expliciet genoemd*. In hoeverre is Hij voor jou toch aanwezig in dit verhaal? Welke God vind je hier dan?*
- Naar aanleiding van dit verhaal wordt in een uitleg de volgende uitspraak van Nelson Mandela aangehaald:
  "Ik heb geleerd dat moed niet de afwezigheid van angst is, maar het overwinnen ervan. Een dapper man is niet hij die geen angst voelt, maar hij die zijn angst weet te overwinnen."
  Wat roept deze uitspraak bij je op?
  Wanneer heb jij angst (klein of groter) overwonnen?
  Wat zou deze uitspraak met dit verhaal te maken kunnen hebben?
- Aan het begin van dit verhaal is nog geen sprake van een storm of een gevaarlijke situatie. Het meer van Genesaret staat ook bekend om onvoorziene valwinden die het weer opeens kunnen doen omslaan.
  De Duitse theoloog en psychoanalyticus Eugen Drewermann verbindt deze natuurlijke situatie met een diepere betekenis van dit verhaal. Hij schrijft daarover het volgende: "Dikwijls, en juist als het lawaai en de drukte om ons heen aflaten, als de mensen van ons weggaan en er 'stilte' ontstaat, breekt er in ons innerlijk een *storm* los".
  Vaak genoeg - en juist wanneer we onze bedrijvigheid achter ons laten begint ons hart te woelen als een door windvlagen opgezweepte oceaan en worden we bang voor onszelf, voelen ons niet meer veilig en zoeken bescherming zonder te weten hoe... Wanneer wij - juist als de figuur van Jezus in de boot - trachten innerlijk tot rust te komen dan zullen de golven gaan liggen en zullen we tot rust komen."
  Op welke momenten heb jij innerlijke onrust ervaren?
  Hoe ben je daar mee om gegaan?
  Waardoor kan de innerlijk rust terugkeren?

- Verderop in zijn uitleg van deze tekst zegt Drewermann:
"De gevaren die ons leven van buitenaf binnenvallen, daarop hebben we meestal slechts indirect invloed. Maar wat in onszelf gebeurt en hoe we staan ten opzichte van God, daarin valt de beslissing voor heel ons leven... Wat ons redt en doet leven is het stille geloof in voortdurende aanwezigheid van God, die de storm kalmeert en ons schip dichter bij de oever brengt."
Wanneer heb jij Gods aanwezigheid gevoeld in de storm van het bestaan? Wat deed dat met je?

C Beeldende kunst en Inspirerende personen

Beeldende kunst: Katsushika Hokusai

'De grote golf' is een van de bekendste kunstwerken van de Japanse kunstenaar Hokusai.
De officiële titel is: *Onder de golf voor de kust van Kanagawa* (In het Japans: 神奈川沖浪裏, *Kanagawa-oki nami-ura*). (Zie p. 74). Dit werk is gemaakt rond 1830 en maakt deel van uit van een serie van houtsnedes die allemaal de heilige berg Fuji als onderwerp hebben.

Op deze prent staat de berg op de achtergrond en trekt dus niet alle aandacht. Dat doet de grote en indrukwekkende golf.
Katsushika Hokusai (1760 - 1849) was prentkunstenaar, schilder en tekenaar. Het meest hield hij zich bezig met het maken van houtsnedeprenten. De Japanse term daarvoor is ukiyo-e. Het maken van dit soort werk was zeer arbeidsintensief en er waren meerdere personen bij betrokken: Een ontwerp van de kunstenaar werd op hout overgebracht, waarna een meester-snijder de blokken sneed (vaak één blok per kleur) en een drukker de afdrukken maakte. Hokusai maakte ontwerpen voor dit soort kunstwerken. Zijn bekendste werken, zoals ook De grote golf, maakt hij op latere leeftijd, na zijn zestigste. Deels uit noodzaak, omdat hij door toedoen van zijn kleinzoon in ernstige financiële problemen was gekomen. Het werd een commercieel succes. Van deze prent met de enorme golf, die als een monster lijkt uit te reiken naar kleine roeibootjes, werden naar schatting tussen de 8.000 en 10.000 afdrukken gemaakt. Daar zijn er nog zo'n 150 van bewaard gebleven.
De dochter van Hokusai, Oi, verzorgde haar vader gedurende zijn laatste levensjaren. Zelf was zij ook zeer getalenteerd schilder en kunstenaar. Er wordt zelfs wel gedacht dat zij eigenlijk het grootste deel van dit kunstwerk heeft gemaakt.

In het westen is er altijd veel belangstelling geweest voor het werk van Hokusai. Dat begon eind 19e eeuw toen men in Europa op grotere schaal kennis maakte met de Japanse kunst. Dat werd een ware rage, een periode van Japonisme brak aan. Schilder als Van Gogh, Manet en Degas waren enthousiast over de Japanse kunst die ze zagen en ze lieten zich erdoor inspireren in hun eigen werk. Zo schreef Vincent Van Gogh in 1888 over de prent aan zijn broer: "Deze golven zijn net klauwen, de boot is erdoor gegrepen. Je voelt het." Sommige experts geloven dat zijn kennismaking met Hokusai een belangrijke inspiratiebron was voor *De sterrennacht*, waarin vergelijkbare golvende bewegingen te zien zijn.

Wat zien we op pagina 74?

Op de prent zien we enkele boten die op een zee van reusachtige golven proberen te varen. De grootste golf dreigt de roeiers te vermorzelen. In deze golf is een monster met klauwen te zien, dat de kracht van de natuur verbeeldt, maar ook de kracht van de roeiers. Mogelijk moet deze golf een tsunami voorstellen, maar gezien de vorm is het dat niet. De streek rond Kanagawa (aan de baai van Tokio) werd in de 15e eeuw weliswaar verwoest door een tsunami, maar de golf zoals die hier is vormgegeven doet eerder denken aan een monstergolf op volle zee. Op de achtergrond staat de berg Fuji, die in alle kunstwerken uit de serie terugkomt. De berg is mogelijk ook uitgebeeld in de golf op de voorgrond.

Mogelijke gespreksvragen:

- *Wat zie je allemaal op de prent? Wat wordt afgebeeld? Welke vormen en kleuren zie je? Welk effect hebben de kleuren?*

- *Wanneer je naar 'De grote golf' kijkt met in je achterhoofd het bijbelverhaal van de Storm op het meer, wat doet dit werk dan met je?*

- *Wat roept dit werk verder nog bij je op?*

- *Zie jij **eerder** de kwetsbaarheid van de bootjes **of** de kracht van de roeiers? Waar komt dat door?*

- *In hoeverre maakt het voor jou uit of een kunstwerk (mede) uit commerciële motieven is ontstaan of uit enkel artistieke?*

Inspirerende personen: zeezeiler Henk de Velde

Henk de Velde (1949 - 2022) zeilde de hele wereld over. Op zijn vijftiende begon hij als lichtmatroos en zijn hele verder leven heeft in het teken gestaan van varen. Uiteindelijk maakte hij zes grote wereldreizen. Met alle gevaren van dien, waarbij hij meerdere keren aan dood ontsnapte. Zo raakte hij in 1992 vermist doordat de stroom op zijn boot uitviel en hij geen contact meer kon maken.

Vervolgens liep hij bij een aanvaring met een container een schedel-basisfractuur op. Op een andere reis moest hij noodgedwongen tien maanden overwinteren in Noord-Siberië. Hij werd gered door een Russische atoomijsbreker toen zijn roer door het pakijs beschadigd was geraakt. Over zijn reizen schreef hij diverse boeken, waarin hij reisver-slagen en filosofische beschouwingen combineert. Om een beeld te krijgen bij Henk de Velde en wat het met hem en zijn omgeving doet om altijd op reis te zijn, kun je het volgende filmpje bekijken. Daarin wordt Henk geïnterviewd door Jeroen Pauw.

https://www.youtube.com/watch?v=1lqBvgmdL04&list=PLo3z_QDNewOhjR475_QwGUgqWKryEXa9U

Hij deed ook mee aan de interview serie van Trouw aan de hand van de tien geboden, daarin zijn hij onder andere:

'Ik heb over ijsvlaktes gelopen, ben langs de mooiste kusten gevaren, heb gevaarlijke oversteken gemaakt; uren, dagen, weken heb ik in afzondering doorgebracht, denkend, vragend: is er een pantheïstische God, die deel uit maakt van alles om mij heen, of is er een persoonlijke God met wie ik nu, haast rechtstreeks, in verbinding sta? Hoewel ik liever zou geloven dat God een onderdeel is van het geheel, word ik steeds dichter naar die andere variant getrokken. Ik ben een ongelovige Thomas. Ik wil Hem zien, maar ik zie niets. En toch is er wel degelijk contact. Ik voel Zijn aanwezigheid. Het is als een grote liefde waar ik mij nog niet aan durf over te geven. Ik kan zonder mensen - als ik wist dat ik de laatste man op aarde was, zou ik niemand missen - maar ik kan niet zonder God. Ik praat met Hem. Ik vraag hem leiding. Wijsheid. Wanneer moet ik beslissen? Wanneer moet ik gaan? Ja, denk voor mij, maar vooral: laat mij doen. Dat is het. Laat mij doen. Ik ben een ouderwetse schipper naast God.'

En er is een mooi verhaal, van C.S. Lewis, dat gaat over een Marsbewoner - of een bewoner van Venus, dat ben ik even kwijt - die bij God komt en zegt: 'Het spijt me, maar ik heb nog nooit van U gehoord. Ik heb mijn leven lang de zon aanbeden!' En dan zegt God tegen hem: 'Wat jij voor de zon hebt gedaan, heb je voor mij gedaan.' Ik aanbid de zee, de horizon, de bergen. Zou God het niet prettig vinden dat ik van zijn wereld houd? Ik geef toe: het lijkt alsof ik van mijn bootje een afgod heb gemaakt - ik zou mijn leven ervoor hebben gegeven om mijn schip drijvend te houden - maar uiteindelijk, als er niets meer is, als alles me zou worden afgenomen, zijn het tóch de ervâringen die mij het meest dierbaar zijn. De stormen, de ijsbeer, het oog van de walvis. Het oog van de walvis... Hoe moet ik het je vertellen? Eerst nam hij mijn bootje in zich op, alsof het een vreemde vis was, maar daarna keek hij mij aan. Recht in mijn ogen. En ik keek naar hem. Wel een kwartier lang. Wat ik zag? Begrip. Ja, begrip. We begrepen elkaar. Even dacht ik: straks stap ik op zijn rug - net als in een sprookje - en dan verdwijnen we samen in de peilloze diepte.'

Het hele interview is hier te vinden :
https://www.trouw.nl/voorpagina/henk-de-velde~b5124df8/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

Mogelijke gespreksvragen:

- *Wat herken je van het Godsbeeld van Henk de Velde in je eigen Godsbeeld? En wat helemaal niet?*
- *Wat zegt de uitdrukking 'schipper naast God' je?*
- Henk zegt dat de stormen hem dierbaar zijn.
  Wat zou hij daar volgens jou mee bedoelen?
- In het eerste deel van het interview zegt hij dat hij wel zonder mensen kan, maar niet zonder God.
  Zou jij zonder mensen kunnen? En zo nee, welke mensen heb jij echt nodig? Stel, er zou geen God in je leven zijn, wat zou je dan missen?

Over hoe het voor hem was om in de storm te zijn, zei Henk de Velde tegen de dominees Paul en Rob Visser:
'Wie alleen is op die onmetelijke zee, kent vast momenten dat hij compleet op zichzelf is teruggeworpen", vermoedt Rob Visser.
Dat beaamt de schipper: "Als je midden in een storm zit, kan niemand je helpen. Er is een uitspraak: 'God helpt degene die zichzelf helpt.' Je kunt niet gaan zitten wachten en zeggen: 'God, help me erdoorheen.' Je móet het zelf doen. Die wetenschap geeft je de kracht om door te gaan in een storm." *- Wat vind je van deze uitspraak?*

D Liederen en muziek

- **Ik voel de winden Gods vandaag** Uit: **Zingen en bidden in huis en kerk** - **107**: 10 - 14 - **676** De wind, wij zien hem niet - **917** Ga in het schip, zegt Gij - **940** Hide me now/Verberg mij nu Uit **Zangen van Zoeken en Zien** - **307** Uit de diepte - **368** Sterker dan angst is de liefde	Hierbij de link van het filmpje van het lied 'Het water aan de lippen' Het water aan de lippen' Tekst Eppie Dam, Muziek Hindrik van der Meer Wanneer je dit lied wilt beluisteren ga dan naar YouTube en typ de titel: 'Leuny Het water aan de lippen'.

E Kinderen en jongeren

Vertel het verhaal van de storm op het meer (Kijkbijbel p.202)
Verhaal voorbeeld:
Een paar van Jezus' leerlingen zijn vissers. Hun boten liggen aan het meer van Galilea. Jezus loopt daar vaak rond. Maar vandaag heeft hij rust nodig. Hij stapt in één van de boten en zit daar lekker naar het water en de heuvels te kijken. Opeens zegt hij tegen zijn leerlingen: 'Laten we naar de overkant varen!' De leerlingen stappen in en Jezus pakt een kussen onder zijn hoofd en gaat lekker liggen en valt in slaap.
Ze zijn al een tijdje onderweg. Opeens wordt het donkerder. Er steekt een geweldige stormwind op. Het water begint te golven. De boot begint heen en weer te schudden. Eén van de leerlingen wordt misselijk. Klemt zich aan de reling vast. Iedereen zoekt houvast want de boot schudt in de golven heen en weer!! En opeens een reuze golf. Het water komt in de boot terecht! O, als de boot volloopt, dan zinkt hij!! Ze moeten water scheppen! Weg met dat water ***uit*** de boot moet het. Je vasthouden en water scheppen tegelijk!! Weer een golf! Er is niet tegenop te scheppen! Ze lopen gevaar! Ze kijken om en dan zien ze opeens dat Jezus nog ligt te slapen! Ongelooflijk. Hij slaapt door de storm heen!! Ze beginnen te roepen: 'Meester, wordt wakker! We verdrinken!!' Jezus doet zij ogen open. Gaat rechtop zitten en zegt: 'Wees toch niet zo bang!! Ik ben er toch!! Waarom hebben jullie geen vertrouwen in mij?' Daarna staat Jezus - midden in die open neer gaande boot- op, richt zich tot de wind en de golven en zegt; 'Stil!! Weest stil!!
En de wind gaat liggen en over de golven komt een grote kalmte.
Alles wat de leerlingen zo angstig maakte… verdwenen.
De leerlingen zijn stomverbaasd en zeggen tegen elkaar: 'Wat is Jezus toch voor iemand dat zelfs de wind en de golven doen wat hij zegt?
Tweede keer verhaal
-Je kunt het verhaal een keer gewoon voorlezen en dan een tweede keer waarbij de kinderen bij het verhaal passende geluiden mogen maken.

Gespreksvragen
- *Wanneer ben jij onder de indruk van de natuur?*
- *Welke dingen uit de natuur vind je mooi? En welke spannend of eng?*

Spel bij het thema 'bang zijn' uit het verhaal

Inleiding: De leerlingen van Jezus zijn bang in de storm, maar er zijn nog veel meer dingen waar je bang voor kunt zijn. Laten we eens ontdekken welke dat zijn en wat je kunt doen als je bang bent.
Verdeel de zaal in twee delen: de ene kant is 'niet bang', de andere kant is 'bang'.
Geef een aantal voorbeelden, de kinderen gaan steeds staan aan de kant die bij hen past. *Af en toe* kun je een kind om een toelichting vragen: `***waarom kies je voor deze kant?***` Dit hoeft niet bij ieder voorbeeld.

Voorbeelden: spinnen, spannende film op de tv, onweer, honden, een donker bos, het licht doet het niet, ruziënde mensen, iemand is erg boos op je, in een grote winkel zie je opeens je vader/moeder niet meer, harde wind.

Slot: Jullie hebben gezien dat je voor heel verschillende dingen bang kunt zijn.
- *Mag je bang zijn? Of moet je altijd stoer zijn? Wat kun je doen als je bang bent?*

Werkvorm: kussenslopen versieren
Benodigdheden: witte kussenslopen (voor iedereen één), textielstiften.
Inleiding: In het verhaal horen we hoe Jezus rustig ligt te slapen, terwijl het stormt. Wij liggen soms wakker als het - letterlijk of figuurlijk - stormt.
Startvragen
- *Hoe slaap jij meestal?*
- *Waar kun jij wakker van liggen?*
- *Wat heb jij nodig om rustig te kunnen slapen en wat helpt als je niet kunt slapen?*

Creatieve verwerking:
1. Versier het kussensloop met textielstiften of textielverf.
2. Schrijf of teken er iets op wat je bij het verhaal vindt passen of waar je graag aan herinnerd wordt als je naar bed gaat (bijvoorbeeld 'wees niet bang').

Om door te praten:
- *Wat staat er op jouw kussensloop en waarom heb je dit gekozen?*
- *Hoe zou het volgens jou kunnen dat Jezus gewoon lag te slapen in de boot tijdens de storm?*

Rembrandt van Rhijn schilderde dit in 1633. Het is de enige keer dat hij de zee schildert. (Zie voor vergroting binnenkant achterkaft) Je ziet hoe het tuig los raakt en gevaarlijk boven de hoofden van de bemanning vliegt. Iedereen is bezig zichzelf te redden. Op het schip portretteerde Rembrandt ook zichzelf gekleed in het rood. – *Wat zie je hem doen?* Terwijl hij zijn muts vasthoudt grijpt hij een touw. *Wat doen de anderen?* De overige bemanningsleden gaan gehuld in de schaduw en scharen zich rondom Jezus, op wie hun hoop is gevestigd).
Het schilderij werd in 1990 uit een museum in Boston gestolen.

Materiaal voor : Startdag of afsluitende dag of ontmoetingsdag

Elke Gemeente gebruikt het materiaal op eigen wijze. Dus hebben we het in het vervolg over ***'de dag'****.*

Soms worden aanwijzingen herhaald om het uitknippen per workshop makkelijker te maken.

Vooraf

Eerst *'waarom'* of *'waartoe' deze dag?* Het doel bepaalt grotendeels de inhoud en vorm van deze dag.

Als je inzet op 'elkaar weer ontmoeten na de zomervakantie' ruim je extra gelegenheid voor ontmoeting in. Dat kan via verschillende werkvormen.

Als je inzet op 'introductie nieuw thema' kan je de nadruk leggen op een korte kennismaking met het thema. En daarbij uitnodigen om in de komende tijd deel te gaan nemen aan gespreksgroepen die zich met het thema gaan bezighouden.

Als je inzet op kinderen en jongeren en ouderen die kunnen kennis maken met de gemeente zet je in op werkvormen waarin jong en oud elkaar en de gemeente kunnen leren kennen.

Gaan we voor *een halve* of *een hele* dag, of misschien *een heel weekend?*

Dient de dag

- als afsluiting van een (zomer)periode waarin we elkaar niet zoveel gezien hebben
- als start van het nieuwe seizoen
- om een nieuw thema te introduceren
- om gewoon een inspirerende ontmoeting samen met mensen die ertoe uitgenodigd worden te hebben enz.

Het thema van dit jaar is: ***'Door het water''****.*

(door water heen komen we tot bevrijd leven, maar water kan ook de dood veroorzaken)

Ontwerp: Marjolein Hoogendoorn Passievilt.nl

Praktisch regelen

- Bedenk de meest geschikte **datum en een begin en eindtijdstip**.
- **Overleg met** organist, koster, kerkkoor, jeugdwerkleiding of welke andere gremia er ook maar actief zijn in de gemeente of deze datum ook in hun programma past en wat zij eventueel willen bijdragen van inhoudelijke tot praktische zaken. Wie maakt eventueel de lunch klaar? Wie zorgt voor koffie/thee?
- Wordt het **een hele dag of een gedeelte** ervan of is een aangeklede kerkdienst de meest geëigende vorm?
- Bekijk de **ruimte**: kan je werken in groepen omdat er voldoende **binnen-ruimtes** zijn? Is er een ruimte die groot genoeg is om allemaal in te passen voor bijv. een gezamenlijke maaltijd en/of een viering. Zo niet, is het dan mogelijk een ruimte te huren bijv. van scouting of te lenen van een ander kerkgenootschap door bijv. een keer die zondag van gebouw te ruilen. Bekijk ook de **'buiten'** mogelijkheden, zowel direct rondom de kerk als in ruimere omgeving.
- Is de **'dag' alleen voor eigen gemeente**? Kan er vruchtbaar **samen**gewerkt worden met anderen? En zijn dat andere doopsgezinde gemeenten of 'andere' gemeenten in de buurt?
- Denk aan **publiciteit** en **tijdig doorgeven van data** zodat iedereen er in haar of zijn agenda rekening mee kan houden. Hang eventueel posters op op geëigende plaatsen, zet berichten op social media, roep alle kringen en groepen op en vergeet ook de kinderen en jongeren niet.
  Er is veel materiaal aangeleverd maak daarin een keuze voor wat in jouw doelgroep het meest geschikt is.

De 'dag' zelf

Inhoud en vorm horen bij elkaar. Soms zijn op allerlei gebied (menskracht, ruimte, enz.) mogelijkheden beperkt of kunnen zich juist (onverwacht) mogelijkheden voordoen. Deze algemene aanwijzingen kunnen je op weg helpen, soms zelfs om het onmogelijk geachte mogelijk te maken!
Natuurlijk hoort er op 'de dag' een (vorm van) **dienst** te zijn. Het is een goede gelegenheid om er iets 'anders dan anders' van te maken, met naast herkenbare elementen, ook verrassende dingen. Vanwege het thema 'Door het water' hebben we ***het verhaal van Noach*** voor 'de dag' gebruikt.
Je kunt de dag beginnen met een dienst, maar het is vaak verrassend om eerst samen op de een of andere manier aan het werk te gaan en samen iets te beleven en dan dat, wat beleefd is, in de dienst te gebruiken.
Als je begint met een dienst, bereid die dan ook met een kleine groep voor (daarbij kun je 1 t/m 8 ook gebruiken) en denk daarbij ook aan de inbreng van kinderen en jongeren (die worden vaak over het hoofd gezien). Er kunnen dan voldoende impulsen in de dienst zitten om er in een nagesprek of in workshops mee verder te gaan.
De verkondiging van deze dienst zal waarschijnlijk wat korter moeten zijn. Maar – ook (of juist!) een 5 minutenpreek kan inspirerend zijn.
De meest eenvoudige vorm is in groepjes: Er worden hieronder ***8 mogelijke*** groepjes aangeboden.) Maak als organiserende leiding een keus uit het aangeboden materiaal, dat het beste bij jouw 'dag' past. Het materiaalthema 'door het water' speelt een rol en in de dienst is gekozen voor het verhaal van Noach. Zie p.89 e.v.

Voorbeeld voor een dagprogramma:

- **10.00** ***Inloop,*** koffie, thee limonade, ***registratie voor een Workshop met meegeven papier met plaats waar die workshop straks plaats zal vinden. Uitleg workshops zie p.91-100***
- **10.30** ***Welkom. Introductie van het thema:***
  Na je welkom en de introductie van het thema water, kun je bijvoorbeeld- voor het gaan naar de Workshops- de volgende tekst van Jesaja 55: 1 en 10,11 laten horen: en daarna de meditatieve oefening als voorbereiding op de workshops

  1 Hierheen! Hier is water,
  voor ieder die dorst heeft.
  Kom, ook al heb je geen geld.
  Koop hier je voedsel en eet.
  Kom, koop voedsel zonder geld,
  koop wijn en melk zonder betaling.

  10 Zoals regen of sneeuw neerdaalt uit de hemel
  en daarheen niet terugkeert
  zonder eerst de aarde te doordrenken,
  haar te bevruchten en te laten gedijen,
  zodat er zaad is om te zaaien en brood om te eten –
  11 zo geldt dit ook voor het woord
  dat voortkomt uit mijn mond:
  het keert niet vruchteloos naar mij terug,
  niet zonder eerst mijn wil te doen
  en te volbrengen wat ik opgedragen heb.

Om ons straks in onze Workshops beter te kunnen verdiepen in het thema 'door het water' doen we nu eerst even samen een ontspannende meditatieve oefening:
We beginnen met een concentratie oefening. Dat kan door in een kring te gaan zitten en in stilte drie eenvoudige 'opdrachten' te doen. Het fijnst is als de opdracht buiten gedaan kan worden. **Ga zitten, ontspan je. Maak los je handen en je nek en je hoofd en je benen ontspan je. Let nu op je ademhaling. Adem in…Adem uit…** (herhalen tot rust is gekomen).
Sluit nu je ogen en adem in adem uit…
Ga nu in gedachten terug naar thuis vanochtend*… (steeds !! na een vraag* *een tijdje* **stil***).*
- Hoe klaterde het water toen je dat vanochtend weg liet lopen? Hoor je het nog?
- Hoe heeft regen vanochtend in je ontbijt verborgen gezeten?
- In welke vorm heb jij vanochtend in huis water geproefd? (tanden poetsen, thee enz.)

Je bent vanochtend naar buiten gegaan… *(adem in adem uit …)*
- Hoe voelde het buiten op je gezicht?
- Ben je ergens onderweg op een of andere manier nog water tegen gekomen? Wat zag je? (bij regen op die dag: Wat voelde je?)

Ga nu in gedachten naar hier… *(het in en uitademen steeds even herhalen nadat het beeld opgeroepen is)*
Water voor je geboorte zwom je er in. Uit het water ben je voortgekomen… **adem in adem uit…**
Mensen lopen met flessenwater. Zonder water kan een mens niet leven. Stel je dat water tegen de dorst voor **…, adem in adem uit…**
Mensen kunnen elkaar via boten op water bereiken. Stel je die mensen verbindende rivieren en kanalen voor…. **adem in adem uit…**
Water kan geweldig losbarsten. Het overstroomt…. Stel je dat verwoestende water voor **….adem in adem uit….. adem in adem uit…**
stel je zelf in het midden van stromend losbarstend water voor…**adem in adem uit …**
de profeet Jeremia zegt: Met het levende water kun je ellende aan. Stel je dat levende water voor dat je kracht geeft temidden van de stroom..
adem in adem uit…
Rivieren scheiden door grenzen vaak het ene volk van het andere.
adem in adem uit (herhalen)
Stel je die volkeren en mensen scheidende rivier voor.. **adem in adem uit … adem in adem uit**
De profeet Amos zegt: Laat recht stromen als water. Stel je dat als water stromend recht voor **adem in adem uit … adem in adem uit.**
Een bron was vaak een plaats van ontmoeting, stel je die bron voor .. **adem in adem uit … adem in adem uit**
De ene mens ontmoet bij de bron bij het water de andere. Aandacht voor de ander Stel je die ontmoeting van mensen bij het water voor **adem in adem uit…**
Mensen spreken over het "Levende water" dat redt. **Verdiep je in dat levende water. adem in adem uit…**
We blijven nu in stilte ….
Probeer in die stilte tijd in je zelf naar boven te laten komen een beeld van water dat je raakt…. Herinner je dat beeld. **Adem in adem uit ..Probeer dat beeld vast te houden** … adem in adem uit….. adem in adem uit … adem in adem uit..
We gaan nu langzaam uit onze concentratie komen**. Open je ogen… KIJK …**
Begin je hoofd op en neer te bewegen…. Maak je hals los, draai rond met je hoofd. Beweeg je bovenlichaam. .. herhalen
Zwaai met je linker hand naar beneden laat hem bengelen. Zwaai met je rechter hand naar beneden laat die bengelen… herhalen
Beweeg nu je onder lichaam van voor naar achteren blijf bewegen….
Til nu je linker been op draai met je voet in de rondte, herhalen**… Zet je linker voet neer.**
Til nu je rechter been op en draai met je rechtervoet in de rondte, herhalen
Zet je rechter voet neer.

- **Ga nu** -als je dat kan - **staan. En loop even een rondje om je stoel.**
- **Ga nu weer zitten** en probeer het beeld van water dat het sterkst in je is opgekomen nu op een of andere manier vast te houden.
  En loop naar de plek waar jouw workshop is…

10.30 ***Uiteengaan in groepen, die door de leidinggevenden gekozen zijn om te doen.*** Groepen **uitvoeriger besproken op p. 5**.

De volgende suggesties hierbij:

1 Gesprek p.89 – **2** Tekenen/schilderen p.90 – **3** Haiku p.90 – **4** Lezingen met diverse stemmen oefenen p.91 – **5** Liederen maken of zoeken p.94– **6** Gebeden maken p.95 – **7** Kleine kinderen mogelijk Memoryspel spelen of dieren zoeken. Oudere kinderen een verhaal en daarna memory of dieren zoeken. Poster van vissen maken. p.97– **8** Acht mensenplaatjes maken of uitknippen om in de dienst te gebruiken. Duif met tak maken en de Ark maken. Ook is het bijgeleverde Dieren memoryspel straks te gebruiken. p.99–

Alles van groep 8 kan ook van tevoren door vrijwilligers voor de dag zijn gemaakt. Als het materiaal al gemaakt is dit geven aan groep 4 *(waar zit die?)* ***om er mee te oefenen, anders contact zodra het klaar is. De niet genoemde dieren worden door groep 7 meegebracht. Als groep 7 er niet is, een andere groep memory laten spelen en de plaatjes laten meebrengen.***

(Aan 2 t/m 8 kunnen ook jongeren en kinderen meedoen!!
Sommigen jongeren spreekt zelfs groep 1 aan!!)

11.15 Inleveren van wat tot nu toe ontdekt en gemaakt is.

11.20 Koffie, limonade enz.

11.35 Uiteengaan in groep van je volgende keus of vervolg van waar je als groep mee bezig was:

1 Gesprek p.89– **2** Tekenen/schilderen p.90– **3** Haiku p.90 – **4** Verhaal voor de Dienst oefenen p.91- **5** Liederen zoeken p.94 – **6** Gebeden maken p.95– **7** Verhaal Memory en dieren zoeken via memory. Vissen tekenen en verven/kleuren p.97 – **8** Knippen of tekenen figuren voor de dienst.p.99 **Ark maken** p.100 *(ligt aan de tijd,* ***anders die van tevoren*** *laten maken).* ***Alleen groep*** **4 Lezingen oefenen blijft dezelfde als eerder!!**

12.30 Lunch

13.30 Wandeling bij mooi weer of even bijpraten met elkaar (*leiding verzorgt papieren, ordent liederen en wat gemaakt is).*

14.30 Viering

15.30 Afsluiting

Voorbeeld voor een halve dag programma met 'door het water'

(en het verhaal van Noach)

10.00 Inloop, koffie, thee limonade, registratie voor een eventuele groep met plaats van samenkomst op papier

10.30 Welkom. Introductie van het thema: Zie p.88 en p.89 van het dagprogramma

11.00 Uiteengaan in groepen onderwerpen die van tevoren door de leiding gekozen.*(zie voor pagina verwijzing hierboven)*

1 Gesprek –**2** Tekenen/schilderen – **3** Haiku - **4** Verhaal voor dienst oefenen **5** Liederen zoeken – **6** Gebeden maken – **7** Verhaal Memory en dieren zoeken via memory. Vissen tekenen en verven/kleuren – **8** Knippen of tekenen figuren voor de dienst. **Ark maken**. *(ligt aan de tijd, anders die van tevoren laten maken).*

11.40 Inleveren van wat ontdekt en gemaakt is. *Leiding ordent het.*

11.45 Pauze Koffie, limonade, koekjes enz.

12.00 Viering **13.00 Afsluiting** met eventueel eenvoudige lunch

1 Gespreksgroep

Vooraf: Er wordt hieronder veel aangeboden. Lang niet alles hoeft ter sprake te komen. Het gaat om een verdiepend gesprek.
Introductie: Korte kennismaking met elkaar via onderstaande vragen kan steeds verder in het thema worden gekomen.

- *Heb je wel eens geweldige dorst gehad? Kun je daar wat over vertellen?*
- *In Nederland zijn de eerste steden gebouwd langs rivieren. Wat zegt dat?*
- *Hoe kwamen onze voorouders aan water voordat de waterleiding is aangelegd?*
  Wat zou het voor jou betekenen als je op die manier aan water moest komen?

In Exodus 17:1-7 gaat het over mensen die bijna van dorst omkomen.

- *Heb jij wel eens geweldige dorst gehad? Wat kan je daarover vertellen?*

In Genesis 6: 5-22 komt de vernietigende kant van water aan de orde.

- *Door welke gebeurtenis ben jij je daarvan bewust geworden?*
- *In hoeverre ben je daar in de rest van je leven rekening mee gaan houden?*
- *Kun je misschien ook een bijbelverhaal noemen dat die vernietigende kracht laat zien?*
- *Waarom heb je de idee dat dat bijbelverhaal zich (n)ooit kan herhalen? Wat betekent die conclusie nu in jouw leven?* (Genesis 6: 5-22)

Een wederdoper op het water
Beroemd is de wederdoper Dirk Willemsz geworden. Hij wordt op 9 mei 1569 gearresteerd omdat hij zich niet weer tot de officiële staatskerk met haar dwingende regels en dreigende taal wil bekeren. Willemsz wordt daarom gevangen gehouden in kasteel Waddestein te Asperen. Op een gegeven moment weet hij met behulp van een touw uit dat kasteel op het ijs van het water rondom het kasteel te komen. Hij begint op het ijs naar de overkant te lopen. Als het lukt dan is hij aan de dood ontsnapt! Maar een bewaker merkt zijn ontsnapping op en zet de achtervolging in. Maar die bewaker met zijn zware curas en bewapening zakt door het ijs en schreeuwt om hulp vanuit het ijskoude water. Dirk Willemszn keert om, om het leven van zijn achtervolger te redden. Het lukt hem de man weer boven op het ijs te krijgen. Maar op het geschreeuw zijn meer bewakers af gekomen. Dirk wordt daardoor opnieuw opgepakt. Zijn voormalige achtervolger geeft echter te kennen dat ze Willems moeten laten gaan. Maar de inmiddels ook aanwezige burgemeester (of in die tijd de Schout) herinnert dan deze bewaker aan zijn eed, waardoor hij zich gedwongen ziet Willemszn tóch gevangen te nemen. Op 16 mei 1569 wordt Dirk Willemszn in Asperen op de brandstapel verbrand, maar omdat er die dag een sterke oostenwind staat, krijgt het vuur geen vat op zijn bovenlichaam. Men hoort dat hij meer dan zeventig keer dingen roept als 'O Heer; mijn God'. De toeschouwers voelen zich er heel onrustig onder worden. Zij getuigen later dat Dirk Willemszn daar uiteindelijk gestorven is, 'met grote standvastigheid', 'nadat hij zijn ziel aan Gods handen heeft toevertrouwd'.
(April 2026 verschijnt er in het engels een boek waarin de dochter van de geredde bewaker een grote rol speelt: "'The Jailor and his daughter" schrijfster Kristen L. Klassen)

-Hoe beleef jij deze redding door het water heen en wat Dirk deed? *-Hoe zou die geredde man zich bij de executie gevoeld hebben?* *-Wat zou het voor jou betekenen dat je als militair bevelen moet uitvoeren waar je eigenlijk fel tegen bent?*	

2 Groep tekenen/schilderen *(Teken- en schilderspullen liggen klaar. **A** t/m **H** afgedrukt)*

Voor leiding: We hebben net een meditatie oefening gedaan.
Leg papier, potlood, kleurenkrijt of verf klaar om ieder het beeld van water te laten afbeelden**.**
- Waaraan denk jij nu bij 'door het water ….?'

3 Groep Haiku maken *(Wat is een Haiku?)*

Uitleg: Een Haiku is een gedicht van drie regels.

5 lettergrepen ***eerste*** regel
7 lettergrepen ***tweede*** regel
5 lettergrepen ***derde*** regel

Maak de Haiku zo zintuigelijk mogelijk. De woorden geven een plaatje dat je als 't ware ziet of voelt of ruikt. Sjoemel niet met verkorte woorden. Laat niet, om uit te komen, lidwoorden weg. Een goede Haiku weet een emotie op te roepen zonder deze te benoemen. Probeer je emotie bij het thema 'water' er in te verwoorden. Ter inspiratie hieronder drie Haiku's*:*

Gladgestreken kalm
wacht het water op de maan
op wind en stroming

Langs de spoorwegberm halverwege het fietspad een houten kruisje. *- Luk Gybels*	De kat rekt zich uit op de plankenhouten vloer, de kachel tikt zacht. *- Margje Ottevanger*	

Leiding intro Haiku : We komen hier met beelden van water na de meditatie nog in ons. Probeer die vast te houden en maak dan een Haiku.

4 Bijbelverhaal als stemmenspel uitvoeren groep

Oefenen met het vertellen van het verhaal door 4 personen: drie sprekenden en **één** aangevende.
Verteller 1 en **Verteller 2** en **de STEM** en tot slot ook **'Noach'** voor al zijn handelingen tussendoor en aan het slot.
'Noach' heeft extra plaatje van duif met olijftak bij zich.
Groep 8 zorgt voor de 8 mensfiguren en maakt eventueel een regenboog en maakt gebruik van het bijgeleverde dieren. **Memoryspel!! Zie *aparte bijlage***
OF regenboog, mensfiguren en de ark zijn eerder al gemaakt. En zijn nu meegenomen*!*

N.B. Deel vóór de dienst de mensfiguren en de dieren van het memory -voor zover de jongeren die al niet hebben- uit.
Velen kunnen dan aan het 'laden van de ark' mee doen.

Verhaal tekst is gehaald uit: Genesis 6: 6-11; 14-22 Genesis 7:4; 17-22 , Genesis 8: 1-4; 6-11; 16-19 en Genesis 9: 8-15

VERTELLER 1
God zag dat de slechtheid van de mens op de aarde groot was, en dat al de gedachtespinsels van de harten van de mensen elke dag alleen maar slecht waren. Toen kreeg God berouw over het feit dat de mens op de aarde gemaakt was, en Gods hart was heel bedroefd. En God zei:

STEM
Ik zal de mens, die Ik geschapen heb, van de aardbodem verdelgen, van de mens tot het vee, tot de kruipende dieren en tot het vliegende in de lucht aan toe, want Ik heb er berouw over dat Ik hen gemaakt heb.

VERTELLER 2:
Maar ***Noach*** vond genade in de ogen van God.
Noach was een rechtvaardig, oprecht man onder zijn tijdgenoten. Noach wandelde met God.
En Noach verwekte drie zonen: Sem, Cham en Jafeth.
Maar de aarde was verdorven voor Gods aangezicht en de aarde was vol met geweld.
Daarom zei God tegen Noach: Het einde van alle vlees is voor Mijn aangezicht gekomen, want de aarde is door hen vervuld met geweld; en zie, Ik ga hen met de aarde te gronde richten. En God zei: tegen Noach:

STEM
Maak voor jezelf een ark van palmboomhout. In vakken ingedeeld moet je deze ark maken en hem vanbinnen en vanbuiten met pek bestrijken. Maak van boven een gat en een raam aan de zijkant.
En Ik, zie, Ik ga een watervloed over de aarde brengen om alle vlees waarin een levensgeest is, van onder de hemel te gronde te richten; alles wat op de aarde is, zal de geest geven.
Maar met ***jou*** zal Ik Mijn verbond maken; en ***jij*** moet in de ark gaan, ***jij***, je zonen, je vrouw en de vrouwen van je zonen met jou.
En je moet van al wat leeft, van alle vlees, twee van elk in de ark laten komen om ze met je in leven te houden: een mannetje en een vrouwtje moeten het zijn. Van het vliegende naar hun soort, van het vee naar zijn soort, en van de kruipende dieren

van de aardbodem naar hun soort, zullen er twee naar je toe komen, om ze in leven te houden.
En jij, neem voor jezelf van al het voedsel dat gegeten wordt, en verzamel dat bij je, zodat het voor jou en voor hen tot voedsel zal zijn.
Want over zeven dagen zal Ik het op de aarde veertig dagen en veertig nachten laten regenen; en Ik zal al wat bestaat, wat Ik gemaakt heb, van de aardbodem verdelgen. (7:4)
En Noach deed, zoals God hem bevolen had. …..

Hier houdt de lezing even op. **Noach** (als persoon aangewezen) **roept** iedereen, die een plaatje van **een dier met 4 poten** heeft om te komen en het in de ark te brengen, vervolgens **vraagt Noach** allen die **een kruipend beest** als plaatje hebben te komen en dat in de ark te brengen en tenslotte vraagt **Noach of iedereen die een dier met vleugels in de ark kan komen brengen. Maar eerst: Wie heeft duif? Wie raaf? Die gaan als laatste!! (** de plaatjes van **duif en raaf als laatste bovenop)** . Verder: Wie heeft een vrouw als afbeeldingen of wie heeft tekening die een van de 4 vrouwen voorstelt? **Noach roept dan:** (steeds even tussenpoos voor volgende) **Mijn vrouw: Ja lieve nu in de ark…. vrouw van Sem, …vrouw van Cham,** …**vrouw van Jafeth,** dan roept Noach diegenen naar voren die een man als afbeelding hebben '4 mannen' komen naar voren en **Noach roept : Sem in de ark** .. **Cham in de ark** … **Jafet in de ark** … **ja en nu ga ik Noach als laatste de ark in** en sluit ik het venster..
VERTELLER 1: *(tijdens het verhaal wordt door de deelnemer 'Noach' de ark opgetild en hoger en hoger weggezet)*
De vloed was veertig dagen op de aarde, en het water nam toe en hief de ark omhoog, zodat hij van de aarde oprees. En het water steeg en nam sterk toe op de aarde; en de ark dreef op het water. Het water steeg meer en meer op de aarde, zodat alle hoge bergen die onder heel de hemel zijn, bedekt werden. Nog hoger steeg het water, en de bergen werden bedekt. En alle vlees dat zich op de aarde bewoog, gaf de geest: de vogels, het vee, de wilde dieren en alle kruipende dieren, die over de aarde kropen, en alle mensen. Alles met adem van levensgeest in zijn neusgaten en alles wat op het droge leefde, stierf.
(de ark blijft heen en weer wiebelen)

VERTELLER 2
En God dacht aan Noach en aan al de wilde dieren en al het vee dat bij hem in de ark was; en God liet wind over de aarde gaan, zodat het water bedaarde.
Ook werden de bronnen van de watervloed en de sluizen van de hemel gesloten, en de regen uit de hemel werd gestopt.
Vervolgens vloeide het water van boven de aarde terug, gaandeweg vloeide het terug.
En de ark bleef in de zevende maand, op de zeventiende dag van die maand, vastzitten op het gebergte van Ararat.. *(ark komt stil te liggen op een tafel of iets anders 'hoogs')*

VERTELLER 1 *(Persoon 'Noach' handelt hier steeds mee als de vertelling zover is)*
Gaandeweg werd het water minder, tot aan de tiende maand. In de tiende maand, op de eerste dag van de maand, werden de toppen van de bergen zichtbaar.
En het gebeurde na verloop van veertig dagen dat Noach het **venster** van de ark,

dat hij gemaakt had, opendeed***. (Noach opent venster van de ark)***
En hij liet een raaf los, die heen en weer bleef vliegen totdat het water van boven de aarde opgedroogd was***. (Noach laat het papier van de raaf vliegen en laat het dan los)***
Daarna liet hij een duif van bij zich los om te zien of het water op de aardbodem afgenomen was. ***(Noach laat het papier van de duif vliegen in de hand vliegend houden na volgende zin terug)***
Maar de duif vond geen rustplaats voor de holte van haar voet; daarom keerde zij naar hem terug in de ark, want het water stond nog boven heel de aarde. Noach bracht haar weer bij zich in de ark.
Noach wachtte nog eens zeven dagen; toen liet hij de duif wéér los uit de ark.
(Noach laat het papier van de duif vliegen en brengt na volgende zin het extra plaatje van de duif met olijftakje terug)
En tegen de avond kwam de duif naar hem toe; en zie, er was een afgebroken olijfblad in haar snavel; daaraan merkte Noach dat het water op de aarde afgenomen was.
Toen wachtte hij nog eens zeven dagen en liet toen de duif los, ***(Noach laat het papier van de duif vliegen)*** maar zij keerde niet meer naar hem terug. En God zei: tot Noach:

STEM

Ga de ark uit, u, uw vrouw, uw zonen en de vrouwen van uw zonen met u.
Laat al de dieren die bij u zijn van alle vlees, de vogels, het vee en alle kruipende dieren, die over de aarde kruipen, met u naar buiten gaan, zodat zij zich overvloedig uitbreiden op de aarde en vruchtbaar zijn en talrijk worden op de aarde.

VERTELLER 2

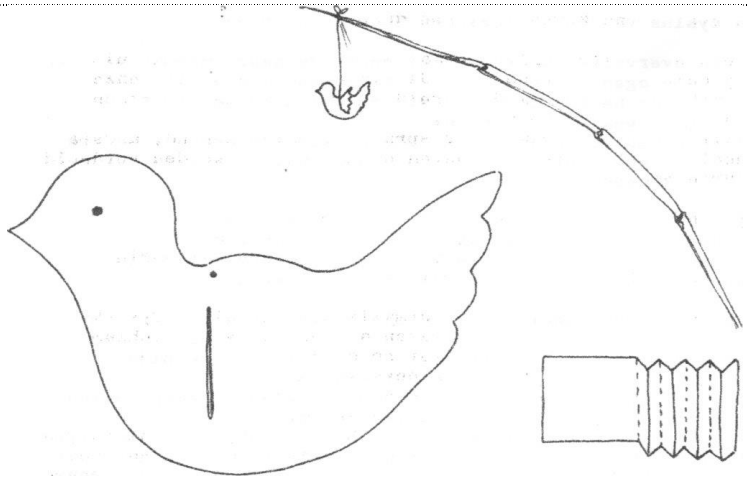
Toen ging Noach naar buiten, en zijn zonen, zijn vrouw en de vrouwen van zijn zonen met hem.
Alle dieren, alle kruipende dieren en alle vogels, alles wat zich op de aarde beweegt, overeenkomstig hun soorten, gingen de ark uit. En Noach dankte God.
En God zei tegen Noach en zijn zonen met hem:

STEM

Ik, zie, Ik maak Mijn verbond met jou, met je nageslacht na jou, en met alle levende wezens die bij je zijn: de vogels, het vee en alle dieren van de aarde met jou; van alles wat uit de ark is gegaan, tot alle dieren van de aarde toe. Ik maak Mijn verbond met jou, dat *niet meer* alle vlees door het water van een vloed zal worden uitgeroeid, en dat er *geen vloed* meer zal zijn om de aarde te gronde te richten.
Dit is het teken van het verbond dat Ik geef tussen Mij en jou, en alle levende wezens die bij je zijn, alle generaties door tot in eeuwigheid:
Mijn boog heb Ik in de wolken gegeven; die zal dienen als teken van het verbond tussen Mij en de aarde.
Het zal gebeuren, als Ik wolken boven de aarde breng en de boog in de wolken gezien wordt, dat Ik *dan* aan Mijn verbond zal denken, dat er is tussen Mij en jou en alle levende wezens van alle vlees:
Het water zal *niet* meer tot een vloed worden om alle vlees te gronde te richten***.***
Duif nog een klein groen takje door de snavel doen.

Een duif maken:
Trek de duif na op stevig papier en knip die uit.
maak een snee waar je die in het voorbeeld ziet.

Neem een a5 papier en laat dat de kinderen geribbeld vouwen.
Daarna kunnen ze het door de opening duwen zodat de duif aan beide zijden vleugels krijgt

Zie voor groot en in kleur p. 100

5 Een lied maken

In Jesaja 55: vers 1 en verzen 10,11 is het volgende te beluisteren:

(eigen vertaling)

'Kom dorstigen! Hier is water voor iedereen die dorst heeft!!'
Zoals de regen en de sneeuw neerdaalt uit de hemel en daarheen niet terugkeert zonder eerst de aarde te doordrenken, haar te bevruchten en haar uit te laten spruiten, aan de zaaiende zaad gegeven en aan de etende brood.-
Zo geschiedt het ook met mijn woord, dat voortkomt uit mijn mond: het keert niet vruchteloos naar mij terug, niet zonder eerst te doen wat mijn wil was en mijn opdracht met goed gevolg vervuld te hebben.

- *Maak samen een lied bij bovenstaande tekst op een bestaande melodie.*
  (Je kunt zelf een melodie kiezen. Je kunt ook voor de melodie van lied 923. 'Wil je wel geloven dat het groeien gaat' kiezen.)

  - Of zoek uit liederenbundels liederen die je bij het thema water en Noach en de ark vindt passen. *(als de pianist of organist dat aan kan)*

6 Gebedsgroep

Vooraf voor de leiding: Je kunt er voor kiezen om één onderdeel hiervan ter sprake te brengen.
Bijvoorbeeld: Maak voor een dienst nu: dankgebed, gebed om vergeving, voorbeden, of zegenbede. *(papier en potloden nodig).|*
- Probeer te bedenken in welk gebed je het ook over één van de betekenissen van water zou willen hebben.
Ieder begint met een ander gebed en op het laatst kun je elkaar helpen en aanvullen. Dan kunnen die gebeden in de dienst gebruikt worden.
Je kunt er ook voor kiezen het met een groepje een gesprek te hebben over bidden.

Inleiding: Bidden wat is dat?
Probeer even goed na te denken over de volgende vraag. En zet je antwoord even op een papiertje.
- *Wat betekent voor jou: bidden?*
- *Wie wil er met de anderen delen wat je bij bidden gedacht hebt?*

Teresia van Avila (1515-1584), een Spaanse mystica is zich er op gaan toeleggen om zó te bidden. Haar meest bekende "gebed" is eigenlijk een gedicht, "Nada te turbe" (Laat niets je verontrusten), dat drukt de essentie van haar spirituele weg uit: vertrouwen op God, geduld en de overtuiging dat alleen God genoeg is. Ze schrijft:
'Laat niets je verontrusten, laat niets je bang maken, alles zal voorbijgaan. God verandert nooit; geduld verkrijgt alles, wie God heeft, komt niets tekort. God alleen voldoet', een oproep tot innerlijke vrede en volledig vertrouwen op God.
- *Wat zegt dit 'laat niets je verontrusten' van Teresia van Avila jou?*

Bidden is een vanzelfsprekend onderdeel van veel bijbelverhalen
bijvoorbeeld: Jona bidt in de buik van de vis (Jona 2:2-10).

- *Wat herinner jij je nog van het doel van het gebed in dit bijbelverhaal?*

Van het gebed als mens alleen… naar het gebed samen met velen…
Vaak is het gebed in je eentje tot God óók de weg om de kracht te vinden om je in de geloofsgemeenschap in gebed te kunnen uiten.
Martin Luther King is daar een voorbeeld van.
In zijn eentje worstelde hij met de opdracht die hij vanuit Gods Liefde voor alle mensen voelde. Aan de andere kant overspoelde hem angst voor de tegenstand die hij teweeg bracht. Hij wist dat het hem het leven kon kosten. Nachtelijk gevecht: doorgaan niet doorgaan?
Hij zag als geen ander dat ondanks de afschaffing van de slavernij rond 1860 veel zwarte mensen zich nog steeds gedroegen als minderwaardige mensen. Ze lieten zich leiden door angst. En de blanken bejegenden hen als inferieur uit angst dat ze hun superieure positie, die ze zich aanmatigden, zouden verliezen. Ook zij hadden nog een lange weg van bevrijding nodig. Een weerkerend thema bij Martin Luther King is: ***alleen liefde is in staat is om angst te verdrijven.*** (1 Joh. 4) Hij zag het duidelijk: Het is een lastige weg, maar wél de enige weg, want met haat en wraak kom je er niet. En nadat hij in de nacht geworsteld heeft krijgt hij overdag - buiten voor een grote menigte staand - opeens de kracht om te zeggen: I have a dream….

Ik heb een droom dat op een dag elke vallei omhoog zal komen, elke heuvel en elke berg klein gemaakt zullen worden, de dichtbegroeide plaatsen tot vlakten zullen worden, en de scheve plaatsen recht zullen worden gemaakt en de glorie van de Heer onthuld zal worden en ***al wat van vlees en bloed is dit tezamen zal zien****. Dit is onze hoop. Dit is het geloof waarmee ik naar het zuiden van de Verenigde Staten terugkeer. Met dit geloof zullen we in staat zijn een kiezelsteen van hoop te houwen uit de berg van wanhoop. Met dit geloof zullen we in staat zijn de schetterende wanklanken van ons land om te vormen tot een prachtige symfonie van broederschap. Met dit geloof zullen we in staat zijn samen te werken, samen te bidden, samen te vechten, samen naar de gevangenis te gaan, samen op te komen voor vrijheid in de wetenschap dat wij op een dag vrij zullen zijn….*

De grondwet in de V.S. werd gewijzigd: mensen van elke huidskleur dezelfde rechten… Martin Luther King werd vermoord.

- *Op welke manier zie jij dat 'het overwinnen van angst' ook nu cruciaal in de wereld is?*
- *Water speelt in de bijbel vaak een rol bij het overwinnen van angst. Waarom zou 'door het water heen' voor zo veel mensen 'bevrijding' betekenen?*

Gebed in een geloofsgemeenschap

Als we in een geloofsgemeenschap samenkomen dan wordt er altijd gebeden.

- *We kunnen proberen aan het einde van het gesprek gebeden voor de dienst te maken.*

We zijn sociale wezens, gevoelig voor verbinding en gewoontes. In een dienst komen daarom ook gewoontegetrouw diverse 'soorten' gebeden terug. Ze staan in de volgende tekst tussen haakjes vermeld. Als je zelf even geen woorden hebt kun je je opeens in de samenkomst gedragen voelen door de woorden die een ander tijdens het bidden uit.

We zijn blij dat we een binding hebben met G'd, dat we voelen dat we samen geroepen worden en uiten dat. We danken dat we hier op adem moge komen bij u. We danken dat u ons hier samen roept. *(dankgebed).*

Aan de andere kant beseffen we - tijdens dat samen geroepen worden - dat we vaak steken laten vallen: bv. We hebben onrecht niet voorkomen, we hebben niet de hele waarheid verteld, we hebben een medemens niet goed behandeld, we hebben gegeven om te ontvangen, we hebben onze vrienden lief maar blijven onze vijanden haten.. *(gebed om vergeving).*

Bidden voor mensen die slachtoffer zijn van misstanden in de wereld, voor een zieke, voor mensen in de problemen, voor herstel van vernietigde natuur, voor het weer in evenwicht komen van jezelf en anderen. *(voorbeden).*

Een gesprek met G'd in stilte zoekend of gewoon je hart openend: kracht ontvangend om dat wat je overkomt te dragen en er mee om te gaan. (*stilte)*

daarna volgt dan meestal het gebed dat Jezus ons leerde: **Onze Vader**…..

Je kunt bemoedigende en positieve krachten van DE EEUWIGE voor alle aanwezigen vragen. Je kunt ook stukjes van de teksten op p.99 gebruiken. Of eigen tekst bedenken *(zegenbede). Je kunt natuurlijk* DE EEUWIGE *ook vervangen door een woord dat jou meer past.*

P.S. in de doperse traditie vraagt de voorganger dit ook voor zichzelf dus zegt: ***ons****.*

Voorbeeld: a
G'd zij vóór ons om ons een weg door het water heen te banen.
G'd zij áchter ons om ons te beschermen tegen kolkende golven.
G'd zij ónder ons, om op te vangen als we in een droge put dreigen te vallen.
G'd zij ín ons om ons te troosten wanneer we onze tranen niet kunnen tegenhouden.
G'd zij óm ons héén, als een bron van liefde en er zijn, als anderen over ons heen vallen.
Zó zegene ons G'd - . Amen

Voorbeeld b
De EEUWIGE zegene en behoede ons
De EEUWIGE doe haar aangezicht over ons lichten en zij ons genadig;
De EEUWIGE verheffe zijn aangezicht over ons en schenke ons vrede... AMEN

Voorbeeld c
Moge God ons zegenen met onrust
over gemakkelijke antwoorden, halve waarheden en oppervlakkige relaties,
zodat er diepgang moge zijn in onze harten.
Moge God ons zegenen met boosheid
over onrechtvaardigheid, onderdrukking en de uitbuiting van mensen,
zodat rechtvaardigheid, vrijheid en vrede gaan stromen.
Moge God ons de wijsheid en kracht geven om ons niet door geld te laten verleiden.
Moge God ons zegenen met tranen
tranen voor hen die lijden door pijn, verstoting, honger en oorlog,
zodat we onze handen kunnen uitstrekken tot troost
om pijn in saamhorigheid te veranderen.
Moge God ons zegenen met voldoende dwaasheid
om te geloven dat er een bron van levend water is, waaruit we mogen drinken en
verbondenheid tussen verschillende mensen mogen beleven.
Moge God ons zegenen met honger en dorst,
totdat we onze rust gevonden hebben in God alleen. Amen.

7 Verhalen Memoryspel groep en een Poster maken voor jongeren en kinderen

Er kan samen een poster (aquariun) met vissen gemaakt worden. Vissen uitknippen of tekenen en daarna kleine papiertjes knippen of scheuren als 'schubben' plakken. Van onderen naar boven.
Het bijgeleverde **memoryspel kan gespeeld worden** en later worden de kaartjes van de diverse dieren dan in de ark gestopt. Als er één veel memory heeft gewonnen laat ze dan met elkaar delen omdat Noach vraagt of iedereen dieren wil brengen naar de ark. Je kunt er ook voor kiezen alle kaartjes te verstoppen en ze de kaartjes laten zoeken omdat die straks in de ark terecht moeten komen. Laat ze dan ook steeds ontdekken dat er twee van dezelfde soort moeten zijn en die met elkaar ruilen. Zodat iedereen met paren dieren naar de ark kan tijdens de dienst. Mocht je de **Samenleesbijbel** hebben. Daar staat op p. 43 hoe je een duif kunt vouwen.
Ook is er een duif om na te maken op p. 94 van deze map te vinden.
Zie ook het verhaal op p.98.

Een grote regenboog wordt thuis gemaakt of door een groepje.
Zie daarvoor p.100

Zie voor Memoryspel de aparte losse bijlage. Om elk blad op iets steviger papier twee maal af te drukken en te kunnen uitknippen in een aparte bijlage.

Knipaanwijzing voor het Memory:

Alleen de witte onderkant op de lijn onder de naam van de dieren ***afknippen***.
Verder het wit rechts en links laten ***staan***!
Dan hebben alle kaarten dezelfde afmeting!

Verhaal: Er waren eens een moeder en vader die drie zoons hadden. Ze gaven hen de namen: Sem, Cham en Jafeth. En hun vader heette: Noach. Alle vier trouwden ze. Maar jammer genoeg weten we de namen van de vier vrouwen niet. Maar hun verhaal is over de hele wereld verspreid en dat gaat zo:
In Noach's tijd maakten de mensen op aarde het zó bont dat het God speet dat hij hen geschapen had. Het was niet goed dat de mensen elkaar pesten en steeds ruzie hadden en oorlog voerden. Maar Noach en zijn familie zij bewerkten de aarde heel goed en zorgden goed voor hun dieren en ze hadden onderling geen ruzie. Daarom kreeg Noach op een dag van God een vreemde opdracht. Na die opdracht gehoord te hebben ging Noach vreemde dingen doen. Hij ging het bos in. Kapte pijnbomen om, zaagde planken en ging midden in het veld iets bouwen. 'Wat ga je maken vader?', vroeg Sem. 'Een kippenhok?' 'Nee,' zei Jafeth, 'het wordt veel groter: een schuur.' 'Nou, de voorkant begint op een boot te lijken', zei Cham.
Noach zei niets. Maar de mensen die zagen wat hij aan het bouwen was zeiden: 'Die Noach die is gek geworden!' Ze jouwden Noach uit. Maar Noach stoorde zich niet aan wat de mensen van hem zeiden.
Het werd een vreemd schip. Het had een dak met één gat er in en één groot zijraam dat open en dicht kon. Noachs zonen begonnen hem te helpen.
Toen de bouw klaar was begon Noach te vertellen: 'Ik heb een Stem gehoord. De hele aarde zal overstromen en wij moeten nu van alle dieren er twee, steeds een mannetje en een vrouwtje, aan boord brengen, nu, nu het nog droog is. En voor allen moeten we voedsel aan boord brengen. Helpen jullie nog mee?' Nou dat deden ze. Toen alle dieren en Noach en zijn hele familie aan boord waren, begon het te regenen!! 40 dagen achter elkaar plenzen regen!! *Wat denken jullie dat er gebeurde?*
Ja het water stroomde over de huizen en de tenten en het land.. en de boot begon te drijven. Uiteindelijk hield het regenen op en botste de boot tegen een berg en kwam daarop vast te zitten. Maar ja, ze konden er niet uit. Overal water. Op een gegeven moment dacht Noach ik laat een raaf uitvliegen. Maar de raaf bleef heen en weer vliegen. Daarna liet Noach een duif uitvliegen. Die vloog weg. Maar kwam veel later doodmoe terug. Het was duidelijk: die had nergens kunnen landen. Noach stak zijn hand uit en haalde de duif naar binnen. Zeven dagen later probeerde Noach het nog eens met de duif. Die avond stonden Noach, Sem Cham en Jafeth en hun vier vrouwen door het grote raam van de boot uit te kijken. En ja… ja de duif kwam aanvliegen en ze had een takje in haar bek!! Groot gejuich de duif had een boom bereikt die ***niet*** meer onder water stond!! Toen ze goed keken bleek het een olijftak te zijn! Dat betekende dat er weer voedsel op aarde ging groeien!! Daarna zakte het water sneller en sneller en uiteindelijk hoorde Noach een nieuwe boodschap van

God: 'Laat alle dieren vrij en ga dan zelf met je zonen Sem Cham en Jafeth en jullie vrouwen ook uit de boot'.
Toen ze weer op de aarde stonden verzamelde Noach stenen en legde daarop als dank geschenken voor God. Toen de rook daarvan opsteeg hoorde Noach de Stem zeggen: 'Nu sluit ik met de mensen op aarde een verbond, een afspraak dat zoiets nooit meer zal gebeuren. Als jullie een boog in mooie kleuren aan de hemel zien dan is *dat* het teken van mijn belofte.' Dus -als jullie een regenboog zien- dan is *dat* het teken van Gods belofte om nooit meer de hele wereld onder water te zetten!
- Zie ook boek met veel platen: **De ark van Noach** door ***Jozef Wilkon***

8 A Groep acht menselijke figuren en een regenboog voor de dienst maken. Anders dit voor de dienst klaar maken!!

Benodigd: Tijdschriften met foto's van mensen. stevig papier en scharen, plaksel.
Of tekengerei om als daarvoor gekozen wordt mensen te tekenen.

Bedoeld zijn:: vier vrouwenfiguren. Vrouw van Sem, vrouw van Lot, vrouw van Jafeth, vrouw van Noach
En: vier mannen figuren: Sem, Cham, Jafeth en Noach.
Alle figuren *of* tekenen en uitknippen *of* uit tijdschriften knippen en plakken op een half A4.
Eén extra duif met een olijftak (zie p.94 of p. 84) uitknippen die kan aan een stok gemaakt worden en zo rond blijven zweven.
Tenslotte nog een groot doek (oud laken?) waarop een regenboog geschilderd kan worden zie p. 100. Eventueel maakt deze groep ook de ark. (p.100)

8 B Het bijgeleverde Memoryspel spelen.

Het bijgeleverde memoryspel kan gespeeld worden en later worden de kaartjes van de diverse dieren dan in de ark gestopt. Als er één veel memory heeft gewonnen laat ze dan met elkaar delen omdat Noach vraagt of iedereen dieren wil brengen naar de ark. (zie aparte bijlage Memory per email aan te vragen of achter in de map). Je kunt er ook voor kiezen alle kaartjes te verstoppen en ze de kaartjes laten zoeken omdat die straks in de ark terecht moeten komen. Laat ze dan ook steeds ontdekken dat er twee van dezelfde soort moeten zijn en met elkaar ruilen.

P.S. Het woord 'ark' komt van een Hebreeuws woord dat 'kist' betekent. Hetzelfde woord wordt ook gebruikt om het mandje te beschrijven waarin Mozes als kind in de Nijl dreef. En het zelfde woord wordt gebruikt voor de kist waarin de tien woorden van het verbond gedragen werden.

Schilder op een oud laken een grote regenboog. (klerenbescherming nodig).

Minste geklieder als je
van buitenste boog naar binnen om de beurt één kleur doet.

Maak een ark

Maak de ark van **een langwerpige kartonnen doos**. Knip in de bovendeksel **één gat** vlak boven het **éne** zijraam.
Maak aan één zijkant door te knippen een **groot zijraam** dat je open en dicht kunt klappen. Knip daarna **uit een tweede doos** een 2 lange stukken karton. Groot genoeg om als voorkant en achterkant van de boot te fungeren. Vouw elk stuk dubbel. Zie hieronder. Het bovenstuk is niet nodig wel één openklapbaar raam aan één zijkant en een gat bovenin om straks alle dieren en mensen in te doen.

Ark bouwen **kán ook met alleen** de onderste bootdoos en opzij één raam, dat open kan. En het bovendek met één gat er in waar allen in kunnen en weer uitgehaald kunnen worden.

Rembrandt van Rhijn 1633
Op het schip portretteerde Rembrandt zichzelf gekleed in het rood. Terwijl hij zijn muts vasthoudt grijpt hij een touw. De overige bemanningsleden gaan gehuld in de schaduw en scharen zich rondom Jezus, op wie hun hoop is gevestigd.(Zie p.83).

Het schilderij werd in 1990 uit een museum in Boston gestolen.

DOOR HET WATER

De zeven hoofdstukken van deze map gaan over water. Zonder water was er geen leven geweest. We beseffen het vaak niet maar we bestaan voor het grootste deel uit water. Niet voor niets speelt water dan ook in heel diverse bijbelverhalen een belangrijke rol. Meer dan ooit zien ook wij nu mensen met waterflesjes lopen. In Afrika lopen mensen naar bronnen om dagelijks hun drinkwater te halen. Vroeger was de bron in veel culturen dan ook de plek waar wezenlijke ontmoetingen, die de wereld veranderden, plaats vonden. Maar soms in moeilijke tijden kan het water je wel tot aan de lippen komen. Je weet geen uitweg meer. En hoe kom je dan uit de benarde benauwende stroom van golven die op je los dreigen te barsten? Bijbelse verhalen laten dan een weg zien en soms laten ook kunstenaars ons zien hoe zij dat water in al zijn vormen beleefden.

Titel	**Geïnspireerden/ Inspiratie o.a.**	**Bijbel**
1 Water oorsprong	G.C.F. Rueb-Hansma	Genesis 1 en 2
2 En daar is geen water	Urmila Chaudhary	Joz.15:13-19 Richt. 1:12-15
3 Water uit de rots	Jan Steen	Ex. 17 en Numeri 20
4 Stromen van gerechtigheid	Joure kunstwerk, Ned Tapa,	Jes. 45: 1-8 Amos 5: 10-24
5 Geplant aan stromend water	Lucy D'Souza	Psalm 1
6 Water als reiniging	Sieder Köder	Johannes 13: 1-16
7 Storm op zee	Katsushika Hokusai	Marcus 4: 35-41
0 Start/DAG Noach	Memoryspel	Genesis 6:5 – Genesis 9

Met het materiaal in deze map kun je als gespreksgroep/bijbelgroep of als jongerenwerker in of rond de gemeente op ontdekkingstocht. Er zijn verhalen en youtube filmpjes bij de thema's gevonden. Ideeën voor elke leeftijdsgroep.
Naar het verhaal en naar elkaar luisterend kunnen we zicht krijgen op wat we los kunnen laten en wat ons geestelijk voedt en op de been houdt.
Misschien is dat zicht wel het waterpeil, dat we zoeken.

Schrijvers en samenstellers: ds. Christien Duhoux-Rueb, ds. Leuny de Kam
ds. Kim de Berg, ds. Ineke Reinhold

In druk te bestellen bij: reinhold@ziggo.nl kosten € 10,00 en verzend-kosten. bank: NL04 INGB 0000 2529 24 t.n.v.
Stichting **D**oopsgezinde **G**eloofsopbouw en **S**olidariteit
Voor gratis digitale map zie bovenstaande email en
h.dekkers@stichtingdgs.nl